

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

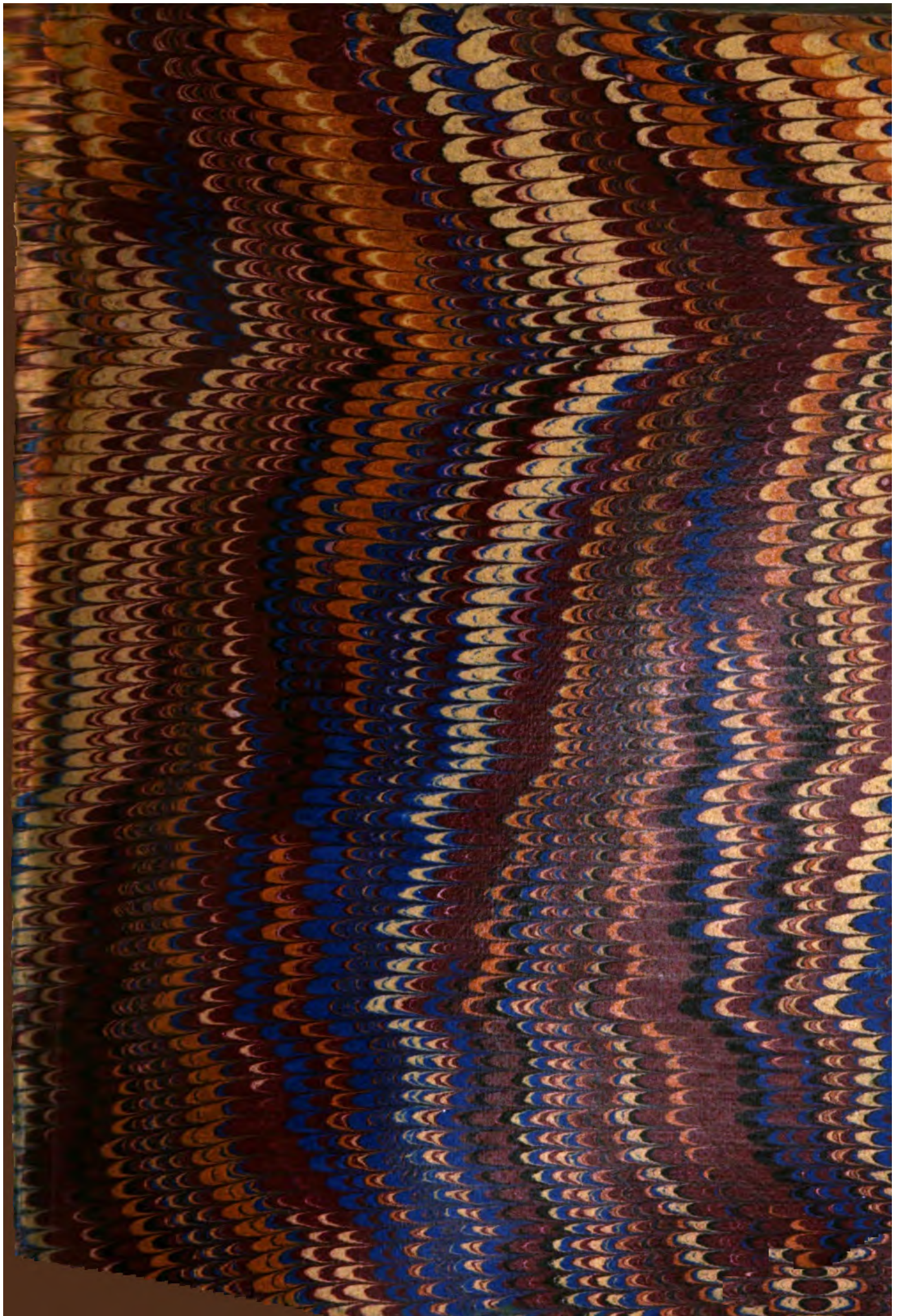

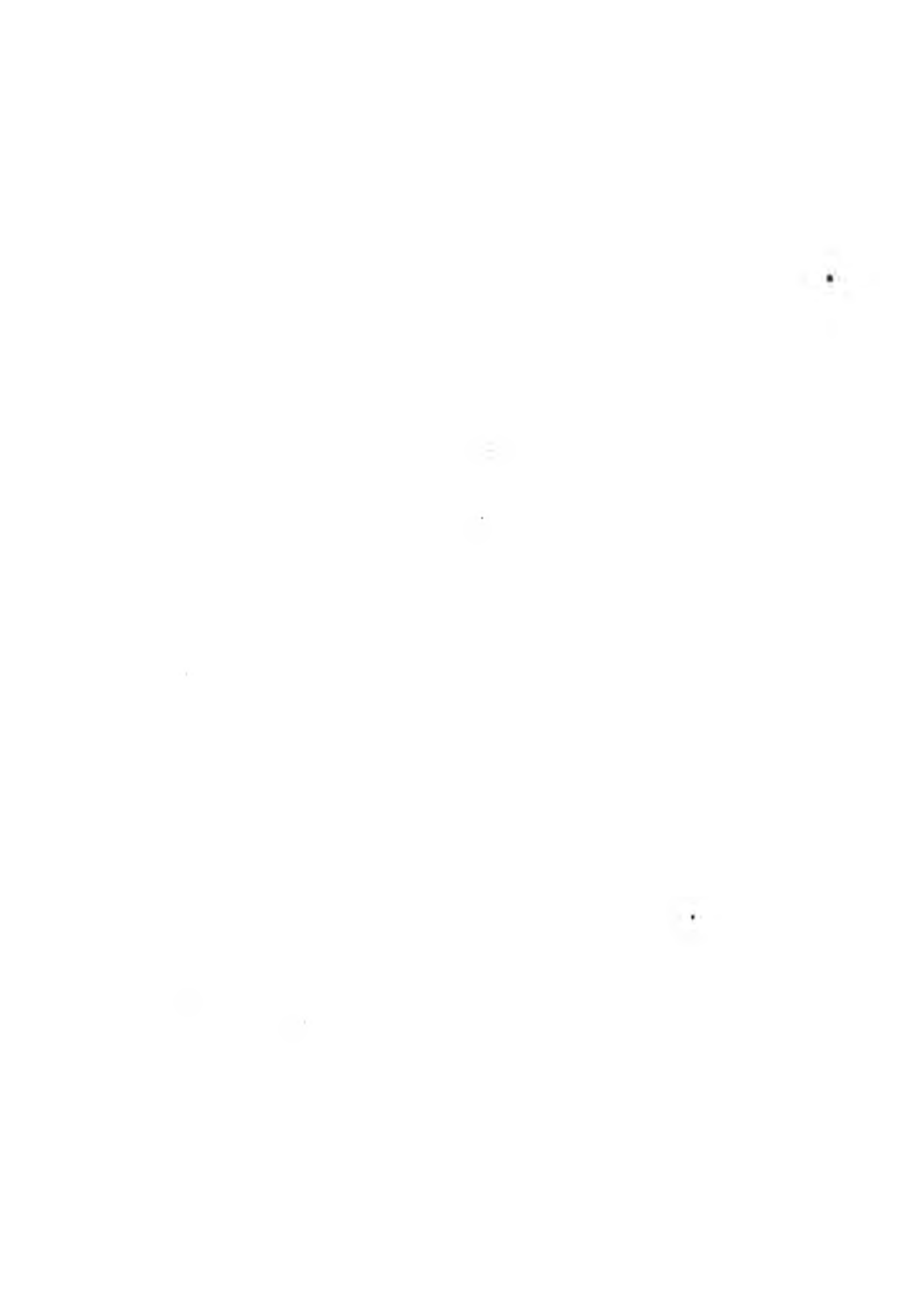
✓ ~~269 c 19~~

~~293 a 12~~

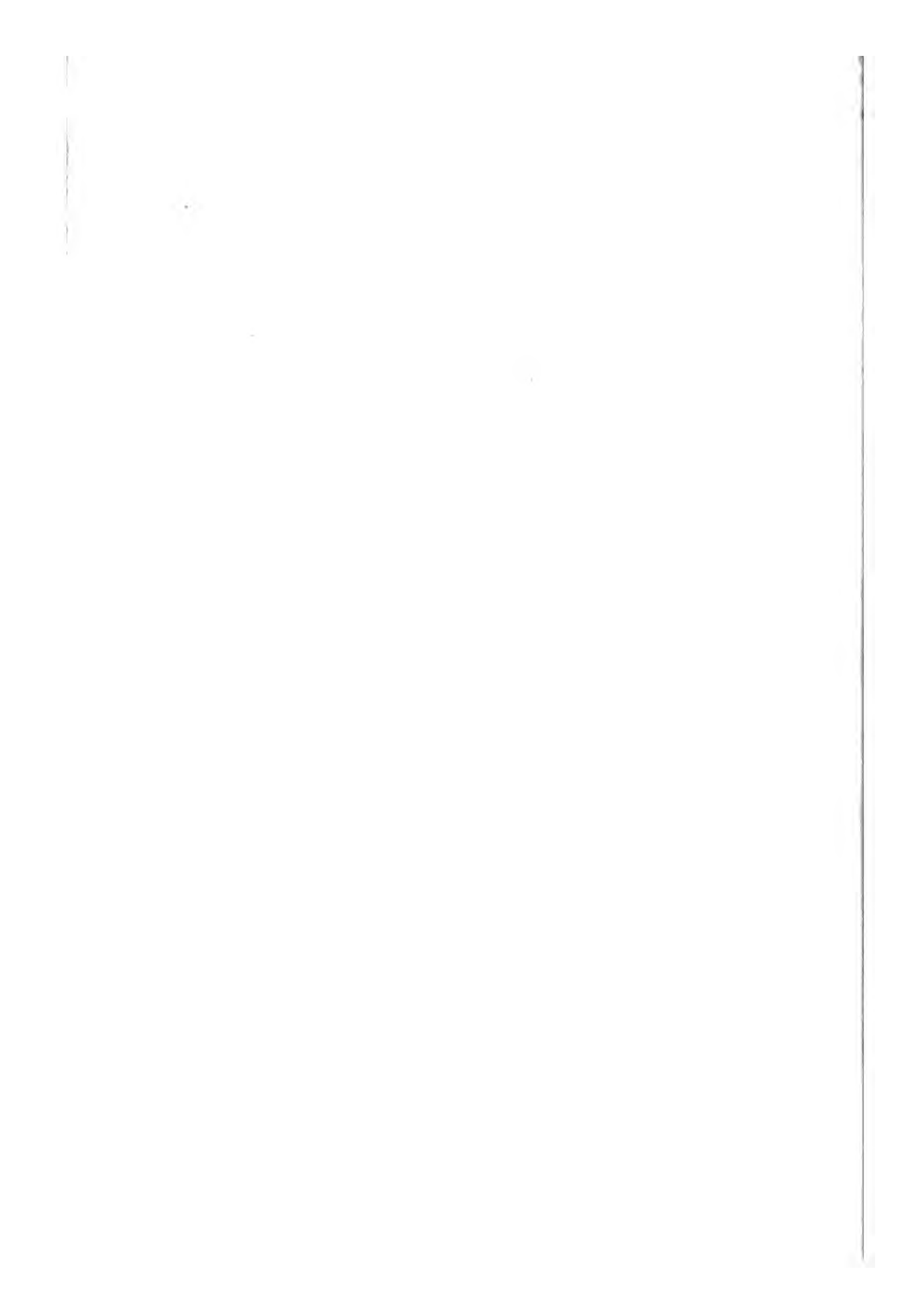

SWE 6 D STR 58

SVENSKA

DEN OCH ÄFVENTYR

BERÄTTELSE

FRÅN

ALLA TIDEHVARF

AF

AUGUST STRINDBERG

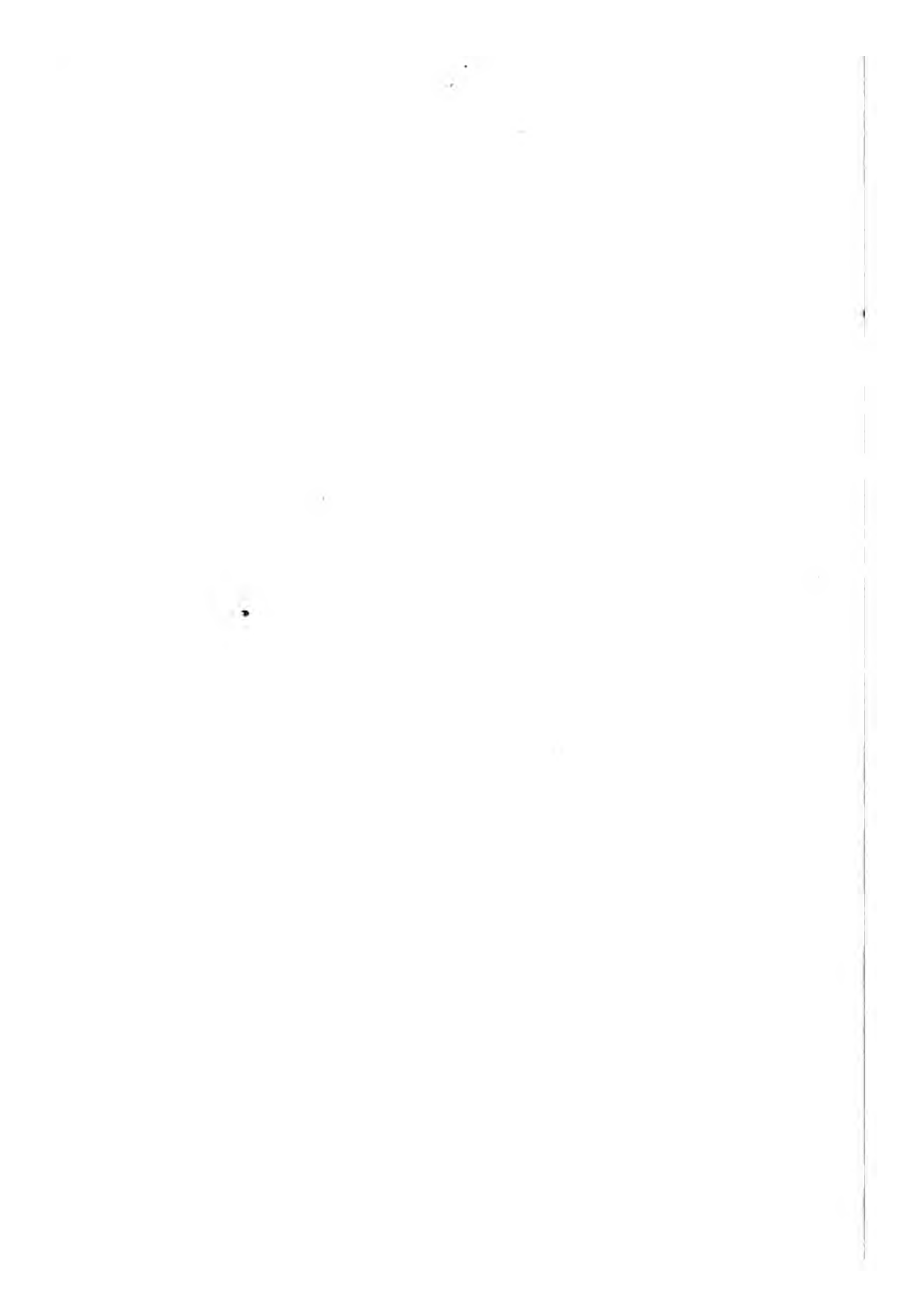
Band I (Medeltiden)

1

STOCKHOLM

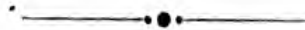
LOOSTRÖM & KOMP:S FÖRLAG

SVENSKA ÖDEN OCH ÄFVENTYR

I.

SVENSKA

DEN OCH ÄFVENTYR

BERÄTTELSE

FRÅN

ALLA TIDEHVARF

AF

AUGUST STRINDBERG

Band I (Medeltiden)

STOCKHOLM

LOOSTRÖM & KOMP:S FÖRLAG

STOCKHOLM

GERNANDTS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

1883

Odlad frukt.

Den tjuguarige Herr Sten Ulffot, sista ättlingen af den urgamla släkten Ulffot till Wäringe, Hofsta och Löfsala, vaknar en solig majmorgon något af de senare åren af 1460-talet i sin sofkkammare på Hofsta hus i Upland. Efter några timmars drömlös sömn börjar hans uthvilade hufvud anställa en mönstring af gårdagens händelser, hvilka för den unge herren varit af den afgörande beskaffenhet, att han

---

ännu bedöfvad af slaget stod likasom utanför hela saken och betraktade den med förvåning. Länsmannen och fogaten hade varit der; de hade företett förskrifningar på gård och grund; de hade läst upp åtskilligt från pergamenten, och slutmeningen hade blifvit: att Herr Sten på grund af sina fäders och egna skuldsättningar var blifven fattig, utfattig; och alldenstund hans fader i lifstiden icke varit barmhertig, förklarades den unge herren skyldig redan följande dag afflytta från det gamla huset, som numera icke var hans. Herr Sten, som aldrig haft anledning taga lifvet tungt, af den enfaldiga orsaken att lifvet alltid varit en lätt sak för honom, tog äfven detta ganska lätt. Fattigdomen var för honom ju blott ett uttaladt ord, som ännu saknade motsvarande verk-

lighet, och med lätt sinne sprang han ur bädden; klädde sig i sin enda, men prydliga sammetsjacka och sina enda byxor af brabantskläde.

Han räknade sina få guldmynt och gömde dem väl i barmen; ty han fattades nu af en aning om `deras betydelse. Derpå gick han ut i borgstugan. Den var alldeles tom; detta gjorde icke annat intryck på honom, än att han tyckte sig andas lättare i det rymliga rummet; på ett väggfast bord syntes våta ringar efter ölbägare, dem förrättningsmännen dagen förut begagnat; han tyckte att det kunde ha varit flera ringar, om han varit med sjelf; det såg så snålt ut! Solen aftecknade på stengolfvet de målade fönstren, så att golfvet liknade det skönaste mosaikarbete; hans hjert-

---

vapen, ulffoten, upprepades i sitt röda fält sex gånger, och han fann ett nöje i att trampa i de röda fälten på de svarta fötterna, väntande att få höra ulfven skrika; men hvar gång han satte sin fot i solmålningen, såg han ulffoten teckna sig på sin gula elgskinnsstövvel; när han då gjorde ett steg framåt, flyttade den sig upp på hans bröst, och den röda skölden satt som ett blodigt hjerta på hans hvita sammetsjacka och refs af den svarta tassen med de spärade klorna. Han kände sitt hjerta röra sig häftigt, och han gick ut ur rummet. Genom den trånga stentrappan stälde han sin väg upp i öfre våningen, der hans föräldrar i lifstiden haft sin bostad. Allt löst och rörligt som gör ett hus till hemvist för lefvande varelser var bortburet, bortsopadt, bort-

---

brutet. Det var som en samling graf-
rum uthuggna i en klippa, inredda för
själar utan kroppar, utan jordiska behof.

Endast spåren efter lifvet funnos
qvar. Fyra gråa fläckar på golvet
antydde hvar en säng stått, två mörka
ränder hvar bordet haft sin plats, och
mellan dem syntes repor och fåror
efter skodonen; en mörk sväfvande
teckning på kalkväggen visade, hvar den
gamle brukade luta sitt hufvud, när
han lyftade det från arbetet, som låg
på bordet; kolen från spiseln hade
sprakat ut åt rummet och bränt ut
teckningen af en panterhud. I moderns
rum satt ännu en väggfast stentafla,
föreställande Maria och barnet; hon
betraktar sin son med blickar fulla
af förhoppning och utan aning om
att hon håller en blifvande straffånge

på sitt knä. Herr Sten erfor en obestämd känsla af beklämning och vandrar vidare. Genom en lönndörr stiger han upp i vindarne och går ut på taket. Under sig ser han hela denna vidsträckta yta af jorden, som nyss han kallat sin; dessa gröna åkrar, fordom sjöbotten, som omslingra små gröna kullar, fordom holmar, grönska-de nyss för hans räkning, för att gifva bröd åt de armar, som skulle kläda honom, borsta honom, laga hans mat, sköta hans hästar, hans hundar, hans falkar, hans boskap. Förleden höst stod han häruppe och såg, huru hans folk sådde ut hans korn; nu skulle andra komma och skära och hemta upp. Nyss egde han besluta, när fiskarne i bäcken skulle sluta sina lif; nyss bestämde han, när furan i skogen skulle

falla och när vildbrådet, som sprang der, skulle fällas; sjelfva foglarne i denna ofantliga luftrymd tillhörde honom, om de också kommo flygande från kejsaren i Österrik. Att han icke egde något af allt detta mer, kunde han icke fatta ännu, ty han hade aldrig saknat något och visste därför icke hvad ega var; han kände blott en ofantlig tomhet och tyckte, att landskapet hade ett dystert utseende. Svalorna, som kommit samma dag, svärmade skrikande omkring honom och uppsökte sina gamla bon i tak-kransen; några funno dem, andra icke; höstens regn, vinterns snö hade upplöst deras små lerhyddor, så att de störtat i slottsgrafven; men lera fans på åkern, vatten i bäcken och strå på hvarenda tufva, och medan de voro hemlösa, hade de

---

hus i hvarje dunge och under takhalmen på hvarje koja. De jagade obehindradt ute i den luftiga jagtmarken; de valde maka och gifte sig ute i den blå vårluften, som var uppfylld med vällukter från de nyutspruckna björkarne och de blommande granarne, från den osynliga vårbrodden och videts honungsdoftande hängen. Han gick längre upp på taket och stälde sig vid flöjelstången; när han då såg upp mot de tågande hvita vårmolnen, föreföll det honom som om han stod på ett sagans luftskepp och seglade fram mellan skyarne, och när han sedan såg ner på jorden, föreföll den honom som en samling mullhögar, som en affallsbacke utkastad från himlen; men han hade en förkänsla af att nu måste han dit ner och gräfva i mullhögarne

---

för att söka mat; han kände att hans fötter stodo fasta på jorden, oaktadt hans villade blickar seglade deruppe bland de silfverglänsande skyarne.

När han gick ner genom den trånga vindstrappan, syntes det honom att han gick in i en ofantlig borrh, som skrufvade honom djupare och djupare ner i jorden. Han besökte trädgården; såg huru aplanne blommade. Hvem skulle plocka frukterna af dessa träd, som han odlat och på hvilka han väntat i åratal? Han besåg det tomma stallet; alla hans hästar voro borta utom en klippare af sämsta ras, den han aldrig värdigats rida; han gick in i hundstallet; han såg endast tio tomma koppel. Då blef hans hjerta fullt, ty han kände huru man skilt honom från de enda lefvande varelser, som älskat

---

honom. Alla andra, vänner, trotjenare, gårdsfolk, åbor, hade så småningom, allt efter som fattigdomen framskred, visat ett ändradt uppförande, men dessa tio de hade varit sig lika. Han förvånades öfver att han icke känt saknaden så bittert deruppe i den fädernärfda bostaden med dess minnen, ty han glömde att han redan gråtit bort den saknaden sedan flera år. Han gick ut på borggården. Der mötte honom en syn, som med ens försatte honom in i hans verkliga belägenhet. På en fyrhjulig, med tre par oxar förspänd kärra låg ett berg af möbler och husgeråd; underst den stora ek-sängen med de präktiga sniderierna, väldiga klädes- och linneskåp som voro timrade likt fästningar mot tjufvar, faderns arbetsbord, familjens matbord;

derofvanpå bänkarne från hvardagsrummet med flikar af frånrifna bonader i granna färger, moderns stickbåge, farfars stol med de stoppade stöden och den höga ryggen, och öfverst hans egen vagga och den lilla bönestolen, på hvilken modern så ofta bedit för den lilla i vaggan; knippor af lansar, svärd och sköldar, hvarmed förfädren en gång tillkämpat sig och försvarat alla dessa stycken af den gröna jorden han nu skulle lemna ifrån sig för att gå ut i verlden och i sitt anletes svett förtjena sitt bröd. Alla dessa döda ting, som på sina platser utgjort delar af hans jag, lågo der som lik, som uppryckta trån, hvilka visa rötterna; det var ett ofantligt bål af minnen, som han velat tända på.

Nu gnisslade portarne, vindbryggan

drogs upp, körsvennen slår en klatsch öfver ryggarne på första anspannet, det knakar i fimmelstänger och linor, och det väldiga lasset ristar fram på den stenlagda gården, och när det rullar öfver träbrons plankor, dånar det som ekot ur grafhvalf.

— Sista lasset? ropar körsvennen åt portvakten.

— Sista lasset! svaras inifrån port-hvalfvet.

Ordet »sista» gör ett djupt intryck på herr Sten, som sjelf känner sig vara den sista, men han hinner icke öfverlemna sig åt vidare betraktelser, ty en karl med ett främmande ansigte träder fram och håller klipparen invid hans sida.

— Slottet skall stängas, säger han.

— Hvarför stängas? frågar herr Sten blott för att få höra sin röst igen.

— Derför att det skall rifvas! Kungen vill inte ha så många slott i riket.

Herr Sten fattade klipparens tyglar och satt upp; han tryckte på skänklarne och med högburet hufvud red han ut genom porthvalfvet; men der tar han upp sin börs och kastar ett guldmynt bakom sig, som portvakten och stalldrängen ränna i kapp om.

När han ridit öfver vindbryggan, stannar han hästen och väntar tills lasset försvunnit ur hans åsyn; derpå vänder han in på en gångstig och försvinner bland björkarne.

— Jag undrar hvad den der skall taga sig för? säger portvakten.

— In i knektehopen, svarar stalldrängen.

— Det duger han inte till! Är inte

---

lärd på den saken! Bara på läsa och skrifva.

— Då blir han väl skrifvare hos kungen.

— Inte hos den här kungen, ty far hans var i onåd för han inte ville föra vapen mot landsmän.

— Då får han bli hvad pocker han vill.

— Inte får en bli hvad en vill; en får väl bli hvad en kan, och kan en ingenting, så blir en ingenting.

— Just så är det! Just så! — Men inte vet jag just man behöfver lära till att bli portvakt!

— Men man skall ha krafter till det, och man skall kunna vaka om nätterna, och det kan inte den junkern.

— Att vaka om nätterna, det kan nog junkrarne, det ha vi sett, men

derför är det kanske slätt med krafterna, när de skola draga den tunga kedjan.

— Vet du, stalldräng, att det der får han sörja för sjelf. Nu drar jag i min kedja emellertid, så gå vi ut lönnvägen till tavernaren och vexla vårt guld.

— Det göra vi, så får han göra hvad han vill!

— Hvad han kan, portvakt; man får inte göra hvad man vill!

— Alldeles så! Alldeles så!

Kedjan gnisslade, bryggan vindades upp och porten föll igen med ett doft slag.

* * *

Herr Sten hade emellertid ridit många timmar utan att egentligen veta hvart det bar. Han visste blott att

---

vägen ledde ut i verlden, ut från hem och skydd. Han såg af solens ställning att det led på eftermiddagen, och på klipparens hängande hufvud att denne var trött. Han steg därför af, lade tyglarne ett löst slag om frambenen och ledde sin gångare från gångstigen upp i en vacker ängsbacke, der han släppte honom att beta. Sjelf lade han sig under en vildapel att hvila; men som han kände att marken var fuktig, bröt han ner några unga björkar och bäddade med deras späda löf, hvarpå han ref af långa näfrar och lade under hufvud, knän och armbågar. Och så somnade han. Men när han vaknade, kände han en förfärlig hunger rasa i sina inelfvor, ty han hade icke ätit på tjugofyra timmar; men han märkte också att tungan fast-

nade vid gommen och att det sved och ref i strupen. Klipparen såg han icke mer; han visste ej hvar han befann sig, såg ingen mensklig boning och hade föga hopp om att träffa en gästgifvargård innan natten. Då föll han ner på sina knän och bad sitt skyddshelgon hjälpa sig, och när han nämnde dennes namn, sankt Blasius, kom den tanken på honom huru helgonet under samma förhållanden födt sig med rötter och bär i vildmarken. Stärkt af bönen såg han sig omkring, hvar han skulle finna något att äta och dricka. Hans blickar föllo först på en björk. Det var just den tiden då safven flyter. Med sin knif fläkte han upp näfvern och drog fram flikarne, hvilka han med trästicker satte ihop, så att de bildade en vattentät skeppa; derpå

borrhade han ett hål, och ur den hårda veden framsipprade nu den klara saften som till färgen liknade Rhenvin. Medan denna tappning försiggick, steg han upp i apeln, der han sett en hel mängd små äpplen som öfvervintrat, och hvilka visserligen voro bokna, men ändock kunde fylla magen. När han ätit några stycken, tog han sig för att skaka trädet, så att de nedfallande frukterna smattrade på marken. Han höll just på att bli glad öfver sitt fynd och fröjdade sig i tanken på det goda björkvinet, då han hörde en röst nerifrån som ganska omildt hojtade åt honom.

— Hör på, herr tjuf, hvad gör ni der?

— Ingen tjuf här ! svarade herr Sten.

— Den som stjal, är tjuf, svarade

---

rösten. Stig genast ner eller kommer ni att ligga i kistan denna natt.

Herr Sten fann för godt att stiga ner och söka förklara sig. Han fann framför sig en man med ett myndigt utseende, hvilken ledsagades af en stor hund.

— För det första, tog nu den myndige mannen i, har ni förgripit er på bärande trä: böte tre mark och miste yxan, sjuttonde kapitlet byggingabalken.

— Jag trodde att menniskan hade rätt att skatta vilda trån, svarade Sten blygt, ty han hade aldrig blifvit tilltalad på detta sätt.

— Fins inga vilda trån numera; det var visst på Adams och Evas tid, det. — För öfrigt hade jag just sparat de der äplena för att ha att syra

kålen med. Secundum! har han bleckat och safvat i min vackra fimmelstång.

— Fimmelstång?

— Ja, den der björken skulle bli en fimmelstång. Och så har han lupit näfver i annans skog, böte tre öre, samma kapitel byggingabalken konung Kristofers landslag.

— Jag trodde att jag var i Guds fria natur, och att jag hade rätt att uppehålla lifvet, genmälde herr Sten saktmodigt.

— Guds fria natur! Hvar är den? Känner bara frälse, skatte och kroono. Tertium! Troligen, jag saknar ännu testimonium, troligen hans häst som går och betar i min äng!

— Det är min häst, och han kunde väl icke få svälta ihjel, när gräset stod och växte omkring honom!

— Ingen behöfver svälta ihjel! Hvar och en står fritt beta i landsvägskanten, hvar och en eger plocka en vante med nötter och hvarje resande får hugga sig en hjulaxel, om han kommer i nöd. Han är således förvunnen för fyra gånger stöld och jag behåller hästen.

— Och lemnar mig ensam i skogen, der jag kanske icke en gång får göra mig en eld till natten!

— Den som hugger dödved i annans skog, böte tre öre, och så för andra och tredje resan. Nej, kan man tro det går för sig, då har man aldrig egt något.

— Så gick aldrig till på min gård! Der visste man icke om dylika balkar och paragrafer. Men jag märker jag icke är hemma längre och min

gårdsrätt var aldrig så futtig som din lag.

Här skedde en stor förändring med den myndige mannen, hvarvid ordet »din» tycktes vara den drifvande kraften. Han fattade hästens tyglar, ledde honom fram till herr Sten, höll stigbygeln, böjde sitt ena knä och sade:

— Herr junker, förlåt, är ute och roar sig; skämtar med en gammal lagläsare. Några bokna äpplen skola, hoppas jag, icke stå oss emellan.

Herr Sten, som älskade sanningen, tvekade ett ögonblick att antaga tillbudet, men som han gerna såg att han kom ifrån äfventyret, svängde han sig upp i sadeln.

— Hör på, sade han myndigt. Hvar ligger närmaste gästgifvargård?

— En half mil i söder, om ers nåd skall till Stockholm.

— Godt! Nu skall jag tacka dig för fägnaden och gifva dig en liten fråga. Säg mig: om man stjälar för nöds skull, då är det stöld; om man stjälar för sitt nöjes skull, hvad är det då?

— Ett skämt.

— Bra! Hur kan domaren veta om det är skämt eller allvar?

— Det kan han nog se.

Herr Sten tryckte klipparens sidor med sina skänklar, böjde sig framåt och sade:

— Nej, min gubbe, det kan han icke se.

Och klipparen satte af som en pil från den förvånade lagläsaren och hans fimmelstång.

Utsigten att snart komma till ett dukadt bord och det lyckliga slutet på äfventyret hade försatt herr Sten i ett lynne, som icke lemnade rum för några sorgliga betraktelser, och efter en half timmes traf red han genom gästgifvarens bom och mottogs som en herreman. Han slog sig ner vid ett bord under en stor oxel utanför stugan och bestälde ett höns med salvia och ett stop Travenöl, hvilket gästgifvaren lofvade anskaffa, om han också skulle gå omkring hela byn.

Majaftonen var vacker, och herr Sten åt och drack af hjertans lust, oaktadt han icke kunde fullständigt förjaga den skrämsel, som hungerns hotande angrepp på hans tillvaro nyss hade gjort. Hans tankar kunde icke lösslita sig från uppträdet med lag-

---

läsaren och han kände att han snart, då hans vackra sammetsjacka icke längre skyddade honom, skulle stå under nödvändighetens hårda lagar såsom hvarje annan ofrälst man. Han insåg att han ovilkorligen måste söka inträde i samhället såsom arbetande medlem och inordnas under någon af de många kasterna, om han ville fortsätta att lefva, då jorden med allt hvad den bar redan var intagen, så att skapelsens herre kunde ligga och dö af svält under ett bärande oxelträd, om han icke ville bli hängd, under det att himlens foglar kunde ostraffadt få äta sig mätta i samma träd; han undrade öfver att människorna tilläto ekorrar och nötskrikor plundra hasselbuskarne och behålla ära och frihet, då människan endast tilläts i nödfall rädda

---

sitt lif med en vante full med nötter. Han fann en grym motsägelse i detta: att rädda sitt lif fick han, men icke uppehålla det, och likväl var ju hvarje måltid en återkommande räddning af lifvet. Men å andra sidan hade ju hans förfäder stiftat dessa lagar, och han sjelf varit med om att tillämpa dem. Hvem gälde då hans förebråelse? Var icke skulden delvis hans och voro nu icke följderna helt naturliga?

Under dessa tankar fingo hans blickar fatt på en mensklig figur som styrde från stora landsvägen rätt ner till gästgifvargården. När han kom närmare, såg herr Sten en trettioåring med mörkhyadt anlete, långa armar, inåtvikna knän och fötter som spadar. Öfver axeln bar han en dubbel påse och i handen höll han en knotig påk.

Med en knyck på axeln kastade han påsen på bordet bredvid herr Stens, satte sig på bänken och slog med påken på bordskifvan, så att det small som ett skott, hvarpå han ropade inåt stugan:

— Härut, tavernare, härut! och gif en välloflig gesäll af det höga smedeskompaniet i Stockholm en kanna öl.

Gästgifvaren, som trodde att någon hög herre anländt, skyndade ut, men då han fick se gesällen, vände han sig om och sade med en försmädlig ton till herr Sten:

— Sådana der ha aldrig några pengar. Ges ingenting.

— Vid sankt Mikael, erkeengeln, och sankte Loyus, tavernare, om du icke ger mig öl, så sätter jag konungen

---

och kronan på dig, inföll gesällen och lyfte sin påk.

— Hotar du, så har du galgen för våldgästning, sade gästgifvaren; du betalade icke, när du var här sist, och plocka du ihop dina påsar och packa dig i väg, för häradskrifvaren sitter inne i stugan.

— Jag betalar gesällens öl, gästgifvare, afbröt herr Sten, som kände en viss dragning till den afslöjade stortalaren.

— Herr junker är en välvillig man och förstår hvad en resande behöver. Hvad betalningen angår, så tycker jag det är det samma hvem som betalar. I dag mig, i morgon dig. I godt sällskap säger jag aldrig nej. Och en lådmästare i vällofliga smedeskompagniet i Stockholm kan vara så god

---

herre som en annan, det vill säga en annan resande, med förlof!

— Det är rätt, gesäll; när allt kommer till allt, så äro vi alla resande, och när vi resa, äro vi alla lika. Hvar och en har sitt med sig som den vise.

Gesällen, som fått sin kanna, höjde den, strök af mössan och sade med högtidlig röst:

— Sankt Mikael och sankt Loyus! hvarpå han kastade hufvudet bakut och drack några förfärliga sväljor, så att halsens muskler rörde sig som ormryggar. Derpå flåsade han, höjde kannan en gång till och sade:

— Gör mig besked, herr junker, med förlof! Och nu drack han under några minuters tid, så att halssenorna stodo spända som selremmar. När

---

han slutat, tömde han sista dropparne på nageln, slog i bordet med påken och ropade inåt stugan:

— Två fulla! Nu är det jag som bjuder.

— Och junkern som betalar? frågade gästgifvaren.

Herr Sten nickade jakande och gesällen fortfor:

— Det samma hvem som betalar. Communum bonum, som vi säga i lådan. I dag mig, i morgon dig.

— Sitt ner, gesäll, sade herr Sten, och låt oss språka. Du är smed, hör jag.

— Lådmästare och fanförare i vällofliga smedskompaniet i Stockholm, sankt Mikael och sankt Loyus vare ära, med förlof!

— Säg mig, är det svårt ditt yrke?

— Svårt? Ja, inte går hvem som helst på den leken. Det är det svåraste yrke som fins. Det är ett embete, som verlden icke kan undvara; det är det finaste lekmannaembetet, ett stöd och en hjälp för alla embeten. Utan smed kan ingen berga sig. Tro mig, när jag säger det. Det var en rådsherre hos kejsarn i Rom, som hette Vulkanis, och det var han som uppfann smedskonsten. Och så frågar ni, om det är svårt!

— Ja, men det kan väl läras? invände herr Sten, som mera kände sig road än öfvertygad.

— Läras? Nej, herre och junker, det kan inte läras.

— Men du har ju lärt det? envisades herr Sten.

— Jag? Det är en annan sak

---

med mig, svarade gesällen djupsinnigt och såg syner i botten på kannan.

— Nå, hvarför kan det inte vara en annan sak med mig också? anmärkte herr Sten.

— Tag hit näfvarne, med förlof, herr junker.

Sten lade upp två små hvita händer på bordet. Gesällen grinade.

— Duger inte! — Se på mig! —

Han lade en jettes hand om tennkannan och kramade ihop den, så att den blef smal om lifvet som ett timglas.

Herr Sten blef icke öfvertygad:

— Men du är väl icke född med sådana näfvar?

— Jo, junker, det är just hvad jag är. Jag är född till att vara smed som ni är född till att göra — ingen-

ting, med förlof. Hvert tror ni, att ni kommer med sådana der karfpinnar här i verlden? Pah! Det går an att ni inte behöfver ta er fram, ty då kom ni allt till korta.

— Och jag sitter just och tänker på att bli smed, sade Sten oskyldigt.

— Man skämtar inte med höglöfliga embetet, herr junker. Och för öfrigt skall jag säga, att vi ha andra tider nu än förr; skämt kan bli allvar; en smed kan bli både borgmästare och rådman, och herr Vulkanis, som jag nyss anförde, var rådsherre hos kejsaren i Österrik. Man ska inte vara högfärdig, fast man är förnäm; man har sett värre än så. Lübeckarne veta nog hvad de göra, och kung Karl Knutsson var kung han ena da'n, och så var han ingenting den

andra. Hade han lärt sig något, så hade han kunnat något.

— Det är just hvad jag ville säga, kära smed, och jag skall tala om för dig, att jag icke är någon junker, fastän jag har sammetsjacka.

— En utklädd? Hva'? Ingen riktig junker?

— Jag har varit, men nu är jag ingenting.

Gesällen drog upp mungiporna, flyttade sig närmare, mönstrade Sten och fortfor:

— Utföre? Hva'? Baklänges? Hä! Svåra tider! När tjufvarne slåss, får bonden igen sin so. Jojo! Inga slägingar? Inga fina vänner? Ensam i verlden? Måste arbeta? Och nu vill han bli smed, när han inte kan bli något annat?

— Om jag kan bli det.

— Ingenting! Det är mindre än du det, Claus. — Jag heter Claus. Nå, då kan du vara högfärdig, Claus. Men jag är inte högfärdig, och därför tillåter jag honom bjuda mig igen på den kannan, som jag nyss bjöd på. — Är det der hönset bra? Jag tycker det ser så magert ut.

Claus gjorde några åtbörder med tänderna, som om han kände något segt. Sten svarade:

— Hönset var fett nog, vill gesällen ha något att tugga på?

— Om jag kan vara riktigt säker på att det är godt, annars bryr jag mig inte om det, för ska jag kosta ut pengar, så ska det vara något riktigt godt.

Sten befalde ett höns och nya kannor samt återknöt samtalet:

— Då vill väl gesällen anbefalla mig för gillet eller kompaniet.

— Jag skall se till hvad jag kan göra, men det är ingen lätt sak att stänga horn med de der herrarne. Lyckönska er att ni gjort bekantskap med lådmästaren och fanföraren, ty han är en mächtig herre, fast han går med påsen, då han är på färdvägar.

Herr Sten, som icke var van vid sådan myckenhet öl, allra minst af det enkla slag som här bestods, började känna sig sömnig och steg upp för att gå till sofstugan. Men Claus kunde icke på några vilkor förmå sig biträda hans mening:

— Nej, sitt qvar, kära, och drick en bågare vin med mig; det är en sådan vacker afton, och långt till sängs har ni inte heller; skulle ni bli söm-

---

nig, så skall jag bära er upp för trappan.

Herr Sten kunde omöjligt dricka mer. Claus blef förnärmad och frågade, om han vägrade dricka med lådmästaren. Sten bad förlåta, men kunde icke. Claus menade han var högfärdig, men det skulle han akta sig för, ty sådant fick man tillbaka. Sten kunde för sömn knappast urskilja hvad som sades och klättrade upp för stegen till sofstugan, der han i skumrasket letade rätt på en dyna, på hvilken han föll ner och genast insomnade. Han hade emellertid, som han tyckte, sofvit ett helt dygn, då han erfor en brännande känsla, som om man släppt eldgnistor i hans ansigte. Han reste sig upp och hörde att hela stugan var fylld med den mest helvetiska sång

---

af ett insläppt myggstim. När han morgnat sig något, kunde han äfven urskilja menniskoröster och högst bland alla vännen Claus' basstämma:

— Ålt, det är en sådan satans flink pojke. Gamla, gamla bekanta far hans och jag. Litet bortskämd med fina kläder och sådant, men det ska vi nog ta bort! — Gästgifvare! Mera claret! — Jo, se far hans hade en gammal skuld till mig. Passade på, jag! — Håll till godo, klockare!

Sten sprang upp och såg genom en springa i väggen, huru Claus satt och förde ordet vid bordets kortända med gästgifvaren och någon, som måste vara klockaren, såsom bisittare. Bordet var belamradt med stop och kannor och gästerna tycktes icke hafva törstat.

Klockaren, som ansåg att gesällen talat nog länge, tog nu ordet.

— Hör, Claus, du säger att han inte är någonting, att han inte sitter vid någon syssla och inga pengar har. Vet du hvad en sådan junker kallas?

— Nej, nej!

— Jo, den kallas en drifvare. Vet du hvad lagen stadgar om lösa drifvare?

— Nej, nej!

— Jo, att man, hvem som behagar, tager en sådan drifvare vid manken och skickar honom i häradskistan, ser du, så säger lagen. Och det är rätt, ovilkorligen rätt. Gud, ser du, har från begynnelsen skapat meniskan att arbeta, taga tienst, göra nytta . . .

— Eller vara rik, inföll gästgifvaren.

— Tyst, afbryt mig inte, att taga tjenst, göra nytta på ett eller annat sätt, hvad det nu vara månede, att jag så må säga! Pax!

Klockaren afbröt hastigt sin predikan och gick bakom knuten.

— Det är ett fint hufvud på den karlen, sade gästgifvaren och pekade med axeln efter den bortgångne, hvilken genast visade sig igen och åter intog sin plats.

— Parera nu, fortfor denne, att det fins menniskor, som icke vilja arbeta; parera att det gifves folk, som vilja hellre lefva på andras bekostnad . . .

Claus slipade sina ögon och tog åt påken. Men klockaren fortfor efter en klunk:

— Då frågar jag: hvad skall man göra med sådana menniskor? Är det någon som kan svara på det?

Gästgifvaren ville svara på det, men klockaren afböjde hans anbud med sin venstra hand.

— Är det någon som kan svara på det? Nej! måste vi svara, ty vi veta endels och profetera endels. Men jag svarar så här: cur tuus benevolentium! Pax!

Han drack ur och steg upp för att slippa förstöra talets verkan med en dålig öfversättning.

Herr Sten lade sig igen och stoppade hufvudet under dynan. Han tyckte att han sofvit ett dygn till, då han vaknade vid att han kände en fot röra om i sin bädd på ett ganska eftertryckligt sätt. Han spratt upp och

såg vid morgonrodnadens sken, som föll in genom en lucka på väggen, huru vännen Claus, som troligen icke vågade luta sig ner, stod på en fot och hållande sig i takbjelken letade i bädden med den andra foten efter den sofvande vännen. Han beledsagade denna sökning med ett kort och stönande: Du! Du! Och när han fick sigte på Stens svagt belysta ansigte, drog han tillbaka sin fot och sade:

— Vet du hvem du är, du? Vet du att du är en drivvare? Vet du att du kommer i kistan, om du inte äter någon annans bröd, när du inte har eget? Då skall jag tala om för dig, att länsman slår bugter efter dig, och om du inte är borta innan solen går upp, så är du i kistan. Förstod du det?

Herr Sten förstod att det gälde fängelse; det hade han en gång förut det dygnet hört talas om. Men han förstod icke, att man icke fick färdas på vägen för att söka sig arbete, och Claus bjöd förgäfves upp sin förmåga att förklara för honom det man måste ha arbete eller också vara egare af så och så många marks värde. Herr Sten, som mest fruktade för fängelset, lät lätteligen öfvertala sig att genast taga sin häst ur stallet och lemna några af sina få guldmynt åt Claus, hvilken lofvade att göra upp med gästgifvaren, hvilken senare icke begärde bättre, ty straffet var icke mindre för den som hyst och herbergerat en lös man. Sten skakade hand med den gode smeden och lofvade söka upp honom i Stockholm.

Och nu satt han åter på hästryggen, uppryckt ur sin sömn, utkastad från ett tillfälligt hem, flyende från utsigten att komma i fängelse och med fast beslut att icke söka något skydd, förr än han kommit till hufvudstaden.

* * *

Två dygn härefter, en lördagsafton, stannade herr Sten sin klippare högst uppe på Brunkebergåsen, der den stupade ner i Norrströms norra fåra. Under sig såg han för första gången hufvudstaden, sjelfva valplatsen, der de stores strider om magten utkämpades. På dessa små klippholmar mellan de båda strömfårorerna låg det samhälle tätt omgärdadt med torn och murar, der han nu skulle söka inträde. Striden mellan konung Karl Knutsson och

erkebiskop Jöns Bengtsson pågick nu som bäst, men för herr Sten var likgiltigt hvem som var segrare, ty hans far hade varit i onåd hos konungen och med erkebiskopens släkt hade hans släkt legat i gammal fejd. När nu aftonsolen kastade sina vågräta strålar på fanan, som var hissad öfver slottets hufvudtorn Kärnan, såg han det Bondeska vapnet, båten, afteckna sig mot den hvita flaggdukens botten, och han fick sålunda veta hvar landet låg. Ehuru fred tycktes åtminstone för stunden vara sluten, minskades dock icke svårigheten att inkomma genom stadsporten. Han skulle i alla händelser nödgas gifva sitt namn och låta skrifva upp sig, kanske redogöra för ändamålet med sin ankomst och bekänna hvarifrån han kom.

Uttröttad som han var tyckte han sig se tusen hinder resa sig och murarne växa öfverstigliga; han fann sig som en belägrande, hvilken tänkte ut bästa sättet att intränga i denna stad, der han trodde sig finna den enda plats, der han kunde med hvad han lärt i bokliga konster förvärfva sitt bröd.

När han sitter deruppe på höjden i dessa allvarsamma betraktelser, hör han plötsligen vid bergets fot ett sorl af glada röster, blandadt med ljudet af trummor och pipor, och i kroken från Clara kloster böljar fram en munter skara, som än försvinner bakom de grönskande kålgårdarne i bergsslutningen, än skymtar fram. Tåget kommer närmare. I spetsen rider en yngling med en krans om pannan och ett grönklädt spjut i handen, efterföljd af

pipare och trummare med stickelbärslöf i mössorna, och derefter en hel skara utklädda med svarta tygmasker, rödmålade trämasker och de mest fantastiska drägter i romerska och grekiska mönster, men sist rider bakvänd på en hästkrake en yngling iförd skinnpels och med löst skägg och hår föreställande vintern. Det var majgrefvens tåg, som helsat vårens ankomst ute på Clara gårde. Sten fattar tillfället i håret och rider ner för branten, ansluter sig till festtåget och kommer in genom stadsporten utan att bli antastad, ehuru han tyckte sig märka ett par hvassa ögon, som fäste sig på honom just i sjelfva porthvalfvet. Emelertid kunde han icke underlåta att tänka öfver huru vaktens förhastade slutledning: glada menniskor äro icke

farliga, kunde komma honom, som var så litet glad, till godo, och när han väl var inom båda broarnes portar, kände han sig lättare om hjertat.

Tåget stannade vid Stortorget, der det upplöste sig för att sedermera sammanträffa om aftonen på Rådhuskällaren, som hade fått särskildt tillstånd att hålla öppet hela natten, efter som man i anledning af en sen vår och konungens seger nu firade den framskjutna majfesten.

Herr Sten tog in på ett värdshus vid Svartmunkegatan, som hade sankt Laurentius målad på sin tafla, och blef, sedan man stält hans häst i stallet, visad till sofstugan. Som han der endast fann för sig en oräknelig mängd bäddar utan något att sitta på och han ansåg qvällen för vacker för att

stanna inne, gick han ut i staden att taga sig ett bad.

När han kom ut på gatan igen, blef han först beklämd, då han såg de trånga rör, som kallades gator och ini hvilka bleka menniskor vandrade, insupande en vedervärdig luft, och trampande i smuts och köksaffall, som var utkastadt utanför portarna. Och folk strömmade fram och tillbaka, fram och tillbaka, och han undrade öfver att de aldrig togo slut eller tröttnade; och sjelfva gatan, som var lagd med kullrig fältsten, var så tung att vandra på, och han förstod icke, hvarför menniskorna släpat ihop sådana pinoredskap och hvarför de gjort vägen stenigare än den var. Af himlen syntes icke mer än ett ljusgrått streck mellan husraderna, och de höga trappgaflarna höjde sig som

Jakobsstegar, på hvilka själen fåfängt sökte klättra upp ur de stinkande mörka grafvarne. Han kände sig förvirrad och bortkommen; än blef han knuffad af en bärare, än trampad af en häst, än gick han med hufvudet mot en fönsterbräda; och alla dessa menniskor hade sammanpackat sig på denna lilla holme och byggt på hvarandra som bin i kakorna, hvarför? För att hjälpa hvarandra? Det trodde han icke på. När han frågat sig fram till Badstugan vid Allmänningsgatan Östans mur, erfor han en liflig längtan att få i ett bad befria sig från alla dessa intryck af orenlighet, som sjelfva den luft han andades gaf honom. I afklädningsrummet, som var gemensamt, fann han för sig en stor mängd folk af alla klasser, ty det var lördags-

qväll. I skumrasket kunde han icke urskilja huru de sågo ut, men han ryggade vid den skarpa lukten af utdunstning som följer med kroppsarbetet. Han klädde af sig, tog ett skörte om lifvet och gick in i badstugan. Midt i rummet stod en ofantlig murad spis, i hvilken en väldig brasa flammade; omkring den samma uppåt taket gingo lafvar af trä, på hvilka suto karlar, några piskande hvarandra med ris, andra drickande öl. Stora groflemmade qvinnor med uppskörtade kjortlar slogo ut vattenämbar på den upphettade spisen, som genast gaf ifrån sig moln af imma, i hvilka de badande liksom insvepte sig under högljudda skrik och skratt. Det var en röra af nakna kroppar, tofviga skägg, brinnande blickar. Men hvilka kroppar!

Han tyckte sig se en hop vilda djur med håriga bröst och lemmar, hvilka icke skulle behöft kläder, och när de, som väntade på badet, dansade framför brasan, påmindes han om äfventyr i fjerran konungariken, der människor gingo med hufvudet under armen och hade ett öga i pannan. Han kunde icke förmå sig att tilltala någon af dem, och ändock voro de ju människor som han; men ändock voro de icke som han; de talade icke som han, de skrattade icke som han, och de voro icke skapade som han. Dessa bagare hade ju benen vuxna som bokstafven x och deras fötter voro vända inåt, så att tårna möttes; deras ansigten voro genom nattvak och hetta beröfvade alla muskler och allt fett. Offrade de sig verkligen sjelfvilligt för

---

sina medmenniskor, då de gjorde sig till krymplingar eller tvungos de af nöden? Dessa smeder med skulderblad som renslar, armar så långa som släggskaft och med nedtrampade, utåt vridna fotblad, som de måste kasta skiftevis för att kunna gå fram; dessa skräddare med tunna bröstorgar, krokiga ben, smala som stickor, och böjda ryggar, voro de medvetande om att de genom att stympa sig gäfvo andra tillfälle att få vara vackra? Ett ögonblick upprördes hans skönhetskänsla, och han ville gå, men han tillbakahölls af tanken på att han också snart kanske måste stympa sig för att uppfylla en pligt till detta samhälle, i hvilket han nu var dömd att inträda, gäldande sina förfäders förseelse, då de undandrogo honom det öde, som alla

voro födda till att dela. Men icke sågo hans forna bönder, fiskare eller jägare ut på detta sätt! De voro som skogens träd, raka, om, ock knotiga. Här i stadens arbetslif var något fel begånget, men han kunde icke säga hvilket.

Han närmade sig blygt en af jettinnorna och frågade, om han kunde få ett vattenbad. Den gamla qvinnan betraktade hans hvita ansigtshy och hans små händer och sköt honom in i en annan mindre stuga, der några tomma badkar stodo på golfvet.

— Det här var ju ett riktigt fint herrebarn, sade gumman och betraktade honom med pröfvande blickar. Han har säkert gått på orätt ställe, men det gör ingenting, bara det går undan.

Och hon lade ynglingen i badkaret

som ett barn och började gno hans kropp med en tagelsudd.

— Nå, kan man se, det går ju rakt hål genom skinnet. Ja, se det är så olika på menniskor och menniskor; det är inte samma slag, se! En sådan fot som en flicka; ser man inte rent af hur bloden går i ådrorna! Jag är då så säker på att inte de här fina folken ha likadant blod som vi. Och sådana händer! Rent som lilla sankt Johannes, de ha gjort af vax uppe i Vårfru-kapellet! — De äro inte ämnade att ta med, de der!

När badet var slutadt, satte den gamla qvinnan herr Sten på en pall och torkade honom försigtigt, som om hon vore rädd att bryta af honom i någon led. Derpå tog hon en kam och började reda ut hans blonda

här, under det hon språkade för sig sjelf.

— Bara silket och guld! Man skulle kunna sticka en messhake åt sjelfva biskopen af detta här.

I det samma kom en mygga in genom fönstergluggen och satte sig på herr Stens blottade skuldra; hon behöfde icke leta länge för att finna en fläck, der hon kunde sänka sin snabel, ty huden var mjellhvit och mjuk efter det varma badet. Gumman stannade i sitt arbete och iakttog med nästan häpnad, hur den objudne snyltaren åderlät den fina herren; hon såg huru myggans genomskinliga kropp fylles med ljusrödt blod och hur hon välustigt lyfte på frambenen liksom för att hålla fast sitt rof. Då fattade jettinnan den lilla åderlåtaren vid vin-

garne med det yttersta af sina naglar och höll henne mot ljuset.

— Hvad var det? frågade herr Sten och gjorde en rörelse.

Gumman var alldeles för upptagen med betraktelser för att genast kunna svara.

— Åh, det var en mygga, kom hon sig ändtligen för.

— Som fått adligt blod i sina ådror, inföll herr Sten. Nå tror du nu, gumma, att hon är bättre än de andra myggorna?

— Det är inte godt att veta allt, sade jettinnan, som ännu granskade sitt offer. Blodet är tjockare än vattnet. Och nog har jag sett många myggor i min dar, men det här är något särskildt. Jag skulle just ha lust att låta den få lefva.

— Och se hur hon skulle uppföra sig mot de andra myggorna! Du skulle vilja se hur hon födde små junker- och frökenmyggor, som skulle sitta på silke och låta andra föda sig! Nej, du skall se, att hon är lika ofrälst som alla andra, och att hon har likadant blod som du, och att hon kan dö lika lätt som gesällmyggan derute.

Han slog med sin hand öfver gummans fingrar och der syntes endast en ljusröd fläck på hennes högra pekfinger.

— Nå, var det inte det jag sade? utbrast den gamla. Det är ju så ljust som röda gullet.

— Det är därför att det är tunnare, inföll herr Sten, och därför är det snart som bara vattnet, och därför, ser

du, skola jarlarne dö, men trälarne de skola lefva.

Samtalet var slut och herr Sten steg upp, tackade och gick åter ut i den stora badstugan, der larmet numera var bedöfvande, tack vare ölet och hettan i förening. Han skyndade förbi de badande och ut i afklädningsrummet, der han med möda återfann sina plagg under berg af skinnbyxor, blusar och tröjor.

Utkommen på gatan, styrde han sina steg genom Köpmansporten upp åt Stortorget. Der såg han rådstugan upplyst; den stora portalen, som ledde ner till källaren, var klädd med granris, vapen och fanor. Han gick ner för den breda trappan, lockad af det muntra ljudet från gigor, pipor och trummor. Ehuru han icke kunde finna rimligt,

att menniskorna samlades och roade sig under jorden, då jorden var så stor och skön, måste han dock erkänna, att rådhuskällaren företedde en ståtlig anblick med sina väldiga pelare, som i qväll voro smyckade med girlander af granris och en och annan instucken qvast af blåsippor, hvitsippor och guldvivvor. Oerhörda vin- och ölfat bildade trenne stora alléer, utstrålande från diskrummet, som var prydt med en ofantlig Bacchus ridande på en tunna. I med sand fyllda halfspann och ankaren stodo unga granar och enar, och golfvet var beströdt med hackadt granris. På ett jettefat sutto musikanterna, och under de tryckta korshvalfven hängde tunnband med tranlampor och vaxljus. En oöfverskådlig massa af menniskor, dels förklädda,

---

dels i helgdagsdrägter, voro grupperade omkring bord eller vandrade utmed de stora fatens rader. Glädjen tycktes vara allmän och upprigtig, ty den hade en naturlig anledning, vårens ankomst, och en mindre naturlig, konungens återkomst för tredje gången.

Sten vandrade ensam bland de muntra skarorna, utan hopp att träffa någon vän. Han kände sig törstig efter badet, men blygdes att begära något, ty han ville icke dricka ensam. Der han så gick, kände han plötsligt, att någon såg på honom. Han vände sig om och blef varse en liten gul, uttorkad, tunnbröstad mansperson, som i brist på bord slagit sig ner vid en upp- och nedvänd tunna och tagit ett spann till stol samt hade framför sig en stenkanna med renskt och två låga

gröna glas. Han var ensam och drack endast ur det ena glaset.

— Behagar junkern sitta ner? frågade han med en svag, hväsande röst och föll genast i hostning. Jag ser junkern är ensam, så är också jag.

Sten såg frågande på det tomma glaset, men den hostande mannen besvarade frågan med att hemta en ledig tomankare, som han bjöd sin gäst att sitta på. Sten tackade, satte sig och drack till.

— Jag hostar så förfärligt, sade den gule mannen, men det skall icke störa er. Våren är alltid svår för bröstlidande. — Det är vår igen, nu, ifylde han så smärtsamt som när en annan säger: det är höst nu igen!

— Ni skulle dricka söta viner

---

i stället för sura, svarade Sten, som måste säga något.

— Mitt bröstlidande är icke af det slaget. — Och han bifogade som intyg en ny hostning. — Jag är skrifvare i stadens klädeshus och der får man sådant här. Ulldammet lägger sig på lungorna och man blir aldrig mer än trettiosex år på den platsen. — Jag är trettiofem nu, sade han med en bitande munterhet och tömde sitt glas.

— Att ni icke väljer en annan syssla då, sade herr Sten, vänligt och barnsligt.

— Väljer? Man väljer icke, unge herre. Samhället i staden är en byggnad, der hvar och en är en inmurad sten; rör han på sig, så störtar det hela. Men samhället har begått en oaktsamhet, då den icke förbjöd men-

niskor på min plats att gifta sig, ty när fadern icke kan gifta sig förr än vid trettio och måste dö vid trettiosex, så måste barnen blifva dernere.

Han pekade ner åt golfvat och fortfor:

— Ser ni, det ligger i menniskonaturen att vilja sträfva uppåt; med uppåt menas att slippa arbeta. Det är dit vi krafla och streta! — Det fins två sätt att komma upp: ett hederligt och ett ohederligt! Det senare är vigast, men kan sluta med ett nedåt! — Jag har alltid varit hederlig.

Trumslagaren borta på tunnbotten slog nu en apell, som betydde att någon äskade ljud.

Upp på en utsirad tunna steg nu en väldig gestalt klädd i pelsbrämrad tunika med rödt klädesfoder och en rund

---

pelsmössa, hvilken drägt mera var för syns skull än för värmens. Det var borgmästaren.

— Nu blir det en skål för konungen, upplyste klädesskrifvaren! — Det blir tredje gången han håller den skålen, och tre gånger har han förbannat kungen och druckit för erkebiskopen och danska kungen! En sann borgare, ser ni, dricker alltid för den som magten hafver, ty magten för stunden skyddar alltid handeln, och en stad består af handlande och handlande; de andra räknas inte.

Sten hörde spridda ord ur borgmästarens tal samtidigt med att klädesskrifvaren hviskade i hans öra:

— En köpman sitter i ett varmt rum! Han låter någon skriva ett bref till säljaren och frågar hvad det kostar.

Derpå låter han någon skrifva ett bref till köparen och fråga hvad han vill ge. Och så köps det och så säljs det. Det vill säga: den ena vinner och den andra förlorar! Om köparen och säljaren fingo träffas och göra upp saken, då skulle inga handelsmän behövas, men det få de inte, ty det fins något som kallas privilegier! Och privilegierna komma från magten!

Jubelrop afbröto både borgmästarens tal och skrifvarens hviskningar, och då dessa slutat, höjde alla sina glas och ropade, lefve! alla utom skrifvaren som steg upp och slungade sitt glas mot tunnan, på hvilken talaren stod.

Ett anskri, som om elden plötsligt brutit ut, upphofs af den heta skaran och inom några minuter var den

---

upproriske skrifvaren buren på starka armar ryckvis mot källartrappan, der Sten såg honom försvinna under utbrott af hostningar, hvilka med sitt gälla skall trängde genom skriket och trumman, som funnit för godt att stämma upp.

Borgmästaren äskade ånyo ljud, men denna gång genom stadens trumpetare, och förkunnade, att staden och rådet bjöd på vin i anseende till den glada anledningen att konungen återkommit.

Ett vinfat rullades nu fram, lades upp på bänken och glädjen stod högt. Men nu blef ett nytt uppslag. Ut ifrån ett af de många små sidorummen, som utlegdes till bröllop och andra enskilda tillställningar, kom ett brudtåg med gispelare och fackelbärare i spetsen och skulle genom de stora salarne

vandra hem till de nygifta. Men det gick icke för sig; sinnesstämningen var alltför hög, att man skulle släppa ett sådant tillfälle förbi.

— Dansa kronan af bruden! ljöd ett rop, och i nästa ögonblick hade alla unga män slagit en ring omkring bruden, som ryckts ifrån sin brudgum. Bruden var en blomstrande tjugoåring och brudgummen en halfvissen trettioåring med samma sjukliga blekhet som klädesskrifvaren, om hvilken han också påminde.

Stens nyfikenhet riktades på den öfvergifne brudgummen och han förstod icke, hvarför han kände ett visst medlidande med honom, oaktadt det var dennes sällaste dag. Man hade emellertid bundit för ögonen på bruden. Sten rycktes med in i ringen och nu

---

gick dansen i en svindlande fart några hvarf, och så stannade den. Bruden sträckte ut armarne och fick fatt om halsen på Sten, som rodnande föll på ett knä, kysste hennes hand och gick bekransad in i ringen att dansa med bruden, som syntes helt smickrad öfver en sådan ovanlig uppmärksamhet. Derpå gick han fram till brudgummen, sade honom några af de bästa artigheter om bruden och anhöll att få dricka hans välgång. Ehuru icke angelägen att få bli uppehållen, kunde denne icke neka att dricka och gaf sig med en kort förklaring tillkänna som skrivare i stadens klädeshus. Sten kunde icke återhålla en rörelse af smärta och häpnad, men fick icke tid att anställa några längre betraktelser, ty nu rycktes brudgummen in i ringen och måste

---

dansa med bruden. Sten blef underlig till sinnes och han tyckte sig se dödsdansen från kapellväggarne hemma vid sin fädernegård. Arme man, tänkte han, och arma flicka!

Men glädjen var denna qväll alldeles utom gränserna och nu röjdes bord och bänkar undan, ty brudens tärnor skulle också få sig en dans, och man ropade på fackeldansen, som brukades vid bröllop. Flickorna fingo facklorna från brudföljet och skulle genom öfverräckandet af de samma åt kavaljererna bjuda upp dem.

Sten hade dragit sig tillbaka för att hvila från ansträngningen och stod med ryggen mot den kalla muren, betraktande med vemod, huru brudgummen med af vinet framlockade höstrosor på sina kinder sprang orolig omkring bru-

---

den, hvilken var omgifven af en skara ungherrar. Han kände sig åter så ensam midt i denna yra hop, och alla de vexlande intryck han erfarit under det sista dygnet stego upp som vålnader och kommo hans trötta sinnen att vika. Han slöt sina ögon och det blef mörkt; han kände golvet sjunka under sina fötter och han hörde ett susande i öronen, som om han drunknade. Han gjorde en yttersta ansträngning att hålla sig uppe, öppnade ögonen, men såg först blott en mörk, oredig massa som rörde sig; men småningom ordnade den sig, och en ljus punkt tändes mot den mörka bakgrunden; den vidgade sig, kom närmare, tog gestalt, och liksom om ett täckelse hastigt dragits undan en tafla, uppenbarade sig en ljus qvinnoskickelse fram-

för honom. Hon var idel ljus; hennes ögon voro som Jungfru Marias; hennes hår som silfver och guld, utan att man kunde säga hvilketdera, hennes lilla ansigte hade den varma hvita färgen som nytvättad ull; i ena handen höll hon en fackla, hvilken hon räckte mot Sten, som medvetslöst tog emot den, på samma gång han fattade hennes lediga hand, som hon räckte honom. Det hela var som en syn! När han betraktade hennes lilla mjuka hand, som så vänligt lade sig i hans, fann han att hans hand såg ut som jettinans i badstugan.

Junkern skulle anförä dansen. Man gaf plats och nu öppnade han vid hennes sida en vandring mellan de böljande massorna; än skildes de från hvarandra ett ögonblick, än sågos de

---

igen; än hade han sin arm om hennes midja och tryckte henne mot sitt bröst, än kom en annan kavaljer och tog bort henne, men hur det var, råkades de alltid igen och han lyste hennes väg med sin högt burna fackla. Han ville säga något artigt hvarje gång de möttes igen, men han kunde icke få fram ett ord, utan blef stum, när han såg henne in i ögonen. Han förvånades öfver att finna en så hvit hand och en så liten fot, hvilken stack fram undan den uppfästade kjorteln och hvilken under den väl hvälfda vristen tecknade sig fullständigt genom den tunna sidenskon, så att man kunde räkna de små välbildade tårna, hvilka en prinsessa, som vandrat på rosor, skulle ha kunnat afundas den borgerliga jungfrun.

När dansen stannade och Sten blifvit befriad från sin fackla, dröjde hans dam ett ögonblick, likasom ville hon säga något eller bedja Sten tala. Men Stens tunga var förlamad; dock hastigt som blixten och utan att kunna beräkna hvad han gjorde, fattade han henne om halsen och kysste hennes båda kinder som man kysser en syster. Då blef ett buller bland bröllopsfolket och Sten fann sig omringad af hotande händer och ljungande blickar; men de öfriga gästerna funno de båda unga menniskorna så vackra, och Sten såg så oskyldig ut, der han stod rodnande öfver sin djerfhet, att de trädde emellan och mäklade fred. Bröllopsfolket yrkade på straff. Då trädde en gladlynt äldre gubbe fram, hvilken var känd såsom medlem af stadens råd, och förklarade

---

att syndaren skulle straffas på stället, men att i anseende till den frihet, som var medgifven i anledning af dagens betydelse, lagarne skulle blunda, men den sårade jungfrun, dotter af en aktad arbetare i jernvågen, vara domare i målet, om hon nemligen — tillade han skämtsamt — nu vore så illa sårad. Detta mottogs med allmänt jubel. Men Sten stod häpen öfver att se sin prinsessa förvandlad till en arbetares dotter.

Den unga flickan var förlägen ända till tårar och kunde icke få fram ett ord, då omsider en af hennes unga väninnor trängde sig fram och hviskade något i hennes öra. Detta tysta råd, gifvet i nödens stund, tycktes göra den försagda domarinnan glad igen, och med knappt hörbar röst uttalade hon domen:

Junkern skall sjunga!

— En visa, en visa! skrek nu bifallande den lättörda hopen och herr Sten var dömd.

Upplyftad på starka armar på ett bord, öfverräcktes honom en luta af sköldpadd, hvilken en af de italienska målare, som då vistades i staden, hade fört med sig. Ingen hade frågat om offret kunde sjunga, ty det antog man att hvarje junker borde ha fått lära sig.

Sten knäppte först några ackord, under det han hemtade sig från sin förlägenhet och medan hopen som ett upprördt haf lade sig vid hans fötter. Hvad skulle han sjunga? Ångor af öl, vin, granris, blandade med röken af vax och tran, fylde luften och gjorde honom nästan döfvad; för hans öga hägrade ett tumult af röda ansigten,

---

ljuslågor, laggkärl, instrument, guld-
vifvor. Hans fingrar lekte öfver
strängarne, utan att hans öra kunde
finna hvad han sökte; det hade blifvit
tyst ändtligen dernere, men det mång-
höfdade odjuret, som nu såg så vän-
tande upp till honom, kunde i nästa
ögonblick röra på sig, förlora tålmodet
och slita honom sönder. Då träffade
hans blickar de blå ögonen och de
ullhvita kinderna, som ännu buro röda
märken efter hans kyssar, lutan tonade
och han kände strängar i sitt bröst
gentona. — Efter några starka grepp
började han med en svag röst, som
småningom vann i styrka, framsäga
följande romans i de gamla proven-
çaliska kärlekssångarnes smak:

Vid Monts-Noires,
Vid Monts-Noires vid Rhône:
Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais de Beaune,
Han byggt en borg vid alpens rot,
Som blickar ned med hat och hot
På hyddorna invid dess fot
Ner i den låga dal.

* * *

Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais de Beaune,
Han byggt sin borg,
Han byggt sin borg vid Rhône.
Men högt på alpens spets det bor
En gammal falk, som folket tror
Att han är med Hin Onde bror,
Så tros i djupan dal.

* * *

Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais vid Rhône,
Han älskar ej,
Han hatar hyddans son.
Med dennes svett han föder svin,
Ur dennes merg han pressar vin,

Men öfver honom rufvar Hin,
Hin Onde och hans bror.

* * *

Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais de Beaune!
Hör upp! Hör upp!
Hör du ej bergets dån?
På alpens spetsar snön har smält
Och falkens hvissling ljuder gällt
Högt öfver klyft och höjd och fält
Och borgen der du bor.

* * *

Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais vid Rhône!
Du vet! Du vet,
Hvar dånnet kommer från.
Det falcken är som vid sitt bo
Har rubbat isens svaga bro;
Den störtar ner, den rullar — O! —
Nu är lavinen här!

* * *

Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais de Beaune.
Hans borg och han,
De sofva nu i Rhône.

Men sonen hans går verlden kring,
Har ingenting, är ingenting
Och blir väl aldrig någonting,
Om ej han blifver kär.

* * *

Herr Beaujolais,
Herr Beaujolais de Beaune,
Han hatade,
Han hatat hyddans son.
Men hyddans dotter har hans son
I dag fått ljufva ögon från,
Som lockade till kyssars rån
Och dömde till en sång.

* * *

Herr Sten frikändes fullständigt, ehuru jungfrurna och bruden tyckte att det bort vara mera kärlek, hvarpå Sten invände att det nog kunde bli framdeles. Men nu framträdde den godlynte rådmannen till sångaren, tackade honom, lade sin arm om hans hals

och vandrade med honom in i ett af sidorummen, der han satte honom ner på en bänk, och ställande sig framför honom med korslagda armar sade han med spelad domarmin:

— Det var sången, junker; nu vill jag ha orden! Ni har en sorg, ni är icke på den rätta färdvägen, och ni smög er in i staden utan pass; ni ser att man håller reda på sitt folk och de äro icke fler än de kunna räknas.

Sten blef utom sig af förskräckelse, men den godlynte rådmannen lugnade honom, bad honom sitta och berätta sin historia, så skulle han blifva hans vän.

Som han insåg att historien under alla förhållanden måste fram, valde han det behagliga tillfället att berätta den enskildt för en vänskapligt stämd per-

son, hvilkens vänliga sinnesart kanske i morgon, när vinet upphört att verka, skulle vara bortdunstad. Han berättade sålunda allt utan att fördölja något. När han slutat, sade rådmannen:

— Ni söker nu en syssla alltså, som är lämpad efter era krafter och er förmåga; ni kan skriva, godt, staden har just behof af en skrivvare, ty en plats blef ledig i qväll.

— I klädeshuset? frågade Sten med en dyster aning om att frågan skulle få ett jakande svar.

— Just der!

— Den stackars mannen är då afskedad för sin oförsigtighet?

— Naturligtvis! Staden är rikets nyckel; de som vakta nyckelskåpet få icke vara omgifna af förrädare.

— Den platsen kan jag icke taga

---

emot, förklarade Sten med tankarne på den gästfrihet han åtnjutit af den olycklige.

— Den enes död, den andres bröd! Ni blygs att gå fram er väg öfver lik! Hvad är vår vandring här annat än antingen en strid på lif och död eller en likvaka, der man sitter och väntar på att den döde bäres ut? Hur blef jag rådman? Jo, jag väntade lifvet ur sex rådmän. Hur skall jag bli borgmästare? Jo, jag får vänta lifvet ur honom derute. — Och det kan bli en lång väntan, tillade han suckande. — Hvad den afskedade beträffar, så gör det mig hjertligt ondt om honom, på samma gång det gläder mig att ni blir räddad från undergång.

— Men han har hustru och barn.

— Mycket sorgligt för dem! Men

---

när mannen nu en gång på sitt sätt sagt upp platsen, så är den ledig; behagar ni icke tillträda den, så gör ni hvarken honom eller er sjelf någon tjenst. Oss emellan sagdt, så tänkte vi nog litet hvar som han, men ser ni, man får icke säga sådant. Jag är en gammal man, herre, och har sett lifvet. Det är nu vrångt och galet, men det kan inte satan hjälpa. Ännu är er sammetsjacka hvit, men i morgon är den smutsig; i öfvermorgon är den trasig, och sedan, vet ni hvad ni då är? Icke junker längre, utan äfventyrare, drifvare. Lyd mitt råd, unge man! Skaffa er bröd för munnen, medan sammeten räcker, och håll sedan snytet! — Sof nu på saken och kom upp på rådstugan om måndag morgon. God natt, och var förståndig!

Sten steg upp och gick ut i stora salen igen. Men der var öde och tomt för honom, sedan bröllopsfolket försvunnit. Trött och tillintetgjord af aftonens och hela dygnets olika sinneskakningar, beslöt han sig för att gå hem.

När han kom upp på herberget och in i sofstugan, tog han af sig sammetsjackan och synade den. Öfverspild af vin, fläckig af landsvägens dam, brun under armhålen af svett, såg den riktigt eländig ut. Han gick och lade sig; somnade under tanken på hvar jernvågen kunde vara; drömde om dödsdansar med klädesskrifvare; slogs med lik, vaknade, somnade om igen med tankarna på jernvågen, ett ömt afsked till den hvita sammetsjackan och ett fast beslut att skaffa

bröd, först för en mun och sedan för två!

* * *

Den vackra majmånaden höll icke sina löften; det kom snö i äppelblommen och solen syntes icke på fjorton dagar. Fjorton förfärliga dagar har Sten, den siste ättlingen af släkten Ulffot till Wäringe, Hofsta och Löfsala, stått nere i det dragiga och oeldade klädeshuset vid saltsjöhamnen. Från tidigt på morgonen till sent på qvällen har han stått med pennan i de blåfrusna fingrarne och skrifvit upp namnen på de klädessorter, som med den öppnade sjöfarten började komma in. Han förstår egentligen icke hvarför de skola skrivas opp och icke lika så gerna gatstenar, snöflingor, vatten-

---

droppar; men han har följt den gamles råd och han håller mun, så snart han frestas att fråga. Rummet, der han står, genomvandras hvarje stund af bärare och köpmän, som draga in snö och smuts på golfvet och lemna den kalla luften fritt tillträde. Den ena klädespackan efter den andra kastas upp på ett ofantligt bord och fyller luften med ett qväfvande dam. Ännu hostar han icke, men han känner hur andedrägten blir tyngre, och den blir icke lättare, när han ser huru kölden bränt hål på hans hvita händer och gjort dem alldeles röda. Han gick en dag till barberaren och fick se sig i en spegel. Han trodde sig se en annan menniska, då han såg ett utmagradt gult ansigte fullsatt med finnar och en osnygg skäggbotten. Hans

---

fötter voro så förstörda af snö och väta, att han icke kunde draga på sina vanliga stöflar utan måste gå i lappskor. Den hvita jackan var utbytt mot en brun långrock och baretten mot en slokig hatt. Den knappa lönen nödgade honom söka sina måltider på enkla ställen, der man endast fick äta salt mat, och ovanan vid födan hade ådragit honom skörbjugg. När han en gång vågade beklaga sig för den äldre kamraten, tog denne ihop med honom och sade att det fans så många som arbetade mer än Sten och icke fingo någon mat alls, sjelf hade han icke smakt något färskt sedan julen. Denne kamrat, det var han som höll bröllopet i rådhuskällaren, var afundsjuk på Sten, emedan denne vid så unga år fått en syssla, som han sjelf väntat på i tio år.

— Det är somliga som få allting till skänks här i lifvet och ändå icke bli nöjda, brukade han trösta Sten med.

Sten afundades honom hans jemförelsevis goda helsa, hans friska händer och fötter och det jemnmod, hvarmed han tog lifvet. Han åter förklarade att Stens alla lidanden och olyckor härledde sig från att han var bortskämd och icke lärt sig arbeta, och den förklaringen höll han på.

Sten kände att hans kropp dukade under i striden; kamraten sade att det var att falla i en ärlig strid, som ingen riddersman en gång behöfde skämmas för. Sten trodde att hans själ tog skada under det mördande arbetet med att skrifva siffror, men kamraten sade att det var icke arbetets fel, utan det var därför att Sten hade fått en dålig uppfostran.

En dålig uppfostran! Han som haft två sköterskor och en guvernant, han som haft lärare i romerska och grekiska språken och kunde spela luta och göra vackra vers! Detta kunde han icke erkänna. Men olycklig var han, det visste han.

Nu visste han också hvar jernvågen var. Men hvad hjälpte det? Han hade träffat jungfrun i stadskyrkan en messa, men hon hade blifvit skrämmd af hans utseende, och kamraten i klädeshuset hade sedan berättat, att hon tyckte Sten sett så förfallen ut. Kamraten hade också berättat, att arbetaren i jernvågen hade litet pengar, gaf sin dotter uppfostran och hoppades få henne väl gift, så att der var inte värdt att nöta skor, tillfogade han.

En dag blef Sten trött på att skrifva siffror, led vid att stå inne i det mörka rummet. Hellre hvad arbete som helst med kroppen än detta ändlösa skrifvande som aldrig gick framåt, aldrig blef färdigt och aldrig tog slut. Han lemnade sin plats. Det var midt i heta sommaren. Han vandrade gata upp och gata ner utan mål och utan hopp. Tanklöst betraktade han husen och skyltarne, som om han der kunde läsa någon lösning på sin lefnadsgåta. Hans blickar stannade vid en stor hästsko, som hängde på en stång; gamla minnen om en klippare och en landsväg började dyka upp i hans hjerna. Så hörde han hammarslag in på gården. Han gick in och såg en jette som höll på att smida söm. Fort gick det icke, och jetten pustade och

---

svettades vid hvarje slag. Sten tyckte det såg muntert ut, när gnistorna hoppade omkring städet, och varmt såg det också ut. Men smeden tycktes icke finna det muntert, ty han afbröt sitt arbete, satte sig på en knubbe och betraktade med dystra blickar huru jernet kallnade. Derpå, liksom uppjagad af ett ondt samvete, gick han in i smedjan efter ett rödt jern, kom ut igen, men tycktes vara ändå mera nedslagen; ty nu lade han jernet på städet och satte sig och betraktade det samma, likasom om han väntat få se, huru det skulle förvandla sig till söm. Dervid råkade han vända sig så, att Sten såg hans ansigte, och han kände igen Claus. Han gick rakt fram till honom och helsade bekant. Claus betraktade honom först häpet, och

---

sedan han tvingats känna igen Sten, iakttog han en sträng köld. Plötsligen ljusnade dock hans anlete, som om en tanke sett dagen:

— Hör på, du, sade han, är du lös ännu?

Sten var nog lös.

— Du skall vid sankt Ansgarius bli smed! Nu ser jag på dig att du är född till smed. Tänk hvad man kan se galet ibland. Labbar har du fått sen vi råkades sist och handlag får man se'n.

— Det är alldeles för svårt för mig, som icke börjat från ungdomen, invände Sten.

— Svårt? Åh dalern! Inte är det svårare än något annat! Ja ja, för den som har anlag nemligen! Hör på, du! Vi skola bli goda vänner! Här

skall bli riktigt roligt; mästarn sitter på krogen hela dan och det blir bara du och jag här nere.

Sten ansåg tillbudet så godt som något annat och kände sig ha ett stöd i Claus; därför sade han ja.

— Då gå vi till lådmästaren genast på gesällherberget, sade Claus.

Sten ville minnas att Claus var lådmästare, men Claus menade att han afsagt sig embetet, emedan han haft för mycket att göra. De vandrade sålunda till oldtgesällen, som mottog Claus med en så påfallande missaktning, att Sten höll på att förlora en god del af den vördnad han hyst för honom. Han var emellertid nu antagen som lärling, hvilken nya värdighet beseglades med en mängd ölkrus på en krog och om aftonen bekräftades af

---

den druckne mästaren. Om natten låg Sten i smedjan.

Följande morgon, när det ringde Ave Maria i Svartmunkekloster, väcktes Sten af Claus medelst en häftig ruskning.

— Nu gör du eld i ässjan och säger mig till, när det brinner. Jag går och lutar mig litet.

Sten blåste och bälgade en half timme och när det ändtligen brann, väckte han ut Claus.

— Nu lägger du i jernet och säger mig till när det blir rödt. Jag skall blunda litet till, sade Claus och vände sig åt väggen.

När jernet blef rödt som blod, gick Sten och väckte ut Claus.

— Nu hamrar du ut jernet, så det blir smalt som ett finger, medan

jag mornar mig, sade Claus och gäspade.

Sten gick in i smedjan, men nu var jernet svart. Han trampade på bälgen och fick jernet att bli rödt. Så tog han det med tången och bar ut det på städet. Men innan han hunnit få fatt i släggan, så var det svart igen. Denna vandring upprepades, tills Sten blef trött. Då gick han in till Claus igen. Denne snarkade högt och hade dragit förskinnet öfver hufvudet för att icke störas af dagsljuset. Sten beklagade sin oförmåga. Claus blef otålig.

— Jaså, din dumma djefvel, kan du inte ta släggan i ena hand och tången i den andra.

Nej, det rådde inte Sten.

— Nå, kan du gå efter en kanna öl då, din djefvel!

Sten blygdes att gå på gatan med en tennkanna, men då Claus letade i en verktygslåda efter en kanthammare, sprang Sten ut.

Morgonen var vacker, solen lyste på husgaflarne och fruar och jungfrur vandrade till torget. När Sten kom ut från krogen med ölet och skulle snedda öfver gatan, stannade han som förstenad midt framför ett ansigte, som med häpnad och sorg såg på honom. Han ville vända om, men trängseln hindrade honom; han ville lyfta af mössan, men hans svarta händer voro upptagna med ölkannan.

Jungfrun fortsatte sin väg och Sten sprang gråtande in på smedens gård.

— Hvad lipar du för, din djefvel?
sade Claus, som mornat sig och kommit

ut i solskenet, der han drack sin morgondryck.

Sten svarade icke. Claus drog nu fram en planka som han lade öfver kubben och stälde så nära husväggen, så att han hade ryggstöd.

— Nu ska vi arbeta, sade han, lade armarne i kors och lutade sig så beqvämt som möjligt. Du skall börja med att slå kallt, så att du får tagen i dig!

Sten lyfte släggan. Den var mycket tung för honom. Han slog på städet under det Claus räknade:

— Ett och tu — och ett och tu — och ett och tu!

— Jo, jo! Känn på nu hur en arbetare har det! — Ett och tu — och ett och tu — och! Det är annat det här än att ligga och äta kalfstek på ejderdün! Och tu — och...! Du

tror att man kan bli van vid att ha solen i nacken, ässjan i ansigtet och röken i näsan! Nej, ser du, det blir man aldrig! — Och hvad tror du att en vacker flicka säger, när sme'n kommer med sina svarta näfvar och vill ta henne om lifvet? — Låt vara mig, flus! säger hon. — Gif sig kan man väl en gång, om man hinner samla en slant, men så får man också ta en fuling, som ingen annan vill ha! — Och tu — och ett . . . Hör du! Mins du när du satt och åt höns med salvia på gästgifvargården? Och jag hade en salt strömming i påsen! Han hade häst också, den djefveln, och sammetsjacka. Hör du, hvar är hästen nu? Hva! Kanske han står i stallet på Rackarbo eller hvad du kallade det der slottet far din bodde i. Hör

•

du! Mins du när jag inbillade dig, att herr Vulkanis blef rådman hos kejsarn i Rom? Och det trodde du! Hahaha! Nej, du, den som är smed, han är smed! Der har du det!

Sten blef trött.

— Är du lat, din djefvel? sade Claus:

— Låt bli att kalla mig djefvel, sade Sten. Jag är inte van vid det.

— Kanske hans nåd är van att kallas engel då? hånade Claus.

Sten var nog van vid det en gång, men det aktade han sig att tala om. Han slog igen sina slag.

— Ett och tu — och ett och tu — och ett — Nej, sade Claus, nu kan vi det här. Slå nu ut jernstången; blir hon kall, så går det mindre lätt; men det går ändå! — Jag ska springa ut i stan på ett ärende, och

om gubben kommer, så säg att jag fått min svåger från landet. Men har du inte slagit ut stängen, tills jag kommer igen, så skall jag svetsa ihop bakbenen på dig, så att du skall bli som en sill. Vet du hvad det var?

Sten var uppgifven af trötthet och försäkrade, att han icke kunde gå i land med att arbeta ensam, och han sade rent ut, att han icke kommit hit för att göra Claus' arbete, medan denne satt på krogen.

Då blef Claus ursinnig.

— Jo, min gubbe! Det är just därför du kommit hit. Just därför. Ser du, jag har arbetat i trettifem år och du har gjort ingenting; nu är det jag som är adelsman och låter dig arbeta för mig! Är det inte så det går till i stora adelsverlden?

Claus sträckte sig på plankan och tog stöd mot husväggen med armarne i kors på bröstet och fortfor:

— Jo, du, jag är en sjudjefla adelsman, ska du tro! Och du ska få se hur godt jag ska må! Inte blir jag rik, men fet ska jag bli! Du ser ogillande ut! Kan inte gilla min åsigt! Förstår inte det! Herrarne ha sjelfva uppfunnit den! En högst förträfflig åsigt!

Sten uttalade som sin nyaste åsigt att Claus var en lurk.

— Gå efter stora släggan, så skall du få straffhamra, blef Claus' stolta svar.

Stens blod kokade öfver och han lyfte jernstången mot Claus. I det samma kände han något brista ini sin kropp och han föll sanslös ner på marken.

*

*

*

När Sten vaknade till medvetande, låg han i en säng på hospitalet och var dömd till ett par månaders stillhet, ty ett kärl hade brustit och tillfrisknandet var tvifvelaktigt. I den stora salen stod säng vid säng, och så snart någon blef tom, fans det alltid någon som väntade på att intaga den. Här såg han dagligen huru de kroppsarbetande voro utsatta för olyckshändelser, dem de öfriga samhällsklasserna lättare undgå. Än var det en timmerman, som huggit sig i foten, än en murare som fallit från ställningen. En dag kom en bryggerska, som skållat sig på vörten, en annan dag kom en kanngjutare, som bränt upp knäna vid smältugnen.

Aldrig hade han haft någon föreställning om att det menckliga lidandet

kunde hafva en sådan utsträckning, och när han jemförde sitt förflutna lif med dessas, började han ana huru legenden uppstått om den rike mannen som icke kunde komma in i himmelriket.

Här låg han emellertid hela sommaren utan att se luft eller grönt. Bittert kände han huru den vackra årstiden förgick och han räknade ut huru det såg ut och hvad man gjorde för hvarje dag på landsbygden. Munkkåpor hvimlade i rummet, och korset höjdes nästan hvarje dag vid någon bädd för att trösta den lidande. Sten hade ofta samtal med munkarne och han kunde icke annat än dela deras mening att jorden var en jemmerdal; och när hans plågor blefvo svåra, hade han en lisa af att betrakta den hängde,

som vred sig i smärtor på korset, och han förstod nu, hvarför den kristna tron hade kunnat vinna så många anhängare.

En dag då han led som mest hade han besök af Claus. Denne hade af ryktet fått höra att Sten låg för döden. Han kände nu ett behof af att se och tala vid den sjuke samt om möjligt gifva honom någon tröst. Men för att stärka sig tog han först in på en krog, med den påföljd att han anlände till hospitalet i något beskänkt tillstånd.

När han fick se Sten, som återvunnit sin hvita ansigtsfärg och sina fina händer, vaknade en gammal känsla af aktning, och han erkände för sig sjelf, att det ändå fans en bättre och en sämre sorts menniskor. Han kallade

Sten junker, bad honom tänka på sin själ och ångra sina synder; han skulle inte vara ledsen för att dö, ty smedskompaniet skulle bära honom till grafven och sedan hålla ett graföl, hvars make man inte sett i stan! Derpå framkastade han några fina vinkar om att det vore bra synd, att hospitalet skulle taga Stens kläder, när han var död, samtidigt med att han uttryckte sin beundran öfver det förträffliga yllet i rocken; han trodde för öfrigt att man kunde ändra gamla byxor och bad Sten för all del icke glömma att se efter, om det låg något i fickorna. Lifvet vore mycket bekymmersamt, och föräldrar, som icke lärde sina barn arbeta, voro värre än mördare, och att ge barn uppfostran vore att göra dem vanföra. Sten skulle ha blifvit en god

---

smed, om han fått lära sig från barn-
domen att föra släggan, och han skulle
vid det här laget ha gått i brudsäng
med flickan i jernvågen, som i dess
ställe trolofvat sig med en af kungens
drabanter, men det skulle Sten inte
vara ledsen för, ty han hade ju inte
långt qvar att lefva och Claus skulle
bära fanan framför liktåget, såsom ett
tecken att han förlät junkern allt ondt
han hade gjort.

Vid denna sista tanke öfvervöldiga-
des Claus så af ädla känslor, att han
brast i gråt så som endast en drucken
kan gråta.

Men Claus fick aldrig bära fanan,
både af det skälet att han icke var
fanförare och af det att Sten kom sig.

En vacker höstdag släpptes han ut
från hospitalet med den förklaringen

att han icke var sjuk längre, men att han aldrig heller kunde bli så frisk att han skulle få arbeta. Nu kände han hela den förfärliga sanning Claus hade uttalat: uppfostran hade beröfvat honom medlen att uppehålla lifvet. Han gick förgäfves omkring i detta redan ordnade samhälle och sökte sin plats; det fanns ingen plats för drönarne i denna kupa. Nåväl, då återstod endast att fly denna och söka en annan kupa, der man lät arbetsbien föda drönarne. Han kom att tänka på klosterstiftelserna, der man icke arbetade, men ändock lefde mycket godt och fick använda sin tid till sådana ädla nöjen som konster och vetenskaper, och han förvånade sig öfver att han icke förkastat sig i kyrkans armar.

Med lätta steg vandrade han ner

till Svartmunkeklostret vid Österlånggatan och ringde på klockan. Portluckan öppnades och en tjenande broder frågade Sten om hans namn och ärende. Han gaf sitt namn och bad att få tala vid priorn rörande inträde i klostret. Porten öppnades och Sten släpptes in i trädgården, der han ombads att vänta.

Emellertid satt priorn inne i kapitelrummet och genomgick jorde- och ränteböckerna med gårdsmästaren, hvarvid åtskilliga brister visade oroande tecken till en återgång i klostrets inkomster, och man var just i beråd huru dessa åter skulle kunna uppdrivas till det högsta möjliga, emedan dominicanerordens generalkapitel alltjemt infordrade understöd till kriget mot de otrogna, då brodern portvaktens biträde anmälde herr Sten Ulfots ankomst, namn och ärende.

— Ulfot till Wäringe, Hofsta och Löfsala? frågade priorn sig sjelf och slog ett korstecken. Han kommer som han vore skickad af den helige Dominicus sjelf! Jag känner Löfsala utantill, det präktiga jordagodset; tolf hundra tunnland öppen jord, utom äng och skog till afsalu, qvarn- och sågfall och ett gudomligt ålfiske. Släpp in honom, släpp in honom för all del! Bed den nådige herren vara välkommen i Herrans namn!

— Herr prior, afbröt gårdsmästaren, håll lite! Löfsala är nog vackert, men det är skada att dess nuvarande egare icke har lust för det andliga ståndet!

— Nuvarande?

— Ja, ätten Ulfot, återtog gårdsmästaren, har måst gå ifrån allt sammans och den siste lär vara en äfven-

---

tyrare, som försökt litet af hvarje, men ingenting fullbordat och nu är mycket förfallen.

— Hvad säger du? Hvad säger du? Hm! Ja, hvad skall man göra med en sådan!

— Den har man hvarken nytta eller ära af, sade gårdsmästaren; munnar ha vi nog som äta våra förråd, och här är ingen försörjningsanstalt.

— Mycket rätt, sade priorn, mycket rätt. Men hvem skall säga honom det der? Man bör aldrig låta någon missnöjd gå ifrån sig, är en af sankt Dominici vackraste och klokaste regler. Vill broder Franciscus gå ut i trädgården och tala litet med den unge mannen? Tala litet med honom, föreställ honom, ja, ni förstår! Låt oss fortsätta nu, gårdsmästare!

Brodern Franciscus var en lång figur med ett afskrämmande utseende och ett ondsint lynne, hvilken begagnades att skrämma bort sådana sökande, hvilka icke voro hvad man ibland de arbetande bröderna brukade kalla »matnyttige», ty dominicanerorden var en mächtig politisk korporation, som lefde i jemn strid med furstar om välde och egendom och alls icke någon andlig stiftelse med plantskolor för himmelen.

När Franciscus fick se Stens obetydliga yttre, ansåg han sig kunna göra processen kort.

— Hvad söker ni här i klostret? frågade han utan några förberedelser.

— Jag söker den ro, som världen icke förlänar, svarade Sten.

— Då har ni gått orätt, svarade Franciscus. Här är den stridande

kyrkans vapensal och här blir aldrig frid.

— Efter strid blir frid, vågade Sten invända, men detta retade dominicanern, som ville komma ifrån ett lönlöst arbete.

— Säg ut, ni, hvad ni söker och tala sanning! Så här! Jag orkar inte gräfva, och tigga blyges jag, därför vill jag komma hit och äta! Säg så, ni, så ljuger ni inte!

Sten kände sig i en viss mån träffad och svarade okonstladt:

— Ni har tyvärr rätt!

Förvånad öfver ett oväntadt medgifvande och tilltalad af Stens barnslighet förde dominicanern Sten längre in i trädgården och fortsatte samtalet:

— Jag känner er historia och förstår ert lifs gåta. När naturen öfverlemnas åt sig sjelf, gör hon mäs-

verk; när menskan kommer med och vill hjälpa, blir det fuskverk. Ni tror att odling är utveckling; den är blott en sjuklig utbildning. Se på detta päronträd! Detta är en afkomling från ett päronträd i Santa Lucia i Spanien, der det odlats i fem hundra år. Ni tycker att det är en förträfflig sak, att det kan frambringa härliga frukter, som smaka vår tunga väl. Naturen tycker icke så, ty den har skapat fruktköttet för kärnornas skull, hvilka skola fortplanta släktet. Se på detta päron, när jag skär det itu! Ser ni några kärnor? Nej! Odlingen har tagit bort dem! Se på detta äpple, som lyser så praktfullt i guld och rödt! Det är en engelsk parmän! Det har ännu kärnor, men sår jag ut dem, så får jag surkart till frukt! Men blir det sträng barvinter,

då fryser parmänen ned, men surapeln fryser icke. Derför skall man låta bli att odla menniskor, i synnerhet som det alltid göres på andras bekostnad. Vårt land och vårt hårda klimat passa inte för sådan fruktodling! Har jag uttryckt mig tydligt? Jag beklagar er, unge man, men jag kan icke hjälpa! Beati possidentes, lyckliga de som hunnit ta för sig! Era föräldrar togo för sig en gång, men de kunde icke konsten att behålla!

Han öfvergick derpå till en likgiltig samtalston, under det han ledde Sten till porten.

— Det blir tidig vinter i år, om man får döma af rönnbären!

Derpå drog han i portkedjan, bugade sig artigt och sade:

— Farväl, min herre!

När porten smälde igen, kände Sten att han för alltid var utelåst från samhället, och han samlade den lilla återstod af själs- och kroppskraft han ännu innehade, för att fatta ett beslut. Men hans vilja hade upphört och hans tanke likaså. Skymningen hade fallit. Han följde brinkens sluttning ner åt stranden af saltsjön, alldeles som om han endast styrts af tyngdlagen, hvilken drog honom nedåt. Hans fötter ledde honom ner i en trång gränd, hvilken var alldeles mörk och uppfylld med den förfärligaste stank af utkastadt affall. Men han gick framåt, framåt, styrd af en svag ljusstrimma som syntes i slutet af gränden. Han stod framför en vattenport, hvilken man lemnat på glänt och genom hvilken en månstråle trängde ut i mörkret. Han öppnade

porten, och öppen framför honom låg vattenytan, belyst af den uppgående månen, som stod öfver Siklaön. De små vågorna hoppade och lekte ute i mångatan och en sakta bris från sjön förde friska flägtar till stranden. Sten gick ut på den smala tröskeln och slog porten i lås bakom sig, utan att egentligen tänka på hvad han gjorde. I det samma började alla stadens klockor att ringa vespern och trumslagaren på stadsmuren slog tapto för att mana människorna att gå till hvila. Sten tog af sig mössan, föll på knä och gjorde en bön. Derpå steg han upp, vände sig med ryggen ut åt sjön, lade armarne öfver bröstet, och med blicken mot stjernorna lät han sig falla baklänges, som när man lägger sig till hvila.

Den guldglänsande vattenspegeln öppnade sig som en mörk graf, hvilken genast lades igen, en stor ring som en gloria syntes på vattnet; den vidgades och blef flera ringar, hvilka förtunnades och dogo bort. Snart syntes de små vågorna komma igen, och de lekte och hoppade i månskenet så muntert som om de aldrig blifvit skrämnda.

En ovälkommen.

Kyrkfolket hade stigit i båtarne och hissat på. Ut från den gröna viken nedanför skärgårdskapellet gled nu den lilla flottan. I första båten sutto faddrarne med den nydöpte.

— Att kalla gossen för Kristian, det var också ett påhitt, sade moster till faster och stack dihornet i munnen på den unge.

— Åh, det kan just vara det samma hvad en heter, och om han nu fått namn efter danska kungen, så är det fint nog, sade faster.

— Ja, men den stackarn får ju ingen namnsdag, när han inte har något helgon, sade moster.

— Det kan vara så godt det, för ingen lär väl möda sig med att fira honom. Önskebarn var han inte, och välkommen var han knappt, sade faster.

I andra båten sutto far och mor och de båda vuxna barnen, en gosse och en flicka om sju och åtta år.

— Det här kunde varit ogjordt, sade fiskarfar och girade med rodret.

— Ja, säg det efteråt, svarade mor. Det är inte ens fel att två få barn, och gumman halade på brassen för att få seglet i vinden.

— Förstår väl det, sade far.

— Men du skall vara snäll ändå mot gossen, sade mor.

— Mätte väl det, sade far och knuffade ner sonen från suden, der han klängt sig upp. Håll er stilla i båten, ungar, annars ska' ni få se på håken!

I tredje båten sutto presten och de gamles föräldrar.

— Fiskar det bra i Larsmessen? frågade presten.

— Åh, det krallar, sade farfar. Men herren vete hvart fisken tar vägen nu mera. I min ungdom så tog man sin vinterströmming på två nätter, men nu är det frågan om man får någon alls.

— Ja, underligt är det, för jag hade tre varp skötar ute om onsdagsnatten och fick aldrig en fena, sade presten. Det blir ondt till vintern för

folket, och man skulle se sig för, innan man skaffade flera munnar än man kan stoppa i.

— Jag sad' så, jag också, åt pojken, instämde farfar. Gården räcker för en kull, men inte för två! Bättre en hemmansegare än två torpare, men jag tror aldrig han får klyfva gården, utan den här sistingen får väl ut och tjena, han som andra människor.

— Det kan vara lika så godt det som att svälta hemma, menade presten.

Julisolen sken så hett på fjärden, himlen var idel blått och den nydöpte skrek, om af fröjd eller sorg fick man icke reda på. Snart syntes hemstugornas halmtak mellan alarne vid stranden och båtarne lågo snart vid bryggan. Folket steg i land och välkomnades med en riklig måltid, som var dukad

under ekarne, och efter hvilken presten tackade Gud för den lycka, hvarmed han välsignat detta hus, och han bad gästerna höja sina bägare och helsa den nye verldsborgaren välkommen i församlingens gemenskap.

Kristian växte upp bland kalvvar och grisar, ty hans äldre syskon voro för stora att leka med honom. Han syntes vara född med tvenne egenskaper som aldrig lemnade honom: den ena var att alltid gå i vägen, den andra att aldrig vara välkommen.

Hvarhelst han uppenbarade sig, bakom en buske, i en hövålm, under en båt, på en skulle, ini stugan, alltid hette det: »är det du, din otäcka unge?» och hvarhelst han befann sig och det

kom någon i närheten, hette det: »alltid skall han gå i vägen».

Föräldrarne, som på åtta års tid blifvit afvända vid barnskrik och nu kommit något mera till ålders, så att de förstodo värdera en god sömn, hade litet svårt att förlika sig med det nya nattskriket, hvilket man snart kom att betrakta såsom ett fel, egendomligt för den sistfödde. Mormor bedyrade förgäfvos att alla barn skrika och att Hans, den förstfödde, minsann skrikit mycket värre, när han var liten. Det kunde far inte alls erinra sig; han mindes bara att Hans var ett ovanligt utmärkt barn, som gjort sina föräldrar stor glädje i alla tider. Det var så stor skilnad, så . . .

När Kristian emellertid fick så mycket förstånd, att han såg hur han gick

i vägen, så tog han till vana att hålla sig undan så godt han kunde, och när han fick se en människa, gömde han sig och sprang ut i skog och mark och gjorde odygd.

När han blef något äldre och hans krafter räckte att göra nytta, anställde man försök med att tämja honom, men förgäfves. Han sprang ifrån kreaturen och lät dem gå i åkrarne, han satte bort näten på djup, så att man aldrig fick fatt i dem, och när man sökte efter honom sjelf, var han borta. Barnet var liksom förvildadt. Man slog honom en gång, på den äldre broderns tillstyrkan, men då blef han borta i åtta hela dagar, och när han sedan syntes igen, var han lika fet och dugtig som förut; ingen kunde säga hvad han ätit eller hvar han sofvit.

Men Kristian han visste nog det, han. Den klena kost man vanligen bestod i hemmet utgjordes mest af salt fisk, rofvor och bröd. Kristian, som oftast fick nöja sig med hvad som föll ifrån bordet eller hvad som lemnades, kände snart ett starkt behof af kraftigare föda, i synnerhet under de år han växte upp och manbarheten började inträda. Han var hungrig hela dagen och han gick ut i skog och strand att söka sig föda. Fisk lockade honom icke, ty han bara tuggade sig trött och de hade ingen kraft i sig. Han sökte varmblodiga djur, och när han fått fatt i några fogelungar, åt han upp dem råa. Då kände han huru hans krafter växte och huru blodet spred en berusande värme i hela kroppen. Samma verkan hade ägg, som

han hänsynslöst tog ur sjöfoglarnes bon, hvilka byggde i stränderna. På sådant sätt skaffade han sig en kost, som var mycket bättre och kraftigare än föräldrar och syskon hade tid och råd att skaffa sig. Och han växte och blef stark, men arbeta kunde han icke förmå sig till. Med sin båt, som han sjelf slagit ihop, for han omkring i skären och jagade eller äggade, och föräldrarne, som icke just saknade hans närvaro, blefvo snart vana vid att betrakta Kristian såsom utflugen ur boet.

En vacker vårdag, då ejderdräkten gick fram öfver de yttre skären, seglade Kristian ut med sin båge och sina snaror, mer för nöjes eller tidsfördrifs än för nyttas skull, ty han dödade aldrig mer vildt, än han för tillfället kunde förtära. Han landade med

---

sin båt vid en af dessa kobbar, som bilda sista värnet mot öppna hafvet och på hvilka endast sjöfoglar och fiskare hafva tagit sina tillflyktsorter under den tid hafvet går öppet. Kobben var obebodd, men byalaget hade tillsammans uppfört en skär-bod, afsedd till nattläger under fisketiden och äfven begagnad till herberge åt resande och strandade. Den bestod af ett enda ryggås-rum med jordgolf och afflagade väggar, mot hvilka lafvar voro upp-timrade såsom hyllor, den ena öfver den andra, och i hvilka några fårskinntjenade som sängkläder. Ett par stenar på golvet antydde hvar man fick göra eld, och stål och flinta hade sin sedvanliga af alla kända plats mellan bjelkarne ofvanför dörren. Dörren var alltid låst, men var icke svårare att

öppna än det kunde ske med en krokig träpinne, och ansågo hvem som helst hafva rätt att söka sig in, blott han stängde efter sig när han gick och lade elldonet på sin plats; ville han visa sig artig eller tacksam, bar han in ett fång gräs eller enris på eldstaden, ty något träd fans icke på skäret. I dessa herbergen var det som Kristian mestadels sökte sina nattläger och der han anrättade sina enkla måltider. Han kände hvarenda bod på många mils håll och han visste hvar man låg på de bästa fårskinnen och sof mest skonad af loppor, hvilka eljest voro mycket talrika i dessa slags sängar.

Emellertid, våraftonen var härlig, hafvet låg blått och lugnt. Kristian, som lärt sig att icke tro på hafvet, drog upp sin lilla båt och gömde den

bakom några stora stenar. Han hade rott mycket och klättrat i strandklipporna, så att han var trött, hvarför han genast gick in i boden och lade sig på den öfversta lafven för att sofva. Han låg så en stund och tänkte hit och dit öfver sin tillbragta dag, öfver sitt lif, dess ändamål och det som skulle följa efter detta lifvet. Han hade lyft upp takluckan och såg den stålgrå himmelen öfver sig, såg en och annan stjerna som bleknade i det dröjande solljuset. Hans religiösa begrepp hade icke blifvit odlade hvarken af föräldrar, presterskap eller lärare, och han var icke konfirmerad, men han visste af erfarenhet att bakom lifvets och naturens företeelser funnos styrande magter, om hvilka man icke egde någon närmare kännedom. Rörande än-

---

damålet med sin tillvaro hade han icke kunnat vinna någon förklaring. Med livvets gåfva hade han fått driften att uppehålla lifvet. Han följde denna drift. Hvad mera? Han åt för att kunna arbeta, och han arbetade för att få något att äta. Jo, men på mellanstunderna tänkte han, eller rättare, han undrade. Han undrade om dessa hans tankar voro just det dér högre ändamålet med lifvet; han erinrade sig att hans mor talat om, att jorden var en jemmerdal, genom hvilken vi måste vandra för att bli bättre och derigenom värdiga himmelriket. Han fann sig vid närmare eftersinnande hvarken bättre eller sämre från den ena dagen till den andra och han förstod inte hur han skulle bli det. Kanske han var ett undantag? Möjligen! Alla de andra

---

aflade ed till landets konung, alla andra betalade skatt, gingo i kyrkan, gånvö tionsdedelen af sina inkomster till presterna, betalade arrenden, skottade snö på hvarandras vägar, köpte och sålde, stämde hvarandra för ting, men ingenting kunde de göra utan att begära lof och betala. De begärde lof att få gifta sig, att bli upptagna i församlingen i hvilken de voro födda, att få grävas ner i jorden, och alltid skulle det betalas; de betalade konungen för att han regrade dem, de betalade domaren för att han dömde dem, presten för han frälste dem, och bödeln för han hängde dem; de betalade i staden för att staden köpte deras fisk, och de betalade stadens broar, som staden måste ega för att kunna vara en stad. Kristian, som icke gjorde

något af allt detta, var således ett undantag, och han slapp väl ifrån allt det der betalandet, därför att han icke egde något. Deri bestod således skillnaden mellan honom och dem: han egde icke något! Förr i världen, hade han hört, foro de, som icke egde något, ut på hafvet och togo af dem som egde något. Detta var numera icke tillåtet och det var rätt, ty Kristian kunde icke finna det tillåtligt, att någon kom och tog hans båt eller yxa ifrån honom.

Under det dessa halfgångna tankar kommo till och gingo bort i det half-rus som herskar i en tröttad hjerna, öfverföll honom sömnen. Efter några timmars lopp vaknade han vid en qväfvande känsla i bröstet och en förfärlig sveda i ögonen. Han reste sig i bädden

och såg att man gjort eld nere på golvet. Vid elden sutto två män, den ene klädd i Dagö-bornas halfbarbariska dräkt, den andre i de svenska fiskarnes hvardagsklädsel. De sutto på golvet och vände några sillar framför elden. Kristian, som icke hade lust att röja sig, då han icke kände de främmandes sinnelag, skyddade sig för röken så godt han kunde genom att krypa så långt in som möjligt; att han dervid kom att höra hvad de båda främmande talade, räknade han sig icke till last, utan, som vi skola se, gjorde han sig det tvärt om till godo.

— Det är ett dumt folk, den här svensken, sade Dagö-boen, som genom en öfverlägsen kroppsstyrka ansåg sig ha rätt att säga hvad han tänkte.

— Åh, du ska inte prata illa om

svensken, svarade den andre, hvilken icke på ett sådant nattligt tumanhand vågade någon ohöfligare form af motsägelse.

— Kan man tänka sig så oföretagsamt folk som de här fiskarena bara! Om de förstodo, hvad ejderfogelns dun är värdt ner i djupa Ryssland, skulle de kunna göra sig stora pengar.

— Ja, ser du, svensken tycker det är synd att ta bort dunet från fogeln som behöfver det till äggen.

— Ja, det är just deri hans dumhet består! Ty tar inte han det, så tar utländingen det, liksom allt annat.

— Nej, det är icke dumhet, det är hygglighet att tänka på de efterkommande, som skola också få draga nytta af fogeln, hvilken skulle försvinna,

om man oroade honom, genmälde foglarnes landsman.

— Det är icke sant, att han skulle försvinna, men kommer utländsken, så tar han både ägg och dun.

— Det må han göra, om han har samvete; svensken förblir hellre fattig än han bär sig illa åt.

— Det är just det som är dumt. Men nu till en annan sak: hvarför jagar ni inte lekatt och ekorre härute, som man gör upp i land?

— Derför att man har nog göra med fisket och tar hellre det säkra för det osäkra.

— Det är rätt; men jag skulle hellre ta en säker penning för skinn och dun än en osäker ur sjön; hade jag inte annat för mig, så skulle det inte dröja, förr än jag kunde köpa

både min fisk och ett stycke jord att bygga på.

Svensken lät samtalet falla och delade kost med Esten, som hade ankrat för stiltje utanför skäret.

I soluppgången, då det blåste upp, lemnade de båda främmande skärboden, föga anande hvad slags frön de kastat ut i Kristians oodlade hjerna.

När denne hört ljudet af de bortgåendes steg försvinna, sprang han upp och gick ut. Den uppgående solen belyste det öppna hafvet, som lätt krusades af morgonbrisen och öfver hvars yta måsar och tärnor kretsade. För Kristian var denna scen icke ny, men i dag syntes solen lysa gladare och synkretsen var vidare; hans öga, som sväfvat öfver vattenytan utan att finna ett mål bakom den blå randen, hvilken

begränsade den som ett stängsel, tyckte sig i morgonskyarne se ett fjerran land, der befriaren bodde, som skulle komma och göra honom lika med de andra människorna; han skulle upphöra att gå i vägen, han skulle bli helsad välkommen, hvila under eget tak, kanske ega en liten del af denna jord, der han jagades som en hund på andras jagtmark. Hoppet vaknade i hans själ, och när han såg Estens kogg hissa segel och hålla ut mot den gyllene gata, solen målade på de blanka vågorna, såg han sig sjelf stå vid rodret och med den dyrbara lasten styra mot det fjerran landet, som låg bakom det blåa strecket, och nu fattade han beslutet att börja ett lif.

* * *

Längst ut i Fjellångsfjärden, strax inom hafsbandet, ligger en kobbe, som kallas Trollhättorna eller trollens mössor. Den består af en rund bergklint, som spruckit i fyra skifvor, hvilka hafva en viss likhet med de mössor, man i sagorna påstår att trollen begagnat. Mellan dessa äro djupa remmor, i hvilka grisslor pläga bygga och der de äro fullständigt skyddade för regn och blåst. Kristian hade efter åtskilliga slagsmål med de orädda innebyggarne lyckats stanna i oqvald besittning af den remnan, som låg åt land till och dit aldrig hafsvinden kom. Här hade han gjort sin upplagsplats för de samlade skatterna, i det han mellan klippväggarne spänt ett tak af sjel-skinn, som var ogenomträngligt för vätan och hvilket han då och då smorde

---

med tran. I två års tid samlade han, och begagnade dervid alla sina från barndomen förvärfvade förmögenheter. Han kunde härma alla djurs läten: han kunde pipa som vesslan, smacka som ekorren och knorra som ejdern. Han förstod att närma sig ejderhonan, der hon låg på sin tångbale i öppna stranden, och han kunde se på henne, så att hon lugnt lät honom stryka sig på ryggen, medan han skattade dunet. Aldrig tog han af hennes sex ägg mer än ett, och när ungarne voro kläckta, lät han henne hafva ro. Han satte snaror för lekatten och sköt honom stundom med sina trubbiga pilar, att icke skinnet skulle skådas. Ekorrarne kunde han, gömd bakom en ekstam, passa ut och med lock få så nära, att han tog dem med händerna; om

---

vintern plockade han ut dem ur deras bon med en vidjeqvist och fick så hela deras förråd af utsökta hasselnötter på köpet. Hans sinnen voro så uppöfvade, att han kunde höra på hela milen hvad för slags fogel som kom, och han kunde på otroliga sträckor i skumrasket skilja mellan en svärta och en prack. På sina värsta medtäflare, kråkorna, som drefvo upp ejdern för att sluka hennes ägg, anställde han stora nederlag; med de afdragna kropparne af vesslor och ekorrar tillstälde han nemligen åtelplatser, der han sköt ner hela svärmar af dessa objudna plundrare. Med sådana färdigheter och fullständigt ostörd kunde han på två år hinna samla i sin grotta ett förråd, som han ansåg tillräckligt att föra till det främmande landet, der solen gick upp och

der man visste att värdera hans skatter. Nu började det åter lida till våren, och tanken på huru han skulle få sig en farkost, tillräckligt stor och nog sjöduglig började oroa honom.

Han visste att man med en stor skötbåt, som begagnades till strömmingsfiske, kunde mycket väl gå ut på öppna hafvet och att det icke var mer än två dagsresor till landet på andra sidan, men att bygga en sådan och anskaffa de dyra seglen, dertill såg han föga utsigt; att skaffa sig en dylik på orätta vägar förbjöd honom hans medfödda instinkt, som icke skulle gilla att någon kom och tog ifrån honom, hvad han med sitt arbete förvärfvat.

Det led och led mot försommaren och hans oro ökades. Han satt en eftermiddag uppe på Trollhättornas hög-

sta spets och såg ut åt hafvet der ett segel dök upp och ett segel försvann; en rostbrun ejderhöna kom simmande med sina ungar efter sig, grisslorna flögo tätt om hans öron, trutarne ropade gack, gack, och skräckan ropade qvar, qvar! Kristian kände sig som bergskungen, der han satt på sin skattkammare i berget, men på samma gång tyckte han sig som en bergtagen, den der icke såg någon möjlighet att komma ut.

Då hörde han bakom sig årslag i sjön och såg en båt med fyra man komma roende rätt ner på skäret der han satt. Den kom närmare och han igenkände sin far och bror, men de två andra kände han icke.

— Kom ner, du, sjöröfvare! ropade den ene af de okände till Kristian.

Kristian blef qvar deruppe.

— Lyd, när konungens befallningsman kallar dig, sade fadern.

Högst uppe på skäret stod ett stenkummel, som fiskare lagt ihop till märke. Kristian var beredd att försvara sig.

— Jag är icke någon sjöröfvare, sade han.

— Ja så, du svarar konungens befallningsman, sade fadern. Akta dig och gör oss icke alla olyckliga!

— Jag gör ingen olycklig, sade Kristian, men jag försvarar mig, när jag ser man vill mig ondt. Hvad vill ni mig?

— Du har en gömma här för gods, som du röfvat från fredliga köpmän, sade befallningsmannen. Vi ha sett alltsammans.

— Jag har icke röfvat från någon, sade Kristian; allt hvad som ligger i

berget har jag ärligt förvärfvat med flit och arbete.

— Nej, hör du; inbillar du oss, att man samlar så många hundra skinn och så mycket dun här ute i de fattiga skären. Och det är du nog dum att begära vi skola tro. — Kom ner, för sista gången eller är du olycklig!

Man stormade klippan, men då släppte Kristian ned stenblocken, som hoppade öfver de anfallandes hufvud, slog flisor ur berget och plumsade i sjön, dock utan att träffa någon.

— Olycksbarn, skrek fadern, du var född till mitt förderf!

— Hvem födde mig? svarade Kristian och vräkte ner det sista blocket.

Utsigten till seger öppnades nu för de belägrande, och snart kände Kristian ett rep slingras om sina ben;

han kastade sig omkull och sökte bita af det samma, men då hade han det om halsen också och var snart hoptvinnad som ett nystan, rullad ner för branten och lagd i botten på båten.

— Gör honom icke illa i onödan, sade fadern, jag borgar ju för honom.

Derpå började han i en jemförelsevis vänlig ton föreställa Kristian, huru illa han gjort mot sina föräldrar, som födt honom, klädt honom och varit goda mot honom; hvilken sorg och skam de nu fått till tack af honom, då deras namn skulle ut kring bygden och skändas; han besvor honom vid Kristi kors och alla helgon, att han skulle bekänna, emedan saken derigenom vore till hälften förlåten och kunde försonas med böter. Han visade sina gråa hår och bad Kristian icke

---

bringa vanära öfver dem; han bad honom tänka på sin bror, som snart skulle intaga faderns plats i samhället och upprätthålla släktens anseende och fortbestånd; han slutade med att fordra detta af Kristian och förklarade, att människan icke fick lefva för sig sjelf, utan måste lefva för andra också. Samhället var byggt på slägter, och när slägterna icke höllo ihop, så föll samhället. Kristian skulle därför bekänna sitt brott.

Kristian hade icke begått något brott och kunde således icke rädda samhället. Faderns ovanliga mildhet rörde honom, och han önskade ett ögonblick att han begått brottet.

Underhandlingarne slutade med att båten lade till vid hembryggan. Kristian fördes upp på logen, der han blef

inlåst. De andra gingo upp till stugan, der de åto aftonvard och öfverlade. När Kristian legat på loggolfvet i sina tankar, öppnades dörren och modern trädde in.

— Son, sade hon, tänk på gamla mor och tala sanning!

— Mor vill således hellre ha en tjuf till son än en ärlig gosse?

— Jag vill att du skall bekänna, så får din far erlægga bot för ditt brott och skammen gå ifrån vårt hus.

— Det var underbart, sade Kristian, hvars hjerna icke kunde följa med. Om jag gör mig till en brottsling, då kan brottet försonas, men om jag fortfar att vara ärlig — hur var det? — då kan brottet icke försonas. Hvilket brott? Det som icke är begånget. Ty jag har icke röfvat, jag

har endast gått på allmänningen och samlat under långa tider och det har jag ju lof till.

Det var icke frågan om det nu; här gälde blott att Kristian bekände, då kungens befallningsman fordrade det.

Modern gick med sorg. Systemen kom. Kristian skulle icke störta henne också i olycka. Kom det nemligen skam öfver släkten, så kunde icke hennes Peder taga henne. Kristian behöfde bara säga ja, så vore han fri, och fadern erlade boten. — Men Kristian kunde ju icke säga ja, när han skulle säga nej. — Hvarför kunde icke Kristian det, när han gjorde så många människor lyckliga? — Åh, syster ville att han skulle ljuga då? — Hvarför skulle han icke det, om så också vore? — Åh, då skulle han ju förakta sig sjelf,

så han icke ville lefva mer. — Ja, men om far och mor och bror och syster blefve lyckliga; ville icke Kristian att de skulle bli lyckliga? Nej, han måtte icke vilja det! — Jo, det ville då Kristian visst, men att ljuga? — Det gjorde alla menniskor lite, och Kristian behöfde icke göra sig bättre! — Alla menniskor ljögo! Det hade Kristian aldrig trott och han hade aldrig ljugit. — Nå ja, det berodde på att han aldrig behöft ljuga! — Nej, det var hemskt! Hur kunde menniskorna lefva ihop, om de inte talade sanning! — Det kunde syster icke göra redo för, men nu gick hon sin väg och ville aldrig se en bror, som gjort henne så olycklig.

Kristian kände sig helt skakad af så mycken uppmärksamhet mot hans person; han var icke van att man

---

sysselsatte sig med honom och detta intima berörande af hans själ hade rubbat hans vanliga, likgiltiga sinnesförfattning. Dessa människor bådo, bönföllo honom om en tjenst; han kunde göra dem lyckliga med ett ord, han kunde störta dem med ett ord; han var sålunda en vigtig och betydelsefull person. Detta gaf honom sjelfkänsla och han fattades af lust att se verkningarne af sitt uppträdande som beskyddare för dessa människor. Att säga ja i stället för nej? Hvad betydde väl det, när alla människor brukade förvexla de små orden efter förefallande behof. Han skulle kanske haft det bättre, om han gjort det förr. Hans beslut var fattadt.

Fadern kom in. Undrade om det var möjligt, att en människa kunde

samla sådana förråd! — Ja, om man inte gjorde annat och var flitig! — Far kunde aldrig tro det! Hade aldrig sett något sådant, kunde därför aldrig tro det! — Kristian bedyrade. — Far bad honom bekänna, att han röfvat. — Kristian sade: ja! — Far frågade med knifven i hand, om han också ville bekänna för befallningsmannen. — Kristian lofvade heligt. Fadern skar af repen och de följdes åt in i stugan. Der satt befallningsmannen och åt gröt i all sköns ro.

— Har han bekänt? frågade denne och lät skeden hvila.

— Han har bekänt, sade fadern, till de innevarande anhöriges stora glädje. Men befallningsmannen tycktes ha lidit en missräkning, ty han var icke glad.

— Nåå, du, återtog han, hur bar du dig åt? Det skulle lysta mig att höra!

Kristian, som var lika lysten att höra huru en ensam man bar sig åt, när han plundrade ett köpmansfartyg, stod först svarslös, men när han började tänka på hur han skulle ha förhållit sig under ifrågasatta omständigheter, kom hans inbillningskraft honom till hjälp, på samma gång hans tanke vakade. Han gick fram till yxestallet vid dörren, tog den största borrh han kunde se. Derpå lyfte han ner faderns stora skinnpels, kastade den på sängen och började, sedan han intagit sin plats midt på stuggolfvet:

— Der ligger koggen för ankar. (Han pekade på sängen.) Och der ligger skepparn och sofver. (Han pekade på pelsen).

— Vänta, låt mig tänka, afbröt befallningsmannen, som var långsam i tankarne.

Men Kristian gick på:

— Här står jag på stranden och ser på skutan. Då tänker jag som så: der ligger en skuta och här står jag. Troligen fins det något i botten på den der skutan.

Kristian, som icke var van att ljuga, kom af sig, ty hans vakande tanke på flykt och frihet trängde sig på honom. Lyckligtvis behöfde befallningsmannen detta uppehåll för att reda sina föreställningar:

— Låt mig se nu, sade denne. Der ligger skepparn, och der ligger borren! — Hvad skulle du med borren att göra?

Det visste nog Kristian, men det var tills vidare hans hemlighet.

— Jag kastade mig i sjön, tången snodde sig om benen, jag rycker mig lös, simmar ut till ankartrossen, tar upp borren och sänker skutan!

— Det går för fort, för fort! Vänta nu, hvar voro vi? säger befallningsmannen. Vi sänkte skutan!

Han dyker ned med träskeden i mjölkfatet.

— Nå, men lasten sjönk väl också?

— Den sjönk.

— Det var märkvärdigt! Hur fick du fatt i den då?

— Jag tog upp den, jag, sade Kristian.

— Han tog upp den. Det är alldeles rätt. Nu börjar det reda sig, sade embetsmannen lugnare, vändande sig till fadern. Men, återtog han efter att ha gnuggat sin näsa med skedskaftet, jag

förstår inte hvarför han sänkte skeppet, när han tog upp lasten.

— Skepparen, skepparen! inföll fadern som var djupt inne i äfventyret.

— Skepparen, ja, det är alldeles riktigt! — Det är en flink pojke det der! Casus är betänkelig, men arbetet är fint!

Kristian hade haft tid att göra upp sin plan. Han drog sig åt dörren och frågade:

— Får jag gå nu?

Befallningsmannen frågade sig sjelf: får han gå nu? Derpå sade han:

— Vänta ett ögonblick! Tog du inte upp skepparn också?

— Nej, det gjorde jag inte, sade Kristian, men om befallningsmannen önskar, skall jag göra det!

Och dermed försvann han ut ge-

nom dörren med pelsen på axeln och borsten i hand, tydliggörande sina goda afsigter med skepparns frälsning, och lemnande de innevarande åt sina betraktelser och utredningar.

När Kristian kom ut, gick han rakt ner till stranden under tankar på huru han så hastigt blifvit lögnare och huru beqvämt man redde sig med en lögn genom lifvets qvistigheter. Derpå borrade han alla båtarna utom den största skötbåten, på hvilken han hissade segel och styrde ut till Trollhättorna. Der lastade han till solen gick upp. Då hissade han igen och höll rätt ut på solgatan.

* * *

Det hade gått ett par år igen. Den gamle fiskaren och hans hustru voro döda. Sonen Hans hade tagit gården och gift sig med en fattig flicka.

Kristian hade icke hörts af och var vid boskiftet förklarad arflös, emedan han lemnat landet för brott och icke vidare hörts af.

Hans' stuga låg vid stranden af fjärden, just der denna smalnade till ett sund, genom hvilket man skulle färdas för att komma ut till stora Fiske-skär. Midt öfver sundet låg en liten holme, som kunde vara ett halft tunnland. Den bestod mest af bergknallar, men i en sänka mellan dem hade samlat sig något jord, som bar en mycket vacker gräsmatta, i hvilken några tjog björkar tagit fäste. Hans kunde genom sina stugufönster se öfver till holmen, hvilken hörde till en gran-nes egor. En dag vid islossningen satt han och såg på huru kråkorna seglade på isstyckena i sundet; snön

---

låg fläckvis kvar på stränderna, men grönskan stack här och hvar fram i bergsskrefvorna. Han råkade kasta sina blickar öfver till andra stranden och blef der varse något som rörde sig, hvilket väckte hans stora nyfikenhet. Några karlar släpade fram stenar och timmer, som var tillhugget och kantadt alldeles som till en stuga, men han kunde icke upptäcka någon farkost som fört dit byggnadsämnen eller folk. Han fick ingen ro, förr än han skickat en karl öfver till grannen och frågat, hur det förhöll sig. Kunskaparen återvände med besked att en främmande man från Estland hade köpt holmen och ämnade bygga der. Det var allt hvad Hans fick veta den gången. Men gången derpå fick han veta, att nybyggaren var ingen mindre än

---

hans egen bror Kristian, som återvändt, medförande hustru, som han skaffat sig der borta i landena. Faran för Kristians frihet hade efter moget begrundande icke visat sig vara stor, då vittnen till den äfventyrliga plundringen af fartyget aldrig kunde företes och hela saken med båtarnes borring och skötbåtens försvinnande inskränkte sig till böter, om nemligen brodern velat åtala.

Emellertid växte stugan i höjden och blef en så ståtlig byggnad, med bakhus och herberge, att den ådrog sig alla förbifärdandes uppmärksamhet och Hans' ovilja.

En dag talade Hans till sin hustru och sade:

— Jag börjar tycka att den här gamla stugan behöfver byggas på.

— Det var inte länge sedan det gjordes, svarade hustrun.

Men Hans var envis, och snart byggdes det. Han måste taga legofolk, som åto upp utsädet och gjorde slut på vinterströmmingen.

— Högmod går för fall, sade folket. Och på vintern satt Hans i sin stora stuga och halfsvalt. På våren fick han sälja en ko för att få utsäde.

Kristian lefde godt i sin stora stuga, men egde hvarken åker, äng, skog, fiske, kreatur eller jagt. Hans och han träffades aldrig.

En afton tog presten in till Hans på hemvägen från ett sockenbud och satte sig vid spiseln att värma sig.

— Jag kan inte förstå, hur han kan ha sitt trankokeri borta i Estland

och sitta här hemma och sköta det, sade presten.

— Hvilken han? frågade Hans.

— Han deröfver; Kristian, bror din!

— Trankokeri? Han är repslagare, har han sagt åt grannen.

— Repslagare? Det var underbart! — Då har väl endera hört galet. Under öfverläggningarne härom bultade det på dörren, och befallningsmannen kom in. Han var ute i ärenden.

— Det är alldeles obegripligt, att man kan sitta på en kobbe här i skärgården och sköta grufvor in i tjocka Ryssland!

Allmän uppståndelse! Kristian var en skurk! Presten måste öfver och tala vid honom, befallningsmannen måste ha reda på hvad han lefde af.

Följande dag gjorde presten och

befallningsmannen ett besök hos Kristian. De blefvo mottagne på bryggan och ledsagade in i stugan, der allt var ståtligt och bländande som hos en rik man, så att alla frågor om hvad Kristian lefde af blefvo inställda. Golfvet var lagdt med täljda plankor, spiseln murad med skorsten och väggarne klädda med bonader. Hustrun var liflig och vacker, med hår som svart hundskinn, hvilket låg ner öfver ögonen. Hon gick omkring och skänkte grekiskt vin, medan Kristian omtalade de vidunderligaste äfventyr från sin resa, och hvilka presten och befallningsmannen under inflytande af vinet funno fullkomligt trovärdiga. Det drog ut fram på natten och presten bars på ett par åror ner i båten, utdelande välsignelser till redskap och åbyggnader och icke minst

välsignande Kristian, som skänkt en kalk af förgylt silfver till kyrkan. Befallningsmannen, som i vängåfva fått en jagthund, leddes af denne ner till båten, der han gick ed med fingren på en strömmingstrumma, att Kristian var den hederligaste karl i skären, och att han skulle rätteligen ha suttit vid gården i det här draget.

En tid derefter kom Kristian, efter en utflygt i skären, hem med en stor segelbåt med två latinska segel, som kunde hålla nästan rätt mot vinden och inte behöfde ta ner, när han vände.

Hans fick ingen ro nu mera. Han måste ha latinska segel. Hustrun hade väft lärft hela vintern till nya skjortor. Hans öfvertygade henne snart att seglen voro viktigare. Men han hade äfven

---

efter ryktet om det storartade mottagandet i broderns stuga kommit till den slutsats, att öl icke kunde bjudas af en besutten man, åt främmande, då en backstugusittare bjöd på vin. Men vin var mycket dyrt och striden blef skarp både inom honom sjelf och med hustrun. Han ansåg att man kunde inskränka sig med mjölken, som han för öfrigt icke satte värde på, ja, han skulle gerna afstå helt och hållet sin del. Andra kon såldes.

Underliga rykten började emellertid att gå i krets och kommo igen. Man hade sett att det spökade på Trollhättorna och ingen vågade sig dit. Man hade sett eldar fara ut i hafsbandet. Samtidigt härmed inträffade ett skeppsbrott, vid hvilket den ovanliga omständigheten iaktogs, att ingen enda af

besättningen bergades. Ändå egendomligare föreföll det, att Kristian strax före strandningen arrenderat ett dåligt fiske vid de yttersta skären, hvilka hade mycket grunda stränder och der ingen annan ville fiska. Han hade varit synlig der med ljuster och eld, men ingen kunde förstå att man for med ljuster så långt ut.

Ryktena växte och blefvo hotande. Men presten och befallningsmannen, som voro flitiga gäster hos Kristian, togo hans ifriga försvar och nederlade smädelserna, och så föllsnö öfver hela tilldragelsen.

När våren kom, hade Hans intet utsäde. Då brydde han sig icke om åkerlapparne, utan lät dem växa igen. Sin ende oxe slagtade han till dopet, som han höll i mars. Han var nu

uteslutande hänvisad på fisket. Det var ett osäkert bröd; det var som att spela. När han icke fick något, svalt han; när han fick rikligt, stälde han till gästbud. Svågern, som hade att fordra sin hustrus utlösning ur gården, oroade honom också.

När gångedagarne före påsk inföllo och presten kom med heliga korset, och gossarne sjöngo litanian omkring åkrarne, för att välsigna säden, då blygdes Hans att bekänna att åkern var osådd. Men när det sedan endast växte tistel i åkern, då sade folket att Hans bedragit Kristi kors.

Året derpå fick Hans en son till. Då svedjade han af sista skogen och sådde rofvor i askan. Men Kristian satt midt öfver på sin strand och såg, hur den vackra ön förvandlades till

---

ett naket skär. Han erfor hvarken smärta eller glädje, ty han fann endast lärorikt att se, huru saken utvecklade sig.

Om hösten fick Hans missväxt på rofvorna, ty skogen, som skyddat för nordliga vinden, var ju borta.

En dag, då nöden var stor och Hans farit ut på fiske, tog hans hustru en ekstock och rodde öfver sundet. Kristian mottog henne vänligt och bad henne stiga in i herberget, der man brukade hålla hemliga samtal.

Hon beklagade sin stora nöd och bad om hjälp. Kristian hade intet att invända mot denna begäran, utan gaf en riklig hjälp till en ko, utsäde och dylikt. Svägerskan blef rörd och erkände, att Hans icke burit sig riktigt åt. — Det visste Kristian ingenting om;

---

lade sig icke i andras angelägenheter, och så skildes man åt.

När svägerskan hade gått, sade Kristian till sin hustru:

— Olga, nu har jag intet mer här i landet att göra. Jag har sett straffet komma, utan att jag lyft hand mot mitt eget blod. Hans är tiggare; i vinter blir han tjuf, då han måste stjäla sin ved, efter han bränt upp skogen. Hans barn bli tjenare, såvida de icke bli något annat. Och det är rätt! Man lärde mig ljuga, och lagens handhafvare gjorde mig till röfvare. Jag var hederlig, men man tillät mig icke vara det! Nu kunde jag bli det, om jag ville, ty man har erbjudit mig bli nämndeman, om jag ville köpa jord. Men jag vill icke ega något af denna jord, som människorna slåss om; jag vill

---

icke bli aktad af detta sällskap, som misstänker mig vara en skurk, men förlåter mig, därför att jag har murad spis och dricker vin. Icke blef jag rik på mitt samlade arbete, det vet du, ty en last med skinn och dun gör ingen rik. Hade jag lefvat för tre hundra år sedan, så hade jag blifvit sjöröfvare och mitt namn hade gått berömdt och förbannadt omkring verlden. Då hade jag i ärlig strid tagit mitt bröd mot insats af mitt lif, nu är jag vrakplundrare, likplundrare, som åtnjuter allas aktning utom min egen — och din, Olga! — Låtom oss lemna detta land, som icke hade plats för oss, då vi voro hederliga, men öppnade sina portar, då vi blefvo ohederliga. Låtom oss draga dit bort, der jorden ännu saknar egare och der den i frihet födde

kan beta sina hjordar, hvarhelst himlen vattnar gräset och solen lockar det till växt! Dina ögon, Olga, fråga mig om jag icke skall sakna det gamla hemmet, der min barndom förflutit! Jag hade ingen barndom; ingen helsade mig välkommen, när jag kom, och ingen säger farväl, när jag går. När jag såg dig, Olga, då började min barndom, och der du är, der är mitt hem!

* * *

Om aftonen spökade det på Trollhättorna och en vådeld tände Kristians stuga. Vid skenet sågs hans största båt styra till hafs och hålla österut. Kristian satt till rors, men i fören satt hans unga hustru vid skotet och höll utkik.

Högre ändamål.

Det var så kallt i den lilla landskyrkan, att andedrägten stod som rök ur munnen på presten och gossarne som sjöngo i koret. Församlingen, som stående afhörde messan, hade fått halm utbredd på jordgolvet, att de icke skulle frysa allt för mycket vid knäfallen, som återkommo hvar gång gossarne ringde i den lilla

klockan. Det var mycket folk i messan i dag, emedan man väntade sig ett ovanligare skådespel efter gudstjenstens slut. Presten skulle nemligen varna tvenne oeniga makar, som icke ville hålla frid tillsammans och icke fingo skiljas, emedan någon synd icke var begången och ingendera ville lemna bo och barn och taga skammen för en förlöpning. Messoffret var slutadt och litanian, miserere, ljud sönderslitande från de af kölden darrande rösterna. Solen lyste rödt på de isiga fönstren och de tända vaxljusen lyste icke alls, utan sågo endast ut som gula fläckar, öfver hvilka den uppvärmda luften dallrade som gärdesglindret om våren.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, sjöng presten, och gossarne svarade miserere, och församlingen stämde in;

djupa, skarpa mansröster, och höga späda qvinnoröster, miserere, förbarma dig öfver oss.

Det sista miserere ljud som ett förtviflans nödrop, ty i samma ögonblick trädde de två makarne fram från den undangömda plats vid dörren de haft sig anvisad och gingo fram på stora gången till altaret. Mannen var en lång, groft byggd person med brunt helskägg och haltade något; qvinnan en liten, späd gestalt med veka linier och mjuka, behagfulla rörelser. Hennes ansigte var till hälften doldt af en karpus, så att man endast såg ett par blekblå ögon med ett lidande uttryck och det öfre af de hvita kinderna.

Presten gjorde en tyst bön och vände sig derpå utåt mot församlingen. Han var en ung man, som ännu icke fyllt

tre-tio år och hvars friska, godmodiga ansigte icke tycktes passa till den sida drägten och de stora stränga ord han uttalade. Han hade fått båda makarnes bikt långt förut och det var endast på biskopens befallning han nu framsade sin straffpredikan. De oeniga hade nemligen varit hos biskopen och bedt få upplösa äktenskapet, men denne hade icke funnit anledning bevilja deras begäran, då kanoniska lagen och dekretalerna icke tillstodde skilsmessa annat än för synds skull, ofruktsamhet i vissa fall och den ena makens för-löpande från hem och härd.

Presten började sitt tal med en torr, uttryckslös stämma, som om han icke trodde på hvad han sade.

Äktenskapet, menade han, var stiftadt af Gud sjelf, som af mannens ref

skapat qvinnan för mannens skull, att hon måtte vara honom en hjälp. Men alldenstund mannen var först skapad och qvinnan sedan, skulle qvinnan vara sin man underdånig och han vara hennes herre.

(Här gjorde den lilla karpusen én rörelse, som om hon ville tala.)

Mannen å sin sida skulle behandla qvinnan med aktning, emedan hon var hans ära och han derigenom ärade sig sjelf i sin hustru. Sålunda säger också Paulus i sitt bref till de Korinthier, sjunde kapitlet, fjerde versen, hvilket ställe just ligger till grund för Gratiani dekret, han säger: Hustrun hafver icke sjelf magt öfver sin egen kropp, utan mannen.

(Den lilla karpusen skakade från hjessan till fotabjellet och mannen

nickade bifallande till prestens ord. Presten, som nu fäste sina ögon på qvinnan, ändrade ton.)

Då lärjungarne kommo till Jesum och frågade, om makar fingo skiljas, svarade han och sade: Hvad Gud för-enat skulle menniskan icke åtskilja, och på denna grund tillstadde icke kyrkan äktenskapets upplösning. Att den verldsliga lagen gjorde andra medgifvanden, hade endast uppkommit för människornas onskas skull och kunde icke bifallas af kyrkan.

Lifvet var ingen rosengård och vi skulle icke begära för mycket af det. Den som i dag predikade här, vore sjelf i äktenskap. (Det var nemligen på den tiden de katolska presterna ännu fingo gifta sig.) Han visste således att döma i denna fråga; han

visste huru den ena måste vara den andra tillmötesgående, om icke kif och nit skulle uppstå. Han hade vigt dessa unga makar och sett deras första kärleks lycka; han hade döpt deras barn och sett föräldraglädjen helga deras kärlek. Han erinrade dem om dessa oförgätliga stunder, då lifvet gaf dem sitt bästa och framtiden låg för dem som en rosig sommardag. Han besvor dem vid minnet häraf att räcka hvarandra handen och glömma allt som händt, sedan ofridens ande stigit upp i deras hjertan; han bad dem i denna kristliga församlings åsyn förnya det förbund, som de i sin sjelfviskhet sökt lösa.

Nu uppstod ett ögonblick af djup tystnad och spänning, hvarunder församlingen gaf sin otålighet till känna

---

genom att flytta sig framåt så långt trängseln tillät.

De båda makarne förblefvo orörliga.

Då syntes presten bli otålig och med en stämman, som darrade af sorg och vrede, tog han åter ordet.

Han talade nu om föräldrarnes pligter mot barnet, om Guds vrede öfver ett oförsonligt sinne, och han sade rent ut, att äktenskapet icke alls var afsedt att vara en förlustelse för två varmblodiga menniskor, utan ett medel för slägtets icke allenast, — han betonade det — förökelse utan också uppfostran. Han gaf dem derpå betänketid till nästa söndag och bad dem gå i frid.

Han hade knappt uttalat sista ordet och gjort en afskedande rörelse med handen, förr än den unga qvinnan vände sig om och gick. Kall och lugn gick

hon emellan församlingens leder och försvann ut genom stora ingången.

Mannen dröjde ett ögonblick, hvarpå han sökte den mindre porten, der korsgången mynnade.

När presten gick hem, med sin hustru som åhört messan, sade hon till honom med en vek, men förebrående ton:

— Trodde du hvad du sade?

— Du är mitt samvete, kära hustru, och du känner mina tankar, skona mig då litet, ty det uttalade ordet slår som ett gissel.

— Låt då gisslet slå! — Du känner genom bikten, att dessa makars förening icke är ett rätt äktenskap. Du vet att denna qvinna är en martyr, hvars lif endast kan räddas genom att hon håller sig långt från denne man;

detta vet du, och du uppmanar henne att gå sin undergång till mötes.

— Kyrkan, ser du, min vän, har högre ändamål än små människors välbefinnande.

— Jag trodde att människors välbefinnande, som du kallar deras sällhet, var kyrkans högsta ändamål. Hvad är då kyrkans högsta ändamål?

— Guds rikes tillväxt på jorden, svarade presten efter något begrundande.

— Låt oss tänka nu, sade hustrun. Guds rike? I Guds rike skola ju endast de sälla hafva boningar. Alltså skall kyrkan göra människorna sälla?

— I högre mening, ja!

— I högre? Fins det två meningar?

— En liten dåre kan fråga mera än sju visa kunna besvara, sade presten och tryckte sin hustrus hand.

— Då är det illa bestäldt med de vises visdom, ty hvad skola de svara, när en klok frågar, när alla kloka i verlden skola komma och fråga, fortfor den lilla dåren.

— De skola svara, att de veta intet, hviskade presten.

— Det der skulle du säga högt, och det skulle du ha sagt i kyrkan i dag. Ditt samvete är icke nöjdt med dig, i dag.

— Då skall jag tysta mitt snälla samvete, sade presten och kysste sin hustru, som just stod på förstuguqvisten.

— Det kan du icke, svarade hustrun, icke så länge du håller af mig, och minst på detta sätt.

De stampade snön af fötterna och trädde in i den lilla prestgården, der de mottogos af två små friska piltar,

som ville kyssa far och mor, hvilka voro så hjertligt välkomna, icke minst därför att den sköna söndagsmiddan stod och väntade i spisen.

Presten lade bort den sida kyrkrocken och påtog en mera borgerlig, i hvilken han dock aldrig visade sig för någon församlingsbo utom för de sina och den gamla köksan. Bordet var dukadt. Golfvet var så hvitt och det hackade granriset doftade så skönt. Fadern välsignade den goda middagsmaten och man satte sig till bords så glada och nöjda med sin värld och med hvarandra, såsom om aldrig några hjertan brustit för högre ändamål.

* * *

Snön hade smält, jorden rykte och jäste af aflingslusta. Prestgården var

belägen midt på den fula slätt i Upland, som intages af Rasbo socken. Hvert ögat spanade, syntes endast den steniga marken, den leriga åkern och några enbuskar, hvilka tryckte som skrämde harar för den eviga blåsten. I fjerran vid horisonten syntes de högsta topparne af skogsbrynet såsom master af på hafvet sjunkande fartyg. På södra sidan af stugan hade presten planterat några träd och hackat upp litet jord, der han dragit upp blommor och kryddor, hvilka, såsom varande ovana vid det hårda luftstreckket, måste täckas med halm om vintern. En liten å, som kom norr ifrån skogarne, rann förbi prestgården och var jemnt så stor, att man kunde ro fram en ekstock, om man höll sig midt i rännan.

Dominus Peder i Rasbo hade vak-

nat i soluppgången, kysst sin hustru och sina barn och gått till kyrkan, som endast låg några stenkast från prestgården. Han hade läst morgonmessen, helgat dagens arbete och gått hem igen så strålande glad och lefnadslustig. Lärkorna, hvilka säkerligen icke förstodo sig på fult eller vackert, hade sjungit öfver de steniga åkrarne, som om de välsignat den magra grödan. Vattnet porlade i diken, der de gula hästhofvarne lyste på kanterna. Han hade kommit hem och druckit sin morgonmjölk på förstuguqvisten och nu stod han i sin tröja i trädgården och befriade sina blommor från vintertäckningen. Han tog en hacka och började vända den sofvande jorden. Solen brände varm; arbetet, vid hvilket han var ovan, kom hans blod att röra

sig. Han andades häftigt in den starka vårluften och han kände ett välbefinnande, som om han vaknat till nytt lif. Hustrun hade öppnat fönsterluckorna åt solsidan och stod halfklädd och betraktade sin mans arbete:

— Det här är annat än hänga öfver böckerna, sade han.

— Du skulle ha blifvit bonde, sade hon.

— Jag fick ju inte, kära du! O hvad det känns godt i bröst och rygg. Hvad tror man Gud gifvit oss två långa armar till, om de icke skulle begagnas.

— Ja, inte behöfver man dem till att läsa med.

— Nej! Men att skotta snö, hugga ved, gräfva jorden, bära sina barn och försvara sig, det har man fått dem till, och det straffar sig sjelft, om man icke

brukar dem. Vi andans män, vi få inte röra vid den här syndiga jorden.

— Tyst, sade hustrun och lade ett finger på munnen; barnen höra dig!

Mannen tog af sin mössa och tor-kade svetten ur pannan:

— Du skall äta ditt bröd i ditt an-letes svett, står det. O hvad jag svettas skönt. Det är annat än när ångesten öfver att icke kunna finna en dunkel ordalydelses förstånd jagar kallsvetten genom hårfästet, eller då tviflets andar bränna musten ur blodet, så att det kryper som het sand genom kroppen. Ser du hur köttet hoppar på armen af lust att få röra sig; se hur de blå ådrorna svälla som vårbäckar, när isen smälter; o, bröstet blir så stort, så att det knäpper i tröjsömmarne; detta är verkligen annat . . .

— Tyst, sade hustrun, igen varnande, och tillade för att afleda samtalelets vådliga fart: — Du har befriat dina blommor från tvångströjorna, men du har glömt de stackars djuren, som stått bundna i mörka ladugården hela vintern.

— Det är rätt, sade presten och stälde bort hackan, men då skola barnen ut och se på!

Utan att dröja gick presten till nöthuset, som låg ytterst i den byggnadslänga, hvaraf gården bestod; der löste han de båda korna, öppnade fårkätten och kalfbåset samt gick sedan ut på backen och öppnade utifrån luckan till svinstian. Först kom skällkon ut och stälde sig i ladugårdsdörren; ljuset tycktes blända henne, när hon sträckte fram halsen och vädrade på solen;

---

derpå klef hon försigtigt ut på bron, drog några djupa andetag, så att våmmen svälde; så luktade hon på marken, och liksom betagen af glada fjorårsminnen satte hon svansen i vädret och skumpade ut på backen, hoppade öfver stenar och buskar och tog sedan ett sträckt galopp öfver brunnsluckan. Ut kom kullkon, ut kommo kalfvarne och fåren och sist grisarne. Men efter dem kom presten med en käpp, ty han hade glömt att sätta på trädgårdsgrinden och nu blef en kapplöpning, i hvilken de båda piltarne snart deltogo med hjertans lust för att drifva ut kreaturen utom hägnaden. Men när den gamla köksan såg dominus springa i tröjan ute på backen, blef hon ifrig öfver hvad folket skulle säga och sprang ut genom fönsterluckan,

medan hustrun stod på trappan och skrattade så klingande och så godt. Men den unga presten, han var så lös-släppt och glad och njöt som ett barn af att se djurens glädje öfver vinterfängelsets slut, så att han glömde både församling och biskop och han sprang långt ut på landsvägen för att mota kreaturen ut på trädesåkern.

Då hörde han sin hustru ropa hans namn, och då han vände sig om, såg han en främmande qvinna stå bredvid henne på förstugubron. Skamsen och förargad inom sig, satte han drägten till rätta, strök håret under mössan och vände hemåt, antagande ett högtidligt uttryck i sina ansigtsdrag.

Då han kom närmare, igenkände han den lilla qvinnan, som han varnat i kyrkan för oenighet i äktenskapet.

Han förstod, att hon begärde ett samtal, och han bad henne stiga in; han skulle strax komma efter, när han fått en annan rock på sig.

Med den andra rocken och ett annat sinne inträdde han om en stund i stugan, der den oeniga makan väntade. Han frågade hennes ärende. Hon förklarade, att hon kommit öfverens med sin man, att hon skulle förlopa hemmet, efter som kyrkan icke beviljade skilsmessa på andra vilkor. Presten blef otålig och skulle just fram med dekretaler och Korinthier-bref, då han genom det öppna stugufönstret hörde sanden gnissla på trädgårdsgången: han kände så väl de lätta, mjuka fjäten och sandkornens skrik trängde in i hans samvete.

— Er handling, qvinna, sade han,

är full af mod, men den är ändock ett brott.

— Den är icke något brott, det är blott ni som kallar den så, svarade qvinnan så bestämdt, som om hon genom förtviflans nätter och dagar genomtänkt sin handling.

Presten blef retad och sökte i sitt minne efter några dråpord, då han återigen hörde några skarpa små skrik från den pinade sanden derute.

— Ni ger ändock ett dåligt föredöme för församlingen, sade han.

— Ett sämre, om jag stannar, sade qvinnan.

— Ni blir arflös.

— Det vet jag.

— Ni förlorar ert rykte.

— Det vet jag också, men det bär jag, när jag är oskyldig.

— Men ert barn?

— Det tar jag med mig.

— Hvad säger mannen om det?

Ni har ingen rättighet öfver ert barn, när ni öfverger hemmet.

— Här jag icke? Öfver mitt eget barn?

— Det är alltid två egare till ett barn.

— Då räcker icke Salomos visdom att lösa denna tvist. Men jag skall slita den, om jag kan genom att göra ett slut på detta. Jag kom till er för att begära ljus och ni leder mig in i en mörk gång, der ni släcker ljuset och går er väg. Ett vet jag: der kärleken upphört, der återstår endast synd och förnedring; jag vill icke lefva i synd, därför bryter jag.

Häftiga andetag såsom af återhållna

Strindberg, Sv. Öden o. Äfventyr.

känslor hördes tätt utanför; presten kämpade sin strid; derpå sade han:

— Såsom kyrkans tjenare har jag endast Herrans ord att hålla mig till, och det är hårdt som hälleberget; som människa kan jag endast säga, hvad mitt hjerta ingifver mig, men som kanske är synd, ty människohjertat är en skröplig ting. Gå i frid och upplös icke hvad Gud förenat!

— Nej, icke hvad Gud förenat, men hvad makarnes föräldrar stiftat. Ni har icke ett ord att säga mig till tröst på den tunga väg jag går att vandra.

Presten skakade på hufvudet nekande.

— Må ni icke en gång få mottaga stenar, då ni kommer att begära bröd, sade qvinnan med en nästan hotande ton och gick ut.

Presten kastade af sig rocken igen, drog en suck och sökte förjaga de obehagliga känslor mötet framkallat. När han kom ut, mötte han sin hustru med den anmärkningen, att det gjorde honom upprigtigt ondt om den arma qvinnan.

— Hvarför sade du icke henne det? inföll hustrun, som tycktes vara inne i frågan.

— Det fins saker, som man icke får säga, svarade mannen.

— Hvem får man icke säga dem för?

— Hvem för? — Kyrkan, likasom staten, min vän äro gudomliga tankar, men, förverkligade af svaga menniskor, ofullkomliga i sitt förverkligande; därför får man icke erkänna för svaga menniskor, att dessa inrättningar äro ofullkomliga, ty derigenom skulle de

komma att tvifla på det gudomliga ursprunget.

— Men om man, genom att se deras ofullkomlighet, skulle komma att tvifla på det gudomliga ursprunget, och det genom undersökning skulle visa sig, att de saknade gudomligt ursprung. . . .

— Jag tror vid alla helige, att tviflets djeflar herska i denna tidens luft! Vet du icke att den förste frågaren störtade menskligheten i fördömsen?

— Det är i sanning icke utan att den påflige legaten haft sina skäl vid pågående kyrkomöte att kalla detta landet förderfvadt.

Hustrun gaf honom en blick, som om hon såg efter huruvida han skämtade, hvarpå mannen svarade med ett leende, som betydde att det icke var allvar.

— Du skall icke skämta på det sättet, sade hustrun; jag kan ju så lätt råka att tro hvad du säger. För öfrigt vet jag aldrig, när du talar allvarsamt eller gycklar. Du tror nog delvis på hvad du säger, men du tror också inte på det. Du är så vacklande, som om du sjelf vore gripen af de der andarne i luften du talade om.

För att icke komma djupare i en frågas utredning, som han helst ville ha outredd, föreslog presten att de skulle fara på båt ner till en vacker plats, som egde förmånen af några löfträn och der man skulle äta middag.

Snart satt presten vid årorna, och den gröna ekstöcken sköt fram öfver den lugna vattenytan, under det barnen sökte rycka af de gamla fjorårsrören, genom hvilkas torra blad vårvinden

hviskade om uppståndelse ur vintersömnen. Presten hade aflagt den sida rocken och påtagit den tröja han kallade »sin gamla menniska», och årorna förde han med kraft som en van roddare hela halfmilen ner till den lilla björkbacken, hvilken låg som en holme i stenhafvet. Medan hustrun dukade, sprang mannen omkring med gossarne och plockade hvitsippor och guldvifvor. Han lärde dem skjuta med pilbåge och han täljde sälgpipor. Han klättrade i träden och rullade i gräset som en pojke, och han lät köra sig som en häst med tömmarne i mun under barnens klingande skratt. Han blef allt yrare, och när gossarne sköto till måls på den långa rocken, som han hängt upp i en björk, föll han i ett sådant skratt, att han blef blå i ansigtet. Men

hustrun såg sig försigtigt omkring åt alla håll, om någon människa skulle komma och se dem.

— Ack, låt mig vara människa ute i Guds natur åtminstone, sade han. Och hustrun kunde icke invända något mot den saken.

Middagen var dukad i gräset och presten var så hungrig, att han glömde läsa öfver maten, hvarför han ådrog sig anmärkning af barnen:

— Far läser inte till bords, sade de.

— Jag ser inte något bord, svarade han och stack tummen i smöret. Detta roade de små ofantligt.

— Håll fötterna stilla under bordet, Per, sade han. — Lägg inte benen på bordet, Nils, sade han. Och de små skrattade, så att de höllo på att sätta maten i halsen. Aldrig hade de haft

så roligt, ty aldrig hade de sett far så glad, och han måste säga om sina roligheter gång på gång och de mottogos alltid med lika stor förtjusning.

Men det led mot aftonen och man måste tänka på hemfärden. Man packade ihop och gick i båten. Ännu var det muntert en stund, men snart tystnade skratten och de små somnade i mors knä. Far blef tyst och allvarsam, som man blir när man skrattat mycket, och ju närmare man nalkades hemmet, dess slutnare blef han. Han försökte ibland att säga något gladt, men det lät så skärande vemodigt. Solen kastade sneda strålar öfver de ändlösa fälten, vinden hade lagt sig, och det rådde en mjeltsjuk tystnad och frid öfver hela naturen, blott då och

då störd af kreaturens råmande eller gökens lidelsefulla rop.

— Norr gök, sorg gök, sade presten, som om han dermed ville ge ett länge sökt uttryck åt sin beklämda stämning. ~~Det~~ Det gäller icke mer än första gången man hör honom, tröstade hustrun, och i mörse ropade han tröster i öster.

Nu syntes taken på ladugården och öfver den samma stack kyrkans torn. De lade till vid bryggan och nu tog fadern de båda sofvande små och bar dem in i stugan. Derpå kysste han sin hustru och tackade för godt sällskap; nu skulle han gå till kyrkan och läsa aftonmessen.

Han tog sin bok och gick. När han kom ut på vägen, ringde klockan vesper. Han skyndade på sina steg. På kyr-

kogården såg han på långt håll människor röra sig. Detta var något ovanligt, ty ingen mer än klockaren brukade åhöra aftonmessen. Han tänkte på att någon sett honom i björkbacken. Han undrade, om man hört hans samtal med hustrun. Han blef riktigt hjertängslig, när han kom nära kyrkporten, ty der urskilde han två hästar i lysande munderingar och en arkidiakon från Upsala erkebiskopssäte med åtföljande tjenare. Diakonen tycktes ha väntat, ty han gick genast fram till presten och bad att få meddela sig med honom efter slutad messa. Aldrig hade denne bedt en aftonbön med så brinnande hjerta, och med ångest i bröstet nedkallade han alla heliges beskydd mot okända faror. Han kastade då och då en blick åt dörren, der han

såg diakonen stå som en bödel, hvilken väntar på sitt offer, och när han sagt amen, gick han med tunga steg att mottaga slaget, ty nu var han viss på att något olyckligt skulle inträffa.

— Jag ville icke söka i hemmet, började erkebiskopens sändebud, emedan mitt ärende var af en sådan natur, att det fordrade ett fridlyst ställe och närheten af de heliga ting, som göra våra hjertan starka. Jag har nemligen ett meddelande från kyrkomötet, hvilket kommer att ingripa djupt i det enskilda lifvets innersta förhållanden.

Här afbröt han sig, då han såg offrets ångest, och han framlemnade ett pergament, som den unge presten uppvecklade och läste.

— *Dilectis in Christo fratribus!* — älskade bröder i Kristo! . . . läste han;

Episcopus Sabinensis, apostolicæ sedis legatus . . . biskopen af Sabina, romerska stolens sändebud . . .

Ögonen flögo öfver de gnetiga bokstafslederna, tills de med ens stannade vid en rad, som tycktes vara skriven med brinnande eld, ty den unge mannens anletsdrag och blickar bléfvo som förvandlade i aska.

Diakonen tycktes fatta medlidande med honom och sade:

— Som synes äro kyrkans kraf hårda: inom årets utgång skola alla presters äktenskap vara upplösta; ty en rätt Herrans tjenare kan icke lefva i köttsligt förbund med en qvinna, utan att han orenar de helgedomar han har under händer, och hans hjerta kan icke delas mellan Kristus och en syndig ättling af den första qvinnan.

— Hvad Gud förenat skall menniskan icke åtskilja, svarade presten, när han först kom till besinning.

— Detta gäller endast församlingen; men när Kristi kyrkas högre ändamål fordra, då blir brottet lag. Och märk väl distinktionen: »menniskan skall icke åtskilja». Det är således blott människans uppträdande som skiljare det är frågan om; men här uppträder Gud, genom sin tjenare, och upplöser hvad Gud förenat; alltså gäller icke för detta fall hvad som eljest gäller för alla fall.

— Men Gud sjelf har ju stiftat äktenskapet? invände den förkrossade.

— Alldeles, just som jag säger; och därför har han också rätt att lösa det.

— Men detta offer begär icke Herren af sina svaga tjenare.

— Herren begärde af Abraham, att han skulle offra sin son Isak.

— Men hjertan skola brista.

— Alldeles; hjertan skola brista, dess mera brinnande hålla de sig.

— Detta kan aldrig vara den milde Gudens mening.

— Den milde Guden hängde sin egen son på kors! Verlden är ingen lustgård. Fåfänglighet, förgänglighet! Och ni kan trösta er med att dekretalerna . . .

— Nej, Gud allsmächtig, inga dekretaler; herr diakon, för himlens skull, gif mig en gnista af hopp; doppa det yttersta af ert finger och släck denna förtviflans eld ni tändt. Säg att det icke är möjligt, inbilla er att tro det hela detta är ett förslag som icke blifvit antaget.

Diakonen pekade på sigillet och sade:

— Presentibus consulentibus et consentientibus . . . det är redan afgjort och bekräftadt. Och hvad dekretalerna beträffar, min unge vän, så finnas i dem sådana skatter af visdom, att de väl kunna tjena till upplysning för ett förblindadt sinne, och vill jag ge ett godt råd åt en god vän, så säger jag: läs dekretalerna, läs dem bittida och sent, och ni skall få se, att ni skall bli lugn och må väl!

Den olycklige presten tänkte på de stenar han gifvit den förtviflade qvinnan om samma dags morgon, och han böjde sitt hufvud under slaget.

— Alltså, sade diakonus, njut af den korta tiden; sommarvinden har blåsit, blomstren ha gått ut på marken, och turturdufvan låter höra sig i vårt land.

Vid sankt Sylvester, ultimo mensis Decembris kommer jag igen, och då skall ert hus vara sopadt och pyntadt, som om Herren Kristus sjelf skulle hålla sitt intåg, och detta vid straff af bannlysning. Ni kan studera det der diplommet nogare till dess. — Farväl! — Och glöm inte att läsa dekretalerna.

Han steg upp på sin hvita häst och red derifrån, att hinna till nästa socken innan natten, och der sprida sorg och elände som apokalypsens ryttare.

Herr Peder i Rasbø var förkrossad. Han vågade icke gå hem genast, utan störtade in i kyrkan, der han föll ner vid altaret. Det förgylda altarskåpets dörrar stodo öppna och Frälsarens vandring till Golgatha belystes af aftonsolens röda strålar. Presten var icke

i detta ögonblick den hotande och straffande Herrans domhafvande, utan han låg som den tuktade församlingen på sitt ansigte och bad om nåd. Han blickade upp till Kristus, men han såg intet medlidande. Denne mottog sin kalk ur den bjudande handen och han tömde den i botten; han bar sitt kors på sin sargade rygg upp för den branta backen, der han skulle afrättas, men öfver den hängde öppnade sig himlen. Det fans således något öfver och bakom alla dessa lidanden. Han började undersöka grunderna till denna stora mennisko-offring, som nu skulle försiggå öfver hela landet. Kyrkan hade sett, huru människorna började tvifla på presternas befogenhet att vara domare och bödlar, ty människorna hade funnit sina domare fulla af menskliga

svagheter. Nu skulle presterskapet visa, att de sjelfva kunde för Kristi saks skull rifva hjertat ur bröstet och lägga det på altaret. Men, fortfor hans upp-roriska förnuft, kristendomen har ju afskaffat mennisko-offer. Tankarne gingo sin egen bana och tänkte: kanske det fans någon tanke i de gamla hedningarnes offer. Abraham var hedning, ty han kände icke Kristus, och han var ju redo att offra sin son på Guds befallning. Kristus offrades, alla heliga martyrer hade offrats, hvarför skulle då han skonas? Dertill fans ingen anledning, och han måste erkänna att, om folket skulle fortfara och tro hans predikan, de också fordrade att se honom offra det käraste, sig sjelf, ty han och hans hustru voro ju ett. Han måste erkänna detta, och han erfor

en egendomlig ny njutning i tanken på de gräsliga lidanden som förestodo, och dertill kom högmodet och vinkade med martyrens krona, som höjde honom öfver denna församling, hvilken han var van att från högaltaret blicka ner på, men som nu hade börjat resa sina hufvud och trotsigt hotat att storma denna upphöjda plats.

Styrkt och väckt af denna tanke, reste han sig och gick innanföör altar-skranket. Han var icke längre den förkrossade syndaren, utan den rättfärdige, som förtjenat stå vid Kristi sida, då han lidit lika mycket som han. Han såg stolt ner på dessa bönpallar, hvilka i skymningen liknade knäfallande, och han slungade den rättfärdiges straffdomar öfver deras hufvud, därför att de icke ville tro på hans predikan.

Han ref upp sin rock och visade dem sitt blodiga bröst, der det var ett tomt hål efter hjertat, som han skänkt sin Gud. Han bad de klentrogna sticka sina händer i hans sida och varda öfverbevisade. Han kände sig växa under lidandet och hans öfverretade inbillning försatte honom i extas, så att tankens verksamhet för ett ögonblick inställdes och han tyckte sig vara ett med Kristus. — Längre kunde han icke komma, och han föll ihop som ett sönderblåst segel, när kyrkvaktaren kom in och ville stänga.

På hemvägen kände han sig olycklig, öfver den förlorade extasen, och han skulle gerna ha vändt om till kyrkan om icke något onämbart, yttrande sig i form af en svag pligtkänsla, kallade honom hem. Ju närmare han kom,

---

dess svalare blef hans känsla och ju mindre tyckte han sig vara. Men när han trädde inom dörren och hans hustru mottog honom med en öppen famn och en orolig fråga, hvarför han dröjt, och när han kände den sköna värmen stråla mot sig från spiseln och såg barnen sofva så lugna och blomstrande, då kände han hela värdet af hvad han nu skulle uppgifva, och han öppnade sitt hjerta, till hvilket all hans unga blod strömmade, och han kände hela den första kärlekens verldsstormande magt, som kan bära allt, vakna ånyo och han svor att aldrig öfvergifva den hans hjerta älskade, och de båda makarne kände sig unga igen, och de sutto vid hvarandras sida till midnatt, och de talade om framtiden och huru

de skulle kunna undgå den hotande faran.

* * *

Sommaren förflöt för de lyckliga markarne såsom en skön dröm, under hvilken de glömde bort, att uppvaknandet förestod.

Emellertid hade det påfliga budet blifvit känt af församlingen, hvilken med en viss skadeglädje tog del af det samma, dels emedan de gerna unade sina andliga herskare en liten skärseld, dels emedan de hoppades få sina prester billigare nu, då de måste lefva utan familj. Vidare fans inom församlingen en hop fromma, hvilka togo allt som kom ifrån biskop och påfve, såsom komme det från himmelen. De behandlade frågan fram- och

---

baklänges och stannade vid den meningen, att köttslig förbindelse mellan prest och qvinna måste vara syndig. Dessa fromma, hvilka väntat sig se prestgården rensad från synden omedelbart ofvanpå kungörelsen, började samka sorl, när de icke alls funno sin herde visa några tecken till att han ämnade lyda. Sorlet växte i styrka efter en tillfällighet, då åskan slagit ner i kyrktornet. Kom så missväxt på hösten. Då höjdes rop, och de fromma skickade en utvald skara till prestgården, hvilka förklarade att de icke ämnade mottaga sakramenten af en prest, som lefde i synd. De fordrade att han genast skulle skiljas till säng från sin hustru, med hvilken han icke vidare hade rätt att afla barn, då dessa ju skulle förklaras oäkta, och de ho-

tade att de skulle rensa sin prestgård med eld, om icke den vore ren med gamla årets utgång.

För att visa församlingen, att hans äkta förbund icke var efter köttet, lät herr Peder bära ut den stora sängen på backen och sof hädanefter i köket.

Det blef tyst till en tid, men en märkbar förändring tycktes börja visa sig hos presten. Han gick oftare i kyrkan än han behöfde och dröjde sig qvar der till sena qvällen. Han blef sluten och kall mot sin hustru och var likasom rädd att möta henne. Barnen kunde han sitta med i knä långa timmar och smeka, utan att säga ett ord.

Vid mårtensmessen i november kom diakonen från domkapitlet på besök, och han hade ett mycket långt samtal med

herr Peder. Om natten sof denne uppe på rännet, och han fortfor att sofva der dädanefter. Hustrun sade ingenting, men hon såg hela förloppet utan utsigt att kunna ändra något. Hennes själs stolhet förbjöd henne ett närmande, och när mannen började intaga sina måltider på egna timmar, träffades de sällan. Han blef askgrå och ögonen sjönko in i hufvudet; han åt aldrig om qvällarne och sof på bara golfvet under ett själskinn.

Det blef jul. Herr Peder kom en qväll tvenne dagar före julafton in i stugan och satte sig vid spisen. Hustrun lagade barnens kläder. Det rådde en ohygglig tystnad en lång stund; slutligen sade mannen:

— Barnen skulle ha något till jul; hvem skall fara till stan?

— Jag skall resa, svarade hustrun, men jag tar barnen med mig. Vill du det?

— Jag har bedt Herren, att denna kalk måtte gå ifrån mig, men han har icke velat, och jag har svarat honom: ske icke min vilja utan din!

— Är du viss på att du känner Herrens vilja? sade hustrun undergifvet.

— Så visst min själ lefver!

— Jag reser i morgon till far och mor, som vänta mig, sade hustrun med tonlös, men fast stämma.

Presten steg upp och gick hastigt ut, som om han hört sin dödsdom. Qvällen var gnistrande kall, stjernorna flämtade på den blågröna himlen, och oändlig låg den snöbetäckta slätten framför den förtviflade vandraren, hvars

---

väg tycktes bära rätt fram till de stjernor, som sutto lägst och syntes stiga upp ur den hvita jorden. Han vandrade och vandrade, bort, bort; han kände sig som en bunden häst som löper, men ryckes tillbaka af linan hvarje gång han tror sig fri. Han gick förbi kojor, der det lyste, och han såg hur man skurade och fejade och kokade och bakade till den stundande julen. Tankar på hans egen stundande jul vaknade. Han tänkte sig hemmet tomt, oeldadt, utan ljus, utan henne, utan barnen. Fötterna brände under honom, men hans kropp frös. Han gick och gick utan att veta hvart. Slutligen stod han framför en stuga. Luckorna voro stängda, men en ljustrimma trängde ut och kastade ett svafvelgult sken på snön. Han gick

närmare och lade ögat till springan. Han såg in i ett rum, der bänkar och bord voro belamrade med kläder: små barnlinnen, strumpor, koltar. En kista stod uppslagen och på locket hängde en hvit klädning, hvars smärta lif väckte hans uppmärksamhet; på dess framstycke syntes intryckt rundningen af en jungfrulig barm; vid ena skuldran var en grön krans fästad. Var det en svepning eller en bruddrägt? Han undrade öfver att man klädde lik och brudar på samma sätt. Han såg en skugga teckna sig på väggen; ibland var den lång, så att den bröts af och försvann i taket, ibland kröp den ner på golvet. Slutligen stannade den på den hvita klädningens kjol. Ett litet hufvud med en bindmössa ritade sig så bjert mot den ljusa botten. Denna

panna, denna näsa, denna mun hade han sett förr. Hvar var han? Skuggan försvann ner i kistan, och fram i ljuset trädde ett ansigte, som icke kunde tillhöra en lefvande, så blekt, så outsägligt lidande föreföll det, och det såg honom in i ögonen, så att det brände, och han kände huru tårarne rullade ner från hans kinder och smälte snön på fönsterbrädet. Och då blefvo blickarne derinne så veka, så bönfalande, att han trodde sig se heliga Katarina vid hjulet anropande kejsar Decius om nåd. Ja, det var hon, och han var kejsaren. Skulle han gifva henne nåd? Nej, gifver kejsaren det kejsaren tillhör, säger ordet, och himmel och jord skola förgås, men mina ord skola icke förgås. Ingen nåd! Men han kunde icke uthärda dessa

blickar, om han skulle fortfara att vara stark; därför måste han gå. Ut i trädgården, der snön hade lagt sig öfver hans täckta blomsterbuskar, så att de sågo ut som små barngrafvar, vandrade han nu. Hvilka lågo i dessa små grafvar? Hans barn! Hans friska, röda barn, som Gud befalt honom offra, liksom Abraham offrade Isak. Men Abraham slapp ifrån med skräcken, han! Det var en helvetets Gud, som kunde vara så omenskelig. Det måste vara en dålig Gud, som predikade kärlek för människorna, men sjelf uppförde sig som en bödel. Han skulle genast gå och söka honom; söka honom i hans eget hus, och han skulle tala vid honom och begära en förklaring. Han kom ut ur trädgården, på vedbacken. Der stötte han på en ofantlig likkista,

men den var för två personer. Nej, det var en säng; den var bäddad med den mjukaste nyfallna snö, som låg så hvit som ejderdun och kändes så varm som fjeder på en lefvande fogel. Det var en vällustig bädd. Här skulle Cleopatra hafva firat bröllop med Goliath. — Han bet i sängkarmen som en hund, när det kliar i hans unga tänder. — Den mörkhyade Cleopatra mot den hvita snön! Det vore en syn! Han vadade vidare i snödrifvorna och fick fatt i en liten gran, som stod vid vedskjulet. Det var en julgran, en sådan som barnen skulle dansat omkring, om de lefvat. Nu erinrade han sig att han skulle söka Guden, som tagit hans barn, och ställa honom till ansvar. Kyrkan var icke långt borta, men när han kom dit, var den stängd.

Då blef han ursinnig. Han krefsade undan snön, tills han fick fatt i en sten, och med den började han slå på dörren, så att det svarade likt åskskrällar inne i kyrkan, allt under hans höga rop:

— Härut, Molock, som äter barn, så skall jag rifva upp din buk! Härut, Jesus Kristus, och heliga Katarina, härut alla helgon och djeflar, så skall ni få slåss med kejsar Decius i Rasbo! Hå! Ni kommer från ryggen, afgrundslegioner!

Han vände sig om utåt kyrkogården och med en rasandés styrka bröt han ner en ung lind; med denna som vapen angrep han den härskara af små grafkors, hvilka han tyckte rycka emot sig med utsträckta armar. De veko icke, och han gick fram som döden

med sin lie, och han slutade icke förr än han nedlagt hvartenda ett, så att marken var betäckt med spillror.

Men hans krafter hade ännu icke uttömt sig. Nu skulle han plundra liken och hopsamla döda och sårade. Börda på börda bar han fram till kyrkväggen och staplade upp under ett fönster. När detta var färdigt, klättrade han upp, slog ut en fönsterruta och steg in i kyrkan. Der inne var alldeles upplyst af norrskenet, som förut varit doldt för honom af kyrkans höga tak. Ett nytt anfall mot de angripande bönpallarne, hvilka han krossade til en hop trälappar. Hans blickar stannade nu på högaltaret, der öfver pinoshistorien Gud Fader tronade på ett moln med lagens åska i sin hand. Han lade armarne öfver bröstet och

betraktade spotskt den stränge mannen derofvan molnen.

— Kom ner, du! skrek han. Kom ner, skola vi brottas!

När han icke såg sin utmaning antagas, fattade han en träklabb och kastade upp mot sin fiende. Med en skräll träffades ett gipsornament, som störtade ner och ref upp ett moln af dam.

Han tog en trälapp till, och en till, och kastade med misräkningens stigande raseri. Molnen föllo ner bit för bit under hans högljudda skratt, lagens åska rycktes ur den allsmäktiges hand; slutligen störtade den tunga bilden med ett förfärligt brak ner öfver altaret och krossade ljusstakarne i fallet.

Men då blef hädaren slagen af skräck och sprang ut genom fönstret.

* * *

Dagen före julaftonen om morgonen hade en sockenbo sett en underlig syn på prestgårdsgärdet. En släda hade kommit ut från prestgården med en qvinna, två barn och en dräng, och körde vesterut. Österifrån en fjerdels mil efter slädan hade presten i församlingen kommit springande och med höga rop bedt slädan stanna. Denna hade dock fortsatt sin färd landsvägen framåt och försvunnit i en krökning. Då hade presten stupat i en snödrifva med knuten näfve lyftad mot himlen.

Senare underrättelser meddelade, att presten låg illa sjuk i en feber, och att djefvulen, af ondska öfver att han icke rådt på Herrans tjenare i den nyss utkämpade striden om äktenskapets upplösning, på det förfärligaste gras-

serat i kyrkan; men för att kunna komma in och hafva magt i den, hade han först brutit ner alla korsen på kyrkogården. Hvilket allt sammanlagdt återstälde herr Peders anseende och till och med gaf honom ett sken af helighet, som gjorde de fromma mycket belåtna, emedan de varit den drifvande orsaken till prestgårdens renande.

* * *

Han låg sjuk i tre månader, och först i April fick han gå ut. Han var blifven gammal. Ansigtet var skarpkantadt, ögonen hade förlorat sin glans, munnen stod halföppen, ryggen var böjd. På södra sidan af stugan hade han en bänk, der han kunde sitta i solbaddet, försjunken i drömmar om

det förflutna, hvilket för honom knappast mera egde verklighet, helst han icke mottagit några underrättelser om dem han en gång kallat de sina.

Kom så åter maj månad med blommor och fogelsång. Herr Peder gick i sin trädgård och såg huru ogräset frodades; hans dyrbara blomster hade frusit ner, emedan ingen sett om täckningen; och de lågo nu på jorden som trasor i förmultning. Det föll honom icke ett ögonblick in att gräfva upp sängarne och så något, då han icke hade någon att arbeta för, och icke någon vårdande hand lofvade att skydda den unga växtligheten. Han stannade vid hägnaden och såg ut öfver landskapet. Slätten låg så solig, och den lilla ån plaskade fram så muntert och lockade hans öga att följa de små böljorna;

de drogo så underbart och väckte hans längtan att få följa dem söderut, der de dränkte sig i floden. Han tog lös sin båt och satte sig i den samma med hvilande åror, samt lät den drifva med strömmen. Så förgingo ett par timmar.

Plötsligen kände han den friska doften af knoppande björkar och blommande vårbrodd. Han såg omkring sig; slätten hade upphört och han befann sig vid foten af den lilla björkdungen. Minnena från fjoråret stego upp; lätta, ljusa bilder sväfvade fram bland guldvifvor och sippor. Han steg i land och gick upp på kullen. Här hade de spisat sin middag; här på denna gren hängde rocken, som gossarne sköto på med sin båge. Han såg borrhålet i björken, der han tappat ur

safven och der de små legat med sina munnar. Sälgen bar ännu ärr efter knifven, der han skurit pipor. Han hittade en pil i gräset; huru de hade letat efter den pilen, den bästa han någonsin täljt och som gick öfver toppen på högsta björken. Han gick omkring och sökte vidare i gräs och buskar som en fogelhund; han vände på stenar, böjde undan grenar, reste upp fjorårsgräs, krefsade undan löf. Hvad han sökte, visste han ej; men han ville finna något, finna något som påminde om henne. Slutligen stannade han vid en hagtornsbuske; der hängde en liten flik af ett rött ylletyg på en torn; den sattes i rörelse af vinden och fladdrade som en grann fjäril bland de hvita hagtornsblommorna; en fjäril uppträdd på en nål; så kom en annan vindfläkt

och vände på den, så att den tog bild af ett blodigt hjerta; ett hjerta ryckt ur bröstet på ett offer och upphängdt i lundens träd. Han tog ner den från busken, höll den framför sin mun och andades på den, han kysste den och gömde den i sin hand. Här hade hon sprungit »tag fatt!» med gossarne; och de hade trampat ner hennes klädning.

Han lade sig ner i gräset och grät. Han ropade hennes namn; han ropade barnens namn. Han grät så länge, tills han föll i dvala af utmattning.

När han vaknade, blef han liggande en stund och såg med halfslutna ögon framåt den gröna gräsmattan, och hans blickar stannade på en stor sälgbuske, hvars gula fransar hängde som gyllene kornax i solskenet. Gråten hade lugnat honom och framkallat ett visst välbe-

finnande; sorg och glädje hade upphört och hans själ befann sig i fullkomlig likgiltighet och jemvigt. Hvarför hans ögon hvilade just på den sälgbusken, berodde af att den just var instäld i hans synlinie. En svag vind satte buskens grenar i en sakt gungande rörelse, hvilket verkade så mildrande på hans förgråtna öga. Plötsligt stannade buskens grenar med ett tvärt ryck, det prasslade och en hand böjde undan qvistarne; der syntes en solbelyst qvinnobild, infattad i sälgbloomornas guld och de späda löfvens grönska. Han låg en stund och betraktade den vackra synen, såsom när man ser på en tafla. Så mötte hans blickar hennes, hvilka sköto fram ur busken som tvenne strålar; de liksom tände eld i hans slocknande ande. Hans

kropp lyftes från marken och hans fötter förde honom framåt; hans armar sträcktes och i nästa ögonblick kände han en liten varm varelse hvila mot sitt hårda bröst, som åter fylles af lifvets flägtar, och i en lång kyss smälte isen, som så länge hållit hans andefången.

* * *

Åtta dagar senare kom arkidiakonen på ett besök i Rasbo prestgård. Han fann herr Peder blomstrande och nöjd med sitt lif. Diakonen hade ett ärende att framföra, hvilket gjorde honom något brydd och förlägen om rätta uttryck.

— Man hade hört rykten i församlingen, hvilka nått ända till foten af erkebiskopsstolen. Nu borde man vis-

serligen icke sätta tro till alla rykten, men bara det, att ett rykte kunde uppstå, vore half bevisning. Herr Peder — för att nu gå rakt på saken — skulle ha haft möten med en qvinna. Erkebiskopen hade nogsamt varsnat den storm, som påfliga bullan om skilsmessa framkallat. Den helige fadern hade sjelf erkänt det grymma i den nya lagen; hade därför också varit betänkt på att genom en särskild licentia occulta — ett hemligt medgifvande — göra de andliges lif mindre surt. Qvinnan vore nu en gång hemmets genius.

Här stockade sig talets flod, och med en sakta, knappt hörbar röst hviskade Kristi sändebud fram sitt hemliga medgifvande.

Herr Peder svarade:

— Kyrkan tillåter icke prest att hafva hustru, men väl frilla?

— Icke så starka ord! Forsia, hushållerska, kalla vi det.

— Nå väl, sade herr Peder, om jag då vill taga min hustru till frilla, så har kyrkan intet deremot?

— Icke så, icke så! Hvilken annan som helst, men icke hon! Kyrkans ändamål! Kom i håg!

— Kyrkans högre ändamål var det! Det var således för att upphäfva arfsrätten och komma åt jordagods som kyrkan fordrade skilsmessa, det var icke för syndens skull. Ni räknar således oloflig åtkomst af andras egen- dom för högre ändamål. Nå väl, med den kyrkan vill jag icke hafva något att skaffa! Bannlys mig, och jag skall anse som en heder att bli utesluten

ur den förträffliga kyrkans gemenskap, afsätt mig, och jag skall vara så långt borta, innan ni hunnit skrifva era plakat, att ni aldrig skall få mitt spår!

Herr diakonus, helsa den helige fadern och säg, att jag icke mottager hans smutsiga anbud, helsa honom och säg, att de gudar, våra förfäder dyrkade öfver molnen och i solen, voro mycket större och framför allt renare än dessa romerska och semitiska kopp-lare och indrifvare, som ni narrat på oss; helsa honom och säg att ni träffat en man, som skall egna hela sitt återstående lif åt att omvända kristna till hedendomen och att en dag skall komma, då de nya hedningarne skola hålla korståg mot Kristi ståthållare och hans anhang, som vilja införa bruket

att offra människor lefvande, då hedningarne nöjde sig med att döda sina. Och nu, herr diakonus, tag era dekretaler på ryggen och larfva i väg, innan jag piskar upp er. Ni har med era osynliga högre ändamål varit nära att mörda två människor här på orten endast, och hela riket ropar förbannelser öfver er. Gå med min förbannelse, bryt benen af er på landsvägen, fall omkull i diket, må åskan slå ner på er och stigröfvare plundra er; må era döda anhöriga gå igen och rida er på bröstet om natten; må mordbrännare sätta eld på ert hus, ty jag utesluter er härmed ur alla hederliga människors samfund, såsom jag sjelf utesluter mig ur den heliga kyrkans! — Ut!

Diakonen stannade icke länge i prestgården, och herr Peder dröjde der icke heller, ty hans hustru och barn väntade honom vid björkbacken på väg till ett nybygge, som herr Peder skulle anlägga uppe i skogen mot Vestmanlands gräns.

Beskyddare.

Mäster Påvel må tala! sade åldermannen i kanngjutare-embetet och klappade ljud.

Mäster Påvel steg upp. Han kastade en forskande blick öfver det församlade embetet med mästare och gesäller och började tala:

— Älderman, mästare och gesäller!
Likmätigt min rättighet och uppfordrad

af min känsla för det billiga har jag beslutat framlägga ett förslag, som visserligen icke i år kan påräkna något bifall, kanske icke nästa år heller, men just därför skall det fram nu, så att det får tid att hvila, eftersom ju alla stora frågors öde är att hvila. Vällöfliga kanngjutare-embetet i Stockholm har haft sin gagnande tillvaro i tvenne århundraden, och dess stadga eller skrå har under dessa århundraden trotsat tidens angrepp och förblifvit i sitt ursprungliga skick. Men hvad som deremot icke kunnat stå mot tidens stormar, det är de yttre omständigheter, under hvilka embetet haft sin tillvaro. När embetets skrå gillades och stadfästes af konung och råd, egde Svea rikes hufvudstad en folkmängd på åttahundra borgare; nu har denna folk-

mängd fyrdubblats. Embetets stadga bestämde för två hundra år sedan, att mästarnes antal endast skulle vara fyra; denna stadga uppstod i den vällofliga afsigten att skydda handtverket mot fuskare och bönhasar. Nu har skyddet genom ändrade omständigheter blifvit motsatsen mot hvad det var afsedt att vara; skyddet har blifvit förtryck.

Åldermannen grep efter klockan, och ett doft sorl hördes i stugan.

— Min oförgripliga mening är den, fortfor mäster Påvel, att mästarnes antal rätteligen skulle vara fyrdubbladt, efter som folkmängden har fyrdubblats. Här ha vi ett par hundra gesäller, alla unga och dugande män, hvilka få gå hela sitt lif och vänta på att bli mästare och få sitt eget; här måste de gå och tråla för en ringa penning, un-

der det att endast fyra få skörda vinsten. Mitt förslag är sålunda, att embetets stadga ändras i den punkten så, att hädanefter mästarnes antal bestämmes till sexton. Jag har talat.

Gesällerna sorlade bifall; åldermanen klappade ljud.

— Håll munnen, gesäller, der ni icke har ord i laget! skrek han. Vålloflige kanngjutare-embete! Vi lefva i en tid full af oro och missnöje. Det sekelgamla bepröfvade angripes af äreförgätne, som äro glömske af de välgerningar de sjelfva åtnjutit af de inrättningar, dem våra förfäder gifvit oss till hugnad och skydd.

Här blef talaren ohörbar genom ett besynnerligt knastrande ljud, liknande det som frambringas, när ett skepp ligger och skafver mot en träbro. I stu-

gans mörkaste vrå, dit talgljusens matta sken knappast framträngde, satt på den bakersta bänken en liten underlig figur, som med gnistrande ögon åhört de båda talarnes andragande. Hans stora hufvud hvilade omedelbart på axlarne som en målares löpare på skifvan; rätt ut ur bröstkorgen framstucko två långa ben liksom ett par åror; der magen skulle sitta var ett tomrum, men på ryggen, der det skulle vara slätt, satt ett vinkligt knyte. Ansigtet såg eljes illmarigt ut, men hade för tillfället antagit ett oskyldigt och uppmärksamt uttryck. För att aflägsna de sista misstankar om något slags skuld i den besynnerliga olåten hade puckelmannen flätat armarne i kors öfver bröstet och lagt den för misstankar mest utsatta handen för örat, liksom han

icke kunde nog få njuta af ålderman-
nens dyrbara ord. När nu denne åter
tog ordet, syntes puckeln sticka ut sitt
venstra ben så långt att han kunde nå
foten på den rankiga bänk, som stod
framför honom, med påföljd att denna
med sin tunga last af gesäller för-
sattes i en gungande rörelse, som fram-
kallade det vidriga och högst störande
lätet.

— Sitt stilla der, hväste de blott-
stälde gesällerna och vände sig om
mot puckeln.

— Sitter inte jag stilla? svarade
denne och visade sina oskyldiga hän-
der.

— Hvad är det för en djefvul då,
som inte kan våra stilla?

Frågan blef obesvarad, och ålder-
mannen fortfor:

— Allting i den menckliga naturen behöfver skydd. Barnet skyddas med lindor för att bli krokigt, qvinnan beskyddas af mannen, borgaren skyddas af krigaren, och kungen beskyddar krigaren. Hvarför skulle då icke också kanngjutare-embetet beskyddas? Näst äta är onekligen att dricka den vigtigaste af de förrättningar, som uppehålla det menckliga lifvet. Adam redan förstod att dricka vatten, Noach gick ett steg längre och drack vin. Vår Frälsare sjelf behöfde dricka, då han hängde på korset; alla hafva vi druckit, unga och gamla, små och stora, fattiga och rika. Nu vill jag fråga: huru skulle vi komma i åtnjutande af drickandets gåfva, om vi icke hade något att dricka ur? Vi kunde visserligen lägga oss på magen som de osjälige djuren, men

då voro vi icke längre menniskor. (Detta är en af de viktigaste skilnader mellan menniskan och djuret.) De som åter förfärdiga dryckeskärl, särskildt nu kannor, hvilka äro de fullkomligaste af alla dryckeskärl, de äro mensklighetens sanna välgörare, då de höjt menniskan öfver djuren. Kanngjutarembetet är ett stort, kanske det största embetet af alla, och nu vill man draga det i smutsen; man vill att det skall rifva ner, hvad förfädren byggt; man vill med ett penndrag utplåna hvad sekler skapat. Hvad skall man svara på ett sådant oförsynt angrepp?

Den rankiga bänken svarade med ett knistrande och knastrande, som om man brutit af en knippa torrvedsstickor, och hela gesällraden gungade och

nickade med hufvudena som kråkor på en rutten gårdsgård.

— Hvad är det för ett helvetes oväsen der borta? skrek åldermannen. Kör ut gesällerna på näst sista bänken!

— Det var inte vi, det var inte vi, skreko gesällerna. Det var bänken!

Puckeln strök håret ur pannan med båda sina oskyldiga händer och biträdde med att hyssja åt de orostiftande kamraterna.

Mäster Påvel begagnade tillfället att återtaga ordet, hvilket icke var svårt, då åldermannen hade uttömt hela sitt förråd af gamla talesätt. Han bemötte först åldermannens förebråelser för angrepp på förfädren, vidare uppmanade han embetet till blygsamhet, ty kängjutare voro icke de äldsta af mensklighetens välgörare, alldenstund Adam

---

drack ur näfven, Noach ur en lerskål och vår Frälsare ur en svamp. Tennkannen var en senare uppfinning, som en gång på sin tid angripit och dödat förfädrens hankstop som i sin tur dödat hornet. Allt framåtskridande skedde endast genom angrepp och dödande och den som sökte hindra angreppen hindrade sålunda framåtskridandet. Hvad det välgörande skyddet beträffade, så kunde han icke ansluta sig till åldermannens mening, att krigsfolket skyddade borgaren. Han hade snarare trott sig märka, att krigaren rätt dugtigt förtryckte borgaren, och hvad qvinnan angick, fann han dagligen och stundligen, att mannens meddelade skydd bestod i att qvinnan fick skura golf, draga af stöflar, ligga vid isvaken och tvätta, stå i spishettan, bädda upp hans säng, laga hans mat, utföra alla

förnedrande och blygsamheten kränkande sysslor, dem hvar och en vore skyldig uträtta åt sig sjelf, för att nu icke tala om att hon skulle bära och föda fram deras gemensamma barn.

Åldermannen tog sig friheten afbryta mäster Påvel och anhöll, att han icke skulle gå in på några personligheter.

Gillet, som visste att åldermannen var elak mot sin hustru, råkade i ett sakta skratt.

Åldermannen drog nu upp en målning öfver det lyckliga tillstånd, i hvilket näringar och yrken befunno sig, särskildt nu kanngjutaryrket; och han besvor gillet icke fästa något afseende vid skrikhalsarne, hvilka funnits i alla tider och hvilka hade till sin enda uppgift att vara missnöjda. Han bad hela gillet resa sig som en man, då

det nu angreps i sina grundvalar, och man hotade lägga sina orena händer på förfädrens skapelse.

Kratsch! lät det från stugans bakgrund och nu störtade den rankiga bänken med de sex gesällerna i golfvet. Den lilla puckeln sprang upp, skrek och beskärmade sig öfver oväsendet och slog med sina kryckor i golfvet. Hela gesäll-laget föll in i ett våldsamt flin, och mästare och ålderman måste instämma. Klockan ringde, och gillets sammankomst var upplöst.

Bänkarne skötos undan, bord drogos fram, och ölet flödade i bägare och kannor.

— Nå, kära bror Påvel, sade åldermannen och omfamnade sin motståndare, du är väl icke ond på mig för att jag lufvade dig nyss?

— Åh, tycker någon det, sade mäster Påvel. Ovetting skall man ju vara på hvarann, när man diskurrerar; men du behöfde inte ta till i växten så fasligt, tycker jag.

— Som ålderman får jag alltid lof att ligga öfver, vet du ju, annars får man ingen respekt för en.

— Ja, det är märkvärdigt, att folk icke kan ha aktning för en, om man icke ljuger, sade mäster Påvel.

— Inte så hetsigt, inte så hetsigt, sade åldermannen; ser du, när man kommer opp så der burdus i en talarstol, och det blir tyst omkring en, och man ser en vägg af ljuslågor och ögon framför sig, så är det inte så godt att tänka på hvad man säger, men säga någonting måste man, och när tankarne svika, så fins det alltid ord qvar att

ta till. Oss emellan nu, så måste jag erkänna, att du hade ganska rätt i hufvudsak, men inte går det an att säga sådant åt gesällerna, som alla vilja bli mästare för billigaste pris och bara vänta på att vi skola ge vika.

— Oss emellan, min bror, genmälde mäster Påvel, så ha vi alla varit gesäller, och därför skola vi nu också förstå hvad gesällerna vilja.

— Det är mycket vackert sagdt . . .

— Nå, men låt oss säga det vackra högt och inte bara säga det fula.

— Du är en hedersman, mäster, sade åldermannen och inbjöd sin motståndare att dricka en kanna.

Drickningen pågick med eftertryck; samtalen blef lifligare, ljusen sömnigare och luften sämre. Derpå bars in mat. Mästarne bjödo. Skinkor och salt fisk

försvunno från faten så hastigt som de kommo. Derpå druckos skålar för jungfru Maria, för skyddspatronerna, för embetet, för ålderman och mästare. De gamle gingo hem, men gesällerna skulle få stanna för att städa och tvätta diskarne.

Nu blef ett anskri af glädje, och alla sqvättar samlades i den stora bollen, som ställdes midt på bordet.

— Bosse skall tala, Bosse skall tala! skreks det, så att stugan darrade.

Bosse eller Boo — det var puckeln — steg upp och satte sig i åldermannens stol, der hans hufvud kom i jemnhöjd med armstöden. Han var väl beskänkt; ansigtet sken af ett enda stort löje; de svettiga hårtestarne lågo smetade på hans panna; de stora tänderna

---

lyste hvita, och de små ögonen plirade så illmarigt.

— Tyst, gesällpojkar, började han och knackade med kryckan i bollen, hvarpå han med samma hjälparm hafvade till sig den största kanna han såg.

— Af alla menskliga behof, näst ett, hvars namn jag inte vågar nämna i sådant här fint sällskap, är utan alla tvifvel att hålla tal det som sannast och bäst ger luft åt en inneboende känsla. Alla hafva vi talat någon gång i vårt lif. Eva höll tal, innan hon narrade äpplet på Adam. Sara talade länge och väl, innan hon födde barn åt Abraham, och den helige Hieronymus skulle aldrig ha slutat, om inte lejonet kommit och ätit upp honom. Så är det stäldt och så är det planerat!

Alla hafva vi talat, stora och små, fattiga och rika . . .

— Och döfva och dumba . . . inföll brodern Nigels, som tvistade med Bosse om äran att vara qvickast.

Bosse grinade illa och rörde om i bollen med sin krycka. Derpå sade han:

— De blinda se, de döfva höra och de dumba tala, så står det i skriften, och är det inte sant, så får väl jag stå för det!

Nigels var slagen, och Bosse fortfor:

— Jag vet ingenting så ljufligt som att höra mig sjelf tala; om alla andra tycka det samma, har jag inte haft tid att ta reda på. Eller hvad tycker du, Kort?

Kryckan, hvilken syntes vara den mest ändamålsenliga af alla krymplingens lemmar, stacks dervid in i mun-

nen på den gäspande Kort, hvilket lustiga infall rönt det allra lifligaste erkännande af hela laget.

— Hör nu på hvad jag säger er, lymlar! Ni vet att borgmästaren och de höga herrarne icke tillåta gesällerna komma tillsammans och tala något förståndigt om sina angelägenheter, men om de vilja komma ihop och supa och dubbla, så få de. Opp med labbarne på bordet, läggen edra orena händer på dessa kortlappar och låten dem dansa, medan jag säger er ett sansadt ord. Jag vädrar nemligen en mästares oförmodade återkomst, ty de tro oss icke mer än jemnt. Spel ut nu, så pratar jag.

Kortlapparne smälde i bordet, och Bosse talade:

— Gamla testamentets gubbar hade den vackra plägseden att vräka en man

---

öfver bord, när de kommo ut för storm. Jag vill inte anbefalla sättet; därför att det är gammalt, utan därför att det är godt. — Vår gesällskuta är ute i sjönöd, och en måste i sjön. Ert val har fallit på mig. Det är ett godt val. Jag har ingen far som ska stå och lipa, jag har intet anseende att förlora, ty jag har sutit två resor i kistan för fylle. Jag har inga flickor som springa efter mig och inga barnungar heller, ty lagen tillåter inte så'na här krokodiler att fortplanta sig, och det gör den rätt i, ty annars skulle skogarne snart vara nerhuggna till käppar och träben åt det söta ynglet; för öfrigt skall jag säga er, att den, som har lungorna på ryggen och hjertat nere i tarmarne, kan inte lefva så öfverdådigt länge. Ingen skäda på karlen, alltså!

Bosse går i sjön! Men en sak begär han, en enda! Ni ska hålla med honom! Ni ska visa att ni tror att han gör rätt, och att han inte bara gör det för sin egen skull, ty han har ju inte mycket att förlora! — I morgon börjar han aflägga sitt mästartareprof, ty det kan ingen neka honom. Hvad sedan händer det får ni se då, och det vet han inte sjelf ännu, det beror på lyckan. — Och nu, svär mig på min långa arm, att ni inte sviker mig och kryper undan i vråarne, när det börjar smälla i knutarne, svärjen det!

— Vid alla helgon och djeflar, mumlade gesällerna och lade fingren på kryckan.

— Amen! sade Boo. Ramla nu på med lankorna, för jag hör mästaren ragla uppför trapporna, och låt oss visa

honom att vi endast syssla med lofliga och aktningsvärda handteringar.

Strax derpå inträdde mästaren med steg som skulle föreställa smygande, men hvilka i anseende till det ymniga öldrickandet mera liknade hofslagen af en istadig häst, som dansar i spiltan. Han välkomnades af gesällerna med jubelrop och helsades af Boo med ett tal, som slutade med en inbjudning att deltaga i en oskyldig landsknekt, hvilket hade till följd, att mästaren snart befann sig vid ena bordsändan med näfven fullsatt med kortlappar. Men när turen kom till Boo att spela ut, var han försvunnen, ty han visste hvad morgondagen gälde för honom.

* * *

I ett gammalt förfallet kök nere på åldermannens gård stod Boo den följande dagens förmiddag inläst och arbetade på det mästern han icke kunnat nekast utföra, men hvilket icke kunde förskaffa honom rättighet att utöfva kanngjutare-embetet i staden, alldenstund, som ofvan nämndt, mästarnes antal endast fick vara fyra, och icke någon af dessa under natten aflidit, oaktadt de starka anfall de sjelfva gjort på sina lif. Profvet bestod i att gjuta en flaska, ett fat och en kanna; men från de två första sakerna hade Boo erhållit frikallelse, emedan hans skicklighet i deras framställande var känd.

Framför en god koleld i spiseln stod nu Boo och höll sin smältdegel vid lagom värme. Formen, som han hade färdig i lera, var omgifven af våta trasor;

---

med ett dåligt besman afvägde han bly och tenn, som han lade i degeln. Massan flöt snart tillsammans och bildade en jemn yta; formen fylldes med den flytande metallen, och om några ögonblick var kannan gjuten. På svarfstolen slipade han nu bort sömmarne, och med pimsten gjordes metallen glänsande som silfver. Kannan var färdig, och hon gaf en stark klang ifrån sig, hvilket tenn icke plägade göra.

Två timmar hade han ännu på sig, innan han skulle släppas ut och hans arbete granskas. Han satte sig på en pall att hvila, och han tog sitt arbete i betraktande. Här var ett nytt uppslag gifvet i det gamla yrket. Sedan urminnes tider hade kannorna varit höga och mycket smala i mynningen, hvilket medfört den olägenheten, att de

icke kunde torkas inuti eller åtminstone endast med mycken svårighet, då handen icke gick ner med torkklädet. Följden hade också blifvit den, att kannorna aldrig voro rena. Den enda åtgärd man under tidernas lopp vidtagit i förbättringsväg var, att man förbjudit blys användande. Men detta hade endast medfört den olägenheten, att kärnen blifvit dyrare, utan att olägenheten i nämnvärd mån afhjelpts.

Nu hade Boo löst frågan på ett mycket enkelt sätt. För att kunna tvätta kannan inuti hade han ändrat formen och gjort henne vidare i mynningen, så att man kunde komma in med handen; för att få henne billig hade han satt till bly; men för att få henne lika klangfull och vacker, som om hon varit af rent tenn, hade han användt ett nytt

arbetssätt, som nämndes kallgjutning, hvilket bestod i att formen hölls kall med våta trasor, och hvarigenom den enda olägenhet, som blyets användning kunde medföra, tillintetgjordes.

Boo hade således all anledning att vara nöjd med sin nyhet, om också han icke hade stora förhoppningar på att få den erkänd af de gamle.

När tiden var ute, hördes en nyckel skjutas in i låset, och dörren gick upp. Aldermannen trädde in, åtföljd af åldtgesällen, som skulle bära upp mästerstycket på rådstugan, der det skulle omskådas. Aldermannen var icke glad; åtminstone bar hans ansigte spår af förfärliga sinnesrörelser och onda drömmar, möjligen verkningar af ett nattvak och ett rus. Mästerstycket öfverhöljdes med en duk, och nu vandrade man upp

till rådstun, åldermannen först, åldtgesällen sedan, och sist kom Bosse skuttande som en skata på sina kryckor.

Gatpojkarne stodo i hörnen och räckte ut tungan åt Bosse, som endast svarade med att låta ena kryckan röra upp ett stänkregn ur rännstenen, hvarvid den skämtsamma flocken försvann i portgångar.

Uppkommen på rådstugan, erhöll Bosse en vink att stanna i förstugan, der dörrvakten satt. Borgmästaren och de tre mästarne i kanngjutare-embetet mottogo åldermannen. Som dörren lemnades halföppen, kunde Bosse höra hvad som talades i stora salen innanför. Borgmästaren började:

— Hvad är det här för gyckel! Komma och aflägga mästerprof, då det inte fins någon ledighet! Besvåra folk

med sådana här upptåg! Vi ska väl ta och gé dem en näsbränna, så att de inte komma rännande i tid och otid. Låt se mästerverket nu, så ska vi skåda't, så att satan ska ta't! Fira på trasan!

Åldtgesällen lyfte på duken, och der stod nu Bosses mästerstycke på bordet.

— Hvad i Jessu namn är det här? Drifver karlen spel med oss? utbröt borgmästaren och gjorde ett försmädligt skratt.

— Mig förefaller, sade åldermannen, som om detta kärl var afsedt för helt andra ändamål än att dricka ur; man kan ju sticka ner hela hufv'et i det.

— Jag, som är liten, sade borgmästaren, skulle bestämdt kunna ta sittbad på den der krukan.

Alla skrattade utom mäster Påvel.

— Kalla in lymmeln, sade borgmästaren.

Bosse trädde in.

— Hör du, min gosse, tog borgmästaren till ordet, tänker du bli barberare?

— Det är ingen säkerhet, svarade Bosse; man har sett tennstöpare, som blifvit rådmän.

— Om du vore lika qvick i fingrarna, som du är i mun, genmälde borgmästaren, skulle du också kunna bli tennstöpare. — Hvad vill du kalla det här kärlet för?

— Namnet gör intet till gagnet, men nog drack jag så lite öl i natt, att jag kan se att det är en kanna, svarade Bosse.

— Nog har du bredt näbb, men att du skulle behöfva ett sittbäcken för att

få gudslånet i dig, det trodde jag ändå inte.

Mäster Påvel, som tegat hittills, tog nu ordet:

— Gossen har nog haft någon mening med att göra kannan så vid i gapet, sade han.

— Hvad kunde det vara för mening? Låt höra! sade borgmästaren och lade näfven vid örat.

— Det var meningen den, att man skulle få ner händerna i kannan, svarade Bosse.

— Hör på den! Han dricker med händerna, han.

— Åh han menar, att man kan komma in med händerna, när man vill göra ren kannan, hjälpte mäster Påvel på.

— Hvad är det för prat? afklippte borgmästaren; man kan skölja kannorna

hädanefter som man gjort hittills. För öfrigt har han lagt silfver i tennet, efter det är så hårdt och blankt.

— Nej, han har lagt bly i det, sade Bosse.

— Bly? Det ljuger han, föll äldermannen in. Tenn blir grått af bly och mjukt som vax.

— Ja, i vanliga fall, men icke då man begagnar kallgjutning, sade mästern Påvel.

— Kallgjutning? Kall gjutning! — Håll mig för pannan, skrek äldermannen; gif mig ett ämbar vatten på hufv'et, slå åder bakom örat; har jag förlorat förståndet, eller har Påvel blifvit galen? Kan man gjuta kallt tenn numera? Det var väl sådant han fick lära i Tyskland i fjor somras.

— Man gjuter icke kallt tenn, sva-

---

rade mäster Påvel, men man gjuter i kalla formar.

— Jag ger fan i era formar och era nyheter! Och det förvånar mig att du, Påvel, som är en gammal förständig karl, kan lägga dig in med sådana der påfund. Tag du din Bosse och hans kruka med dig och gå hem och lär honom göra ett ordentligt arbete, och kom så igen, när du kan få heder af honom, men släpp inte fram några grön-gölingar en annan gång, afslöt åldermannen sammankomsten.

Mäster Påvel försökte ännu några invändningar, men utan någon framgång. Nyheten förkastades såsom varande ny och onödig. När man icke kunde förneka vissa dess företräden, förklarade en af de tigande mästarne godset förbrutet

---

såsom varande förfalskadt med bly, och dermed var saken afgjord.

Mäster Påvel, som hade Bosse i tjenst, och som i onödan besvärat embetet och borgmästare, dömdes att bjuda på frukost nere i rådhuskällaren, men Bosse fick gå hem.

Han borde egentligen ha varit ledsen, men hans lynne låg icke alls åt det hållet, och han hade så många år kämpat mot dumheten, att han just icke hade stora förhoppningar om dess vederfående, när han gick att bestå profvet.

När han kom ned i rådstuporten, såg han en stor svärm med folk, som lockade af ryktet hade väntat att få helsa den nye mästaren. Då nu hopen fick se gesällen komma ner ensam med sin kanna och utan några tecken på den nya värdigheten, blefvo de ursinniga öfver att

ha stått och väntat förgäfvets. Några hvisslade, andra hyssjade, men Boo, som icke var van vid bifallsyttringar, fann sig; han satte kannan på hufvudet, räckte ut tungan, vände ut och in på ögonen och struttade ut bland folkhoppen, som genast fann det löjliga i uppträdet och började skratta. Ledsagad af den larmande mängden, tog Boo sin tillflykt till en ölkrog. Inkommen stälde han kannan på ett bord och satte sig på bänken bredvid.

— Öl här! ropade han till pigan.

— Nej, se en sådan rar kanna, sade Metta.

— Tänk, att det kan du se, som bara är krogpiga.

— Den der kan man åtminstone torka i en handvändning!

Alldeles som jag sa'.

— Den är väl vådligt dyr den der?

— Kostar en tredjedel mindre än de andra.

— Åh herre skapare och sankt Nikolaus, gör då för all del sådana der!

— Just hvad jag ville, ser du, men man får inte allt hvad man vill, och våra höge beskyddare tillåta icke, att näringen går nedåt, hvilket är det samma som att kannorna gå uppåt.

En spanmålsbärare kom in och satte sig bredvid Boo.

— Det var en rasande rar kanna; hvar får man köpa sådana der? frågade han.

— I helvete får du köpa sådana der, sade Boo förargad.

— Vore det inte så långt att gå, skulle jag snart ha en, om hon inte vore alltför dyr.

— Det är ju alldeles obegripligt, att ju lärdare man blir, dess dummare blir man. Tror någon att af de fyra mästarne det var mer än en som begrep, hur utmärkt den här kannan var, fräste Boo.

— Åh, de begrepo nog, menade spanmålsbäraren, och det var därför de inte ville erkänna det, men det säger jag för sant, att den som sålde sådana kannor, han skulle vara rik i rännande rippet.

Boo satt der till qvällen och lät beundra sin kanna. När krogen stängdes klockan nio, gick han hem med ett halft rus och lade sig förnöjd att sofva med sin kära kanna bredvid hufvudgården.

* * *

Följande dag höll Boo ett längre samtal med mäster Påvel, hvilket hade

---

den verkan att Boo, som genom ordning och sparsamhet samlat några pund tenn, erhöll tillstånd att arbeta för egen räkning i det gamla köket, ty mäster Påvel var en sådan sällsynt man, som ville att andra skulle lefva också, då ödet unnat honom att lefva så godt sjelf.

Boo syntes icke ute i staden på fjorton dagar och saken med hans kannan var glömd, ty man hade så mycket annat att prata om.

Men en morgon i dagbräckningen fingo stadens pigor något att se på. Midt på Stortorget, rätt framför rådstugan, höll Bosse på att slå upp ett bord, som bestod af några bräden, lagda på lårar. När bordet var färdigt, plockade han fram den ena kannan efter den andra och radade upp på bräderna, och se alla kannor voro af samma form som dem

han företett på rådstugan och som blifvit ogillade af höga embetet.

Klockan nio hade Boo sålt af halfva lagret. Glad och nyter satt han på bordet med benen i kors under sig och ropade: kannor, kannor, hvem vill köpa kannor? När han upprepat detta några hundra gånger, började han sätta orden på en sångton af egen uppfinning.

Vid niotiden, då solen stod högt på himlen och alla gesäller hade sin frimtimma, syntes kanngjutargesällerna samla sig i grupper omkring Bosses bord. Några af de mera försigtiga fälde oroande anmärkningar om vådan af att bryta mot skråordning och privilegier; andra nickade bifall och sade halfhögt: stå på dig, Bosse.

Emellertid hade åldermannen för kanngjutarne begagnat morgonstunden för

att göra ett besök på rådstugan. Han kom gående med tunga steg uppför brinken och kastade långtande blickar upp till backens slut, under det han stakade sig fram med sin käpp. Hunnen upp på torget, stannade han och torkade svetten ur pannan. Hans öga tog en hastig öfversigt öfver folkhoparne på torget och fann intet ovanligt eller oroväckande. Han satte kappen i marken och skulle just fortsätta sin vandring, då hans öra träffades af ett sällsamt läte, som på afstånd liknade en tupps galande, men nog skulle föreställa vara sång.

— Kannor, kannor, hvem vill köpa kannor? Kannor så vida som ålder. mans strumpa, kannor så stora som borgmästarns str-umpa. Kannor, kannor, ohoj!

Åldermannen rusade med lyftad käpp in i folkhopen, som omgaf Bosses bord och hvilken blott med svårighet gaf vika för att sedan desto säkrare klämma fast den feta åldermannen, som nu satt som i ett städ och under mängdens jubel måste åhöra Bosses nidvisa, hvilken han nu tog om med vederbörliga förändringar, ledsagade af hopens upprepade st! st! st!

Åldermannen började skrika:

— Din erkeskäl, du vågar bryta lagar och författningar.

— Jag har inte brutit några författningar, sade Bosse.

— Du har slagit upp bod, din förädare!

— Det här är ingen bod, svarade Bosse.

— Men det är ett bord.

— Nej, det är inget bord, det är bara ett par bräden, och för öfrigt står det i skrået, att man icke får slå upp fönster. Här syns inga fönster, om inte ålderman ser några af himmelens — deruppe!

— Du säljer kannor, din satans reptil!

— Det är folket som köper, ålderman!

— Och du sjunger nidvisor, din rackare!

— Jag sjunger om åldermans strumpa!

— Nej, du sjöng något fult, din helvetes skråpuk! Häråt borgmästare och svenner! Häråt!

Borgmästaren visade sig nu i ett fönster och fick i ett ögonblick sin väns beklämda ställning klar. Han gaf en vink inåt rummet, och snart syntes sta-

dens trumslagare i ett annat fönster. Trumman gaf en kort apell.

— Stå på er nu! sade Bosse till gesällerna.

Men trumman började hvirfla, och då gick som en skräck genom hopen. Den förstummades och upplöste sig som ett moln.

— Stå på er, skrek Bosse, nu gäller det!

Men de stodo icke på sig. De veko, veko så skamligt. Men då blef Bosse vred. Han sprang upp, stälde sig på bordet och skrek:

— Menedare, puckelryggar; springer ni för ett kalfskinn? Mins ni hur ni svor vid helgon och helvete att stå på er, om natten när ni låtsades spela kort? Låt mig se er i ansigtet nu, era tunntrullare, och inte på ryggen, för då faller min käpp i frestelse att begå synd!

Men de sprungo alla vid åsynen af borgmästaren och stadens svenner, som nu kommo ner och omringade Boo och hans försäljning.

Då slocknade dennes röst; utan motstånd lät han sig fångslas och föras in i stadens häkte, hvarpå hans osålda lager togs i beslag.

När han fördes in genom porten, vände han sig om, i ett anfall af godt lynne, och sade till åldermannen:

— Jag hoppas att kanngjutarskrået, som ju beskyddar yrket, också beskyddar dess idkare. Derfor vill jag nämna i förbigående, att jag hellre ligger på nöthår än på mursten, och att jag föredrar färskt kött framför möjligt bröd; ett godt öl har alltid varit min svaghet, och jag hoppas bli hågkommen med eldning och städning af mina höga beskyddare.

Och han skuttade in i häktet, full af mod, men med litet förhoppningar.

* * *

Sex dagar satt Boo i häktet. Ingen fick söka honom i fängelset, men man fick meddela sig med honom genom dörren. Det var dessa meddelanden som gjorde honom mera förargelse än köld och fukt. Det var goda råd efteråt, upplysningar, förmaningar, hemställanden:

— Hvad tjénar det till? — Hvarför skall man bråka? — Hvad har du för godt af det? — Är det rätt?

Men värst hade han det, när modern kom ner från Södra bergen, der hon hade en ko och en koja. Gumman var ålderdomsskröplig och döf och hade

---

blott oredigt uppfattat orsaken till sonens fängslande. Icke heller hon fick komma in i fängelset utan måste hålla samtalet genom dörren, hvilket gaf anledning till de rysligaste invecklingar af äfventyret.

— Hvad har du gjort, olycksaliga pojke? skrek gumman utanför dörren.

— Jag har gjort kannor, svarade Boo.

— Har du fått bannor? Det tror jag nog. Men jag frågar hvad du gjort?

— En kanna! gallskek Bosse, som om han ville spränga den tjocka dörren.

— Ja, ja, jag visste att det skulle gå så till slut. Jag sade alltid det, när du var olydig der hemma. Men flickorna äro också galna! En sådan der fuling som du! Fy!

Nu förstod han ingenting alls, och därför teg han.

— Jaså, hon heter Anna, fortfor gumman på fri hand. Så hette också hon, som drog af med svarta Anders i Dufnäs.

— Hvad pratar du mor om för en Anders?

— Ska' du säga så åt din gamla mor, pojke? Skäms du ingenting alls? Oj, oj, oj! sådant barn! Sådant barn!

Bosses förstånd omtöcknades, och han stoppade ner hufvudet i halmpåsarne för att slippa fortsätta samtalet.

När han slapp ut ur fängelset, återvände han icke till mäster Påvel, utan företog sig små vandringar på stadens krogar, der han satt från morgon till qväll och tärde på de medel, som influtit på försäljningen och som man

varit nog glömsk att fråntaga honom, då han sattes in i häktet. Han var utesluten ur kanngjutarnes skrå; att arbeta för egen räkning var honom betaget, och något annat yrke kunde han ej. Han hade kuggat ur det hjul i samhällets stora verk, der hans uppfostran satt honom, och han skulle snart hafva slutit sig till de löse och missnöjda, om icke omständigheter inträffade, som skulle göra honom nyttig igen, men på ett annat sätt.

Samma dag på morgonen som Bosses storartade försök att bryta en ny bana på kanngjutningens törniga fält misslyckats, kom köpman Algut från Lübeck hem till kontoret på Östra Allmänningsgatan vid saltsjöhamnen och stälde en kanna af Bosses tillverkning på kompanjonens skrifbord.

— Na, Jåsef! Se na på den kannen!
Josef såg med kännaremin på den kannan:

— Na Algut, na hvad?

— Hvad vill du mig ge fer den kannen?

Josef skref litet på sitt papper och svarade:

— Jak ger två ere!

— Ger du mik två ere? Na!

— Ach, dik! Du skall icke hafve mer än halftannt ere af mik.

— Na, ger du mik halftannt ere?

Josef skref litet till på papperet och svarade sedan:

— Är det prifatgeschäft eller kom-pangeschäft?

— Det är prifat.

— Na, da ger jak halftannt!

När affären var uppgjord, gick Algut

---

ut i staden för att söka upp Boo. Denne satt då i fängelset och kunde icke anträffas. Algut tog då sin kanna och gick ner till ett köpmansfartyg, som låg färdigt att afgå till Lübeck. Der gjorde han upp att köpmannen skulle i Lübeck beställa ett tusen kannor efter medföljande modell och oförtöfvadt sända dem åter, men han vidfogade den ordern att gjutaren skulle lägga litet mera »bli» i tennet. Skeppet lade ut och blef borta en månad.

Detta allt hände under den tyske konungen Kristofer af Bayern, hvilken genom svenskarnes vanliga afund sins emellan råkat komma på tronen, emedan man hellre tog en utländsk man till kung, än man kunde förmå sig välja en inföding, alldeles som grodorna,

när de fingo storken till kung. Denne konung, som naturligtvis saknade alla fosterländska känslor för det nya landet, behandlade det samma som en stor kungsgård, der jordegarna betraktades som arrendatorer och der kronans gods utdelades åt hans landsmän, tyskarne. Men tyskarne erhöilo också privilegier på snart sagdt allting, mest på att handla fritt i landet. Dessa privilegier råkade dervid oftast att kränka alla de förut åt svenske män dyrt sålda privilegier, och all handel och vandel låg snart i händerna på tyskar. Dessa tyskar återigen, hvilka sågo med både förvåning och nöje, huru tamt de försynta svenskarne uppförde sig gentemot det främmande förtrycket, behandlade infödingarne som dumma barbarer, hvilka icke förstodo sig på att sköta sina egna an-

gelägenheter, och dessa främlingar blefvo snart så öfvermodiga, att de ansågo sig som landets sannskyldiga välgörare. Ja, de tröttnade aldrig att påminna om de »välgerningar» de visat det fattiga landet, och de pockade ofta högt på tacksamhet.

Emellertid; Boo gick en morgon och spånslog i staden. Pengarne hans voro slut, och han var icke fullt så glad som vanligt. Huru han gick, så kom han ned till tyska bodarne vid saltsjöstranden. Det var mycket bullrigt der nere; jernstänger slamrade, kedjor rasslade, hundar skälde, bärare skreko; men midt igenom allt detta surr hörde han en sång, som på det högsta förvånade honom och kom honom att spanna öronen.

— Kanner, kanner, hvem vill kepe kanner?

Bosse trodde icke han hörde rätt och skuttade fram genom folkmassan, som trängdes omkring en gatubod. Kommen närmare såg han en stång sticka ut från en träbod, och på stången hängde fem blanka tennkannor af hans egen modell. Han makade sig fram så småningom, ända tills han nådde diskbrädan. Der stälde han sig stödd på ena armbågen och betraktade uppmärksamt och oaf-låtligt ögonen på den säljande tysken, som hade hela boden full med kannor och sålde friskt undan.

— Hvad kaper du på? sade tysken, som började bli besvärad af Boos blickar.

— På dej förstås, svarade Bosse!

— Vill du kepe en kanne, da?

— Jak vill icke kepe nåkot, svarade Bosse.

— Gå din vek, da!

Bosse fortsatte att betrakta tysken hela förmiddagen.

— Hvad väntar du på? frågade en jernbärare Bosse.

— På en trumslagare, svarade han.

Det kom ingen trumslagare, men det hade ändå varit ganska lifligt på rådstun. Aldermannen för kanngjutarne hade kommit upp till borgmästaren skummande af vrede och anhållit om trumslagarens mellankomst i det olofliga ingreppet på embetets privilegier. Borgmästaren hade också skummat, men förklarat att han icke kunde göra något åt saken, emedan tyskarne hade sina af konungen stadfästa handelsprivilegier; han kunde endast råda till

att man teg och icke visade något missnöje, ty det vore endast att skänka tyskarne ett nöje till.

När boden stängdes om qvällen, gick Bosse hem till sin mor i Södra bergen och grubblade öfver hvad han sett och hört; och när han somnade om natten, tänkte han för sig sjelf: Det var fan hvad det var likt mina kannor!

Bosse hade fått i uppdrag att som ersättning för nattherberge och lite mat valla gummans ko, medan hon låg och tvättade nere vid sjön. För att underlätta den mödan hade han uppfunnit, att man kunde binda kreaturet vid en stén; men som detta stred emot gummans grundsatser och emot all förnuftig ladugårdsskötsel, emedan djuret derigenom hindrades att urvälja de bästa bitarne på det torftiga bergsbetet,

---

såg Bosse sig snart försatt i den belägenhet att han måste skutta omkring i backknallarne, hvilket var honom ganska besvärligt. Men nu i dag på morgonen, det var en vacker höstmorgon, hade det välsignade djuret ätit sig riktigt mätt och lade sig ner på mossan att tugga om hvad det i häftigheten hade sväljt. Bosse begagnade det glada tillfället för att slå sig ner och öfverlemna sig åt eftertanke. Han tänkte först huru lyckligt det skulle vara stäldt här i verlden för en puckelryggig, om korna kunde ligga och äta; de kunde ju krypa fram alltefter som de ätit af marken, så sluppo de resa på sig och gå med framsträckt hals; och han förstod icke huru dessa djur tålde ha blodet åt hufvudet beständigt, då de gingo och betade; han ville bra erna införa

några förbättringar i afseende på dessa kreaturs lefnadssätt. Derpå undrade han hvarför Gud lät tyskar sälja tennkannor, då han, som var puckelryggig, icke fick göra det. Så tittade han ut öfver Saltsjön och Skeppsbron med de många fartygen, som buro tyska och lübska flaggor, och han frågade sig sjelf, om icke tysken hade stulit formarne till hans kannor. På denna fråga svarade han obetingadt ja; men smärtan öfver den lidna oförrätten mildrades betydligt, då han tänkte på den skada, som tillfogades det vällofliga kanngjutare-embetet.

Han hade snott strecket stadigt om högra handen och lutade sig makligt med ryggen mot en sten. Kon tuggade så enformigt, solen sken så varmt, stenen råkade vara så mjuk af en öfverflödig

---

mossväxt, och Bosse var så trött efter föregående dagens hängning vid bod-disken, att han föll i en välgörande slummer. Och han drömde så vackert om en ko, som låg i en bäddad säng och åt rödklöfver mellan lakan, och dertill drack hon renskt vin ur en tennkanna, som innehöll tjugufem procent bly, och så kom det en orm och gick öfver hufvudgården, men när Bosse skulle ta fatt den, slingrade han sig mellan fingrarne och försvann in i lübska flaggan, och dermed var han borta, och det lät som om man släppt en hel tvätt ifrån fjerde våningen, hvilket åtföljdes af en förfärlig sveda i ryggen, så att Bosse vaknade.

— Hvar är kon? skrek gumman, som stod med kryckan i högsta hugg.

— Hon ligger der, sade Bosse och

halade på strecket, men strecket var borta.

— Hvar ligger hon? hväste den gamla.

Jo, nu visste Bosse hvar hon låg. Jemmer och elände; det var inte tre famnar till branten, och der låg hon. Han kröp på händer och fötter fram till kanten och skådade ner i bråddjupet.

— Är hon der? hviskade gumman.

— Hon är der, svarade Bosse ledsen.

— Nåå?

— Jag tror inte hon lefver! — Hon ser ut som hon skulle ha spruckit!

Det var en stor sorg oppe i Södra bergen, lika stor nästan som då far dog. Inte ville slagtarn heller köpa kreaturet, som var så illa faret. Gumman grät och slogs i två dagar. Derpå

torkade hon sina tårar och började salta kött, stoppa korf och hacka lungmos. Och der åt man kött hvarenda dag och sorgen var tung; aldrig hade man trott, att det skulle vara så tungt att hålla kött-dagar. Ibland måste gumman upp och piska på Bosse för att få luft åt sin sorg; och han tog emot och teg, ty han visste att det lugnade den gamla. En dag, köttet var då slut och mjölken med, sutto Bosse och hans mor utanför kojan och sågo ner på den bullrande staden nere i bråddjupet. Och de voro mycket ledsna. Då fingo de se en man komma klättrande i berget. Det var en hederligt klädd man med förståndiga ögon och rödt skägg. När han fick se Bosse, blef han mycket glad:

— Jak är så klad att se den gesäll!

Jak har runnit i alla packar för att finna honom på! Ach Herr Jesus, hvat här är tungt att kå! Nå, den Bosse, jak har ett geschäft att tale om. Det är deres mor, na, hon må då here på!

Bosse bad köpmannen sitta och gjorde sig i ordning att lyssna.

— Ser nu: Jak heter kepman Algut och andler med kanner, som jak takit från Libek!

— Jaså, det var der ni tog dem? inföll Bosse.

— Ja! jak keper dem der! Men de pli mik fer dyre! Säg nu, hvat ville de gere den kanne fer?

— Hör nu, hvem har sagt att jag vill göra några kannor alls? sade Bosse.

— Det har jag! inföll nu modern med en djup suck, som tycktes komma från den nyligen aflidnas branta graf.

— Na, se man på! Hvad skall den man da hafve fer sin kanne?

— Ett halft ere, svarade Bosse.

— Ach Herr mein Gott, det bekommer jak den kannen från Libek fer.

— Den kan icke göras under det priset, sade Bosse bestämdt.

— Da får man sätte mere pli i den tenn!

— Hör nu, köpman, sade Bosse; ser ni den der branten?

— Ja, na!

— Vi hade en ko, som gick ner sig der! Det är bara fem famnar dit. Vill ni tro mig om, att en oxe också kan komma ner der?

— Bosse, Bosse, afbröt modern, tänk på din gamla, fattiga mor!

— Just hvad jag gör! Jag vill hon

ska' ha en hederlig pojke, om han också är en stackare för öfrigt.

— Hederlig! Hm! Blir du rik, så får du råd att vara hederlig!

— Det var en ful sats!

— Det är lika fult af en stor karl att låta sin gamla mor arbeta ut sig.

— Hör på, köpman, sade Bosse. Ni får sälja utländska kannor, det får ni, men ni får inte tillverka några här i landet.

— Na, ja; jak tänker icke gera nåkra kanner, och låter jag gera nåkra, så inte plir de svenske!

— Nej, hör en sådan ål. Han låter mig tillverka utländska kannor i Sverige. Men säg en sak, hvarför vänder ni er just till mig?

— Ja, na, hvarfer? Jak ticker om den gesäll!

— Men jag har ingen verkstad och får ingen ha!

— Na, icke jak heller, men jak har en mickert kod vän, som vill låne rum åt oss i den stadsmur.

— Jag skall sofva på den der saken, sade Bosse.

— Na, ger, man så! I morkon vänter jak dem. Kepman Algut och Jåsef vid skippspron! Frågas efter kepmann Algut; icke Jåsef! Adie!

Förhandlingen var slut, men Bosses fridfulla tillvaro i Södra bergen var också slut. Ty nu bestormades han af gumman, som vädjade till hans hjerta och heder. Men när hon kom till hedern, då hade Bosse öfvertaget, ty han kämpade just för att behålla den. Men gumman stod vid att hedern var för de rika, de fattiga måste uppfylla

sin första pligt och lefva. Blef man rik, fick man heder; fick man heder, blef man ärad.

Slutet blef det att Bosse skumpade ner till Algut och Josef och det ändå i ganska god tid. Här infördes han genom en bakväg från kontoret in i ett magasin och derifrån ändå längre in i en källare, der han fann för sig en fullständig tenngjutareverkstad och en gesäll som skulle gå tillhanda.

Här öppnade nu Bosse sin verksamhet och förfärdigade lübska kannor, som de kallades, och hvilka gingo alldeles ypperligt i marknaden.

Gesällen, som hette Claus, hade ett yttre som mera var vinnande än förtroendegifvande. Han var mycket läraktig och sökte komma alla yrkets hemligheter på spåren; han tog reda

---

på de minsta småsaker och frågade om samma sak många gånger.

En dag var Claus försvunnen. Köpman Algut kunde icke säga hvar han var, och han visste det icke heller. Samtidigt härmed inträffade en liten brytning mellan firman Algut och Josefs innehafvare. Josef ville icke vidare köpa Alguts kannor, emedan de voro för dyra; han ville icke ge mer än ett öre för kannan. Algut stod på sig och fordrade halftannat. Då sade Josef upp den handeln och förklarade, att han icke behöfde Alguts kannor. Algut ville icke ändå gifva vika, oaktadt han icke egde några handelsprivilegier, utan dessa voro utställda på Josef. Åtta dagar senare öppnade Josef en ny försäljning för lübska kannor, sedan det gamla lagret var afsåldt; och nu kunde han

sälja kannan för ett och ett halft öre åt allmänheten.

— Ach, du schlipede djefvel, sade Algut. Här ser jak spåren af Claus' finkrer. Har du den schlingel in i den mur also?

— Jak har, sade Josef.

Bosse var återigen utan arbete.

Emellertid började högljuda klagomål från vällofliga kanngjutare-embetet att förspörjas. Man hade icke sålt några kannor på flera månader; yrket var i nedgående; gesäller måste afskedas; oro rådde på verkstäderna. Och allt detta förorsakades af den enkla anledning, att allmänheten hellre köpte tyskarnes billigare och bättre kannor än embetets dyrare och sämre.

Åldermannen och mästarne skreko öfver allmänhetens dåliga smak; de

förbannade den fria handeln och gingo in till kungen med anhållan att tull måtte läggas på de införda kannorna så att de blefvo dyrare och omöjliga för allmänheten att köpa. Men kungen svarade bara: gör ni lika billiga och bra kannor, så få ni också sälja.

Då blef ett nytt anskri. Skulle det sekelgamla bepröfvade kanngjutare-embetet i Stockholm öfvergifva sina traditioner för att följa dagens hugskott! Nej heldre skulle de falla som ärans män än att byta om arbetssätt. Hade icke deras förfäder druckit ur deras kannor? Jo, detta var ett tungt skäl! Och framför allt, hvad mera var, voro icke dessa kannor svenska? Jo! Skulle man då förbyta dem mot utländskt kram! (Då någon invände att de gamla kannorna också voro af tysk modell

och att den första kanngjutaren i Stockholm var tysk och hette Albrecht Zinn, blef han utkastad från sammankomsten och kallad fosterlandsförrädare.)

Ställningen blef allt svårare. Arbetslösa gesäller vandrade kring gatorna och förde oljud. Fönster inslogos i verkstäderna. Ett anlopp gjordes nattetid mot de tyska bodarne, men upprorsmakarne grepos och sattes i häkte. Hela staden var i uppror.

Slutligen, en morgon, väcktes stadsboernes uppmärksamhet af en ny och oväntad syn. Mäster Påvel, hvilken varit Boos husbonde, hade stuckit ut genom sitt fönster en lång stång, på hvilken hängde sex nya kannor efter »Lübska» modellen och hela hans fönsterbräda var fullsatt med sådana. Sjelf stod han vid disken och ropade

ut »Lübska» kannor af rent tenn för ett och ett kvarts öre!

Nu voro tyskarne slagna! Alla kunder rusade till mäster Påvel och köpte Lübska kannor af rent tenn.

Hvad snålheten, högfärden och patriotismen förut icke kunnat uträtta, det förmådde nu den allsmäktiga afunden.

Vid nästa kvartalsammankomst höll åldermannen ett tal, hvilket handlingarne visserligen icke bevarat åt efterverlden, men som det oaktadt förtjenar att återgifvas.

— Det var icke första gången menskligheten skulle blifva vittne till det sorgliga skådespelet att se huru det sekelgamla bepröfvade måste ge vika för nyhetsmakeri och charlatanerie. Det var med smärta talaren i dag ned-

---

lade sitt offer på fäderneslandets altare, då han afsade sig och sitt embete rättigheten att tillverka tennkannor som icke kunde tvättas (så sade han icke, men så var meningen); det var med grämelse men utan bitterhet han här sträckte vapen i en ojemn strid; men när han gjorde det, var det med den innerligaste förtröstan att framtiden skulle hålla honom räkning för den hårdnackenhets hvarmed han stått emot den inbrytande strömmen som hotade att uppsvälja samhället och dränka dess ädlaste viljor, dess renaste sträfvanen och dess bästa hopp. Han kunde icke sluta med annat än att uttala den förhoppning att framtiden skulle visa att de gamle hade rätt, ty hur vi bråka och vränga så qvarstår

ändock evigt den satsen att: gammal är äldst.

Mäster Påvel fann sig uppfordrad att med några ord svara på det utmärkt sakrika och genomtänkta tal som åldermannen nyss afverkat.

Han uttalade som sin mest brinnande förhoppning att menskligheten evigt måtte få se det sekelgamla, hvilket som bekant har stor benägenhet att öfvergå till förruttnelse, gifva vika för det bättre, hvilket ofta hade den tillfälliga egenskapen att vara nytt. Man såg ju örter som ruttnade efter ett år, man såg menniskor och djur ruttna inom ett sekel, man såg visserligen gamla trän som hunno seklet, men de voro också ruttna ini om man såg noga efter. Nåväl skulle vi sörja därför? Ingalunda! Genom förruttnelsen skapa-

des nya lif; förruttnelsen var endast en annan form för uppståndelsen; Kristus måste ruttna i grafven innan han fick stå upp, alla måste vi deran och det hjälper inte att streta emot. Ville man nu innan man gick det oundgängliga till mötes svepa sig i högfärdens och den pådyflade oegennyttans trasor — så, nåväl, det var för att dölja sin blygd och det ville mäster Påvel icke tala mycket på. För att nu komma till saken, så ville mäster Påvel säga ett sannt ord, om det också skulle svida i högfärden. Äldermannen och embetet föllo icke för hvarken charlataner eller fosterlandsförrädare, de föllo helt enkelt för sin egen afund. Alla närvarande visste, att de kannor som nu såldes för Lübska voro uppfunna

af gesällen Boo från Stockholm. Var det icke sannt?

Åldermannen grinade ett oerhördt grin och fick endast fram ett mycket vältaligt: »Asch!»

Mäster Nigels gäspade fram ett föraktligt: »tala om Bosse!» Och gesällerna fnissade: »Våran Bosse».

Mäster Påvel fortfor och lofvade att han icke skulle tala om Bosse, men han skulle gifta honom med sin dotter, och så skulle Bosse ärfva embetet. Det skulle han! Och ville ålderman och embete taga någon lärdom af det som händt, så blef summan den, att om människorna läto bli att beskydda hvarandra så förbannadt, så skulle vi ha det mycket bättre allihop, ty man har sett att det högsta skydd för några kan vara det värsta förtryck för de

flesta, och om vi ville ha rättighet att få lefva sjelfva, så måste vi först uppfylla den stora eviga skyldigheten att låta andra också lefva.

Och dermed var den stora kann-gjutarstriden i Stockholm slutad, en strid som kostat så många fönsterrutor, så många häktningar, så mycken högfärd, för att icke tala om firman Josef och Alguts upplösning, enda kons nedrasande för södra bergen, och gesällen Claus' uppdykande i Visby, der han införde »sin nya uppfinning» och gick omkring och bakdantade en viss Bosse som blifvit rik på hans arbete uppe i Stockholm.

På Godt och Ondt.

Julisolen gassade så hett på Gråbrödraklostrets södra vägg på Kedjeskär eller Riddarholmen som det nu kallas. Väggen hvilade på en stenfot som var lagd i sjelfva sjökanten; i väggen var en fönsteröppning och i den låg broder Franciscus, stödd på armbågarne och med halfva kroppen utanför. Han låg på knä på en bänk

---

och solade sig; han såg huru becket smälte från spåntaket och rann ner i sjön; hvar gång en droppe smälde på vattenytan, rusade ett stim löjor till och skulle se om det dugde äta, men det gjorde det inte; det blef bara en hop oljiga ringar i alla regnbågens färger. Detta låg broder Franciscus och såg på under det att solen sken på hans kala hjessa. Men bakom hans rygg innanföre i den stora salen sutto tolf unga munkar på en bänk framför ett långt bord och skulle skriva ut ett aflatsbref i tolf exemplar efter broder Franciscus diktamen. Men brodern Franciscus hade icke brådt och de unga munkarne icke heller, ty man hade godt om tid i klostren nu under förfallets tidehvarf då prester och riddare slogos om riket och segrarne alltid voro redo

---

att öfverlemna det åt den mestbjudande helst en utländing.

— Litteris . . . dikterade broder Francisus med hög röst ut åt Mälaren så att löjorna skingrade sig som pilar.

— Vi hörde inte, svarade de tolf inne från rummet.

— Litteris, skrek han återigen utan att vända sig om.

Och nu gnisslade gåspennorna fram öfver kalfskinnen, och så blef det tyst, en mycket lång stund, inne i salen. Men utanför fönstret blef det lifligare. En liten båt kom framglidande till den bomkrans som omslöt Gråmunkeholmen; båten roddes af en svartbrödrarmunk som hade ett spann med vatten och ett metspö med sig ombord. När han kom till bomkransen band han sin båt vid en påle; derpå betade han på

kroken och kastade ut. Detta förströdde broder Franciscus högeligen.

— Nappar det? frågade han.

Svartbrodern tittade upp:

— Se god dag, Frans! Hvad gör du der?

— Vi hålla på med det välsignade aflatsbrevet för dem som angifva Husitare. Har ni inte också fått den der sommarförnöjelsen.

— Jo, de hålla på allt hvad de orka, de stackars pojkarne, men jag slank ifrån, jag; det är ju så hett att man kan gå åt.

— Ja det är fasligt hett! — Inspec-turis — skrek han inåt rummet, der han hörde ett tilltagande sorl.

— Vi hörde inte! svarades inifrån.

— Inspec-turis — era döfnickar! Hör ni inte hvad jag säger! — Inte får du

några abborrar der, inte. Franciscus. Kom hit in till väggen skall du få se på annat.

Svartbrodern gjorde loss båten och krängde sig in under pålverket, så att han kom alldeles under fönstret, der Franciscus låg.

— Är eran guffar hemma? frågade han, när han kom intill väggen och fått kasta ut igen.

— Gubben är på bröllop i Upland. Varit borta i fjorton dagar; bröllopet står i tre veckor. Han måste bli skön när han kommer hem!

— Nå, har du hört? Har du hört? hviskade svartbrodern.

— Hvad då, hvad då? svarade Franciscus och häfde sig längre ut genom fönstret.

— Erkebiskopen . . .

— Vänta lite, sade Franciscus och dikterade igen. *Amici sincerissimi* . . . —
Hvad har han nu gjort?

— Åh, det är öfver alla gränser!

Han höll händerna för munnen som ett talrör och hviskade:

— *Incesteri, violation!*

— Åh! sade Franciscus och spetsade öronen. Nej, hvad säger du? Tala om, tala om! — Kommer strax.

Derpå försvann han ett ögonblick in i rummet och lemnade brevet åt en af de tolf att denne skulle diktera. När han kom tillbaka till fönstret upptogs samtalet med svartbrodern, som måtte haft mycket roliga saker att berätta, ty Franciscus skrattade emellanåt högt så att han hoppade på fönsterbrädan, och svartbrodern var så inne i berättelsen

att han icke märkte hur becket dröper på hans hvita skapular.

Emellertid pågick afskrifningen ehuru icke med någon större skyndsamhet inne i skrifsalen. Detta var ett stort rum hvilket uppkommit genom en väggs nedrifvande, och man såg ännu en murbåge och två pelare som antydde skilnaden mellan de båda förra rummen. I rummet närmast södra väggen sutto, som vi sett, de tolf afskrifvarne, men i bakrummet hade klostret sitt bibliotek. På smala långa pulpeter liknande ofantliga bönpallar lågo ett hundratal böcker med kedjor fastlåsta vid bordsfötterna.

Det var en samling af dekretaler eller romerska kyrkans grundlagar, legender, messböcker, evangelier och psalterier, mer eller mindre vackert skrifna

---

och prydda med målade och förgyllda begynnelsebokstäfver.

Midt framför dessa skatter stod ett bord, framför hvilket återigen stod en stol, i hvilken en gråbroder satt och sof. Han var bibliotekarie. Genom de oroliga tidernas påtryck, och delvis af fruktan för den i Tyskland vaknande stormen som yttrat sig i Hussit- och bondekrigen, hade Gråbrödrakonventet, icke utan en förhoppning att vinna folkgunst, hvilket det för sina inkomsters skull behöfde, förkunnat och pålyst, att dess bibliotek stode öppet för allt folk tvenne dagar i veckan, en timme hvarje sådan dag. Denna sköna yttring af frikostighet med de andliga gåfvorna hade mottagits af allt folk med en viss misstro, emedan både högst få kunde begagna sig af tillåtelsen, dels

derför att de voro i sitt arbete under dessa timmar, dels och mest därför att de icke kunde läsa, hvarförutom gardianen dragit försorg om att endast ofarliga böcker fingo ligga framme.

Bokvårdarens syssla var sålunda icke ansträngande, utan tvärtom rätt eftersökt, emedan den gaf ett så godt tillfälle till ostörd hvila.

Broder Martin såg icke heller ansträngd ut der han satt och sof. Hans ansigte, som ramlat ner på bröstet, uttryckte den högsta jordiska förnöjelse; en helsosam svett perlade på den blanka pannan, och flugorna traskade omkring i de feta betesmarkerna på hans haka. Ibland smackade han med tungan, som om han drömde om mat; ibland lyfte han handen för att plocka bort en fluga, som kittlade honom i mungipan, men

handen kom aldrig högre än halfvägs och föll derpå tillbaka i knäet. När flugorna så lemnade honom på en stund för att interpunktera de stora pergamentsböckerna, föll han in i en riktigt djup och väl ordnad sömntakt, der andedrägten i regelbundna stötar frampustades och bildade med det yttersta af läpparne en högst musikalisk ljudskala.

Emellertid hade en karl, som icke bar ordens drägt, inträdt i boksalen och stannat vid dörren. Det var en lång, starkt byggd medelålders man, med hårtjockt som en lejonman och ett helt, vackert skägg som låg ner på bröstet. Han föreföll att vara en förmögen handtverkare, som sjelf utöfvade sitt yrke, ty hans händer voro temligen grofva och här och der besatta med svarta fläckar.

Han såg sig försigtigt omkring i rummet och betraktade den sofvande munken med hvassa blickar. Derpå hostade han.

Den sofvande gjorde en orolig rörelse, såsom om han drömde något elakt. Hans andhemtning saktade af och snart slog han upp sina feta ögon.

Martin föreföll högst oangenämt öfverraskad. Sedan han med en blick undersökt mannens yttre och deraf bestämt sig för passande tilltalsord, bröt han tystnaden och sade ganska vresigt:

— Hvad vill han?

— Om förlåtelse, helige fader, jag ville endast se på en bok.

Broder Martin, som gnuggat sömnen ur ögonen och återkommit i sitt rätta ondsindta lynne, fick nu sigte

på den besvärlige gästens dammiga och något nötta skor. Ha! tänkte han, det är en sådan.

— Gå ut och torka af dig om fötterna, utbrast han.

Mannen gick utom dörren och slog af dammet med sin mössa och kom strax in igen.

Men det ingick icke i Martins beräkningar. Han sökte nytt angrepp.

— Du vill se på en bok och har inte lärt att tvätta dig om händerna.

De tolf afskrifvarne, som hört anmärkningen, föllo i skratt.

Mannen rätade på sig och svarade;

— Den konsten har jag både lärt och öfvat, men arbetet, herre, gör handen mörk; och lättjans hvita händer äro icke alltid rena.

Martin lyftade sin hvita hand och

bet i de väl skurade naglarne. Derpå vände han sig till afskrifvarne och sade:

— Hereticus ille! *

— Licet inspiciat! Est homo impudicus et valde periculosus, quem in oculis habere opus est **, sade föreläsaren för renskrifvarne.

Mannen vid dörren fälde hufvudet, om för att dölja ett löje öfver munkarnes dåliga latin eller af blygsel att han icke förstod det klassiska språket, var svårt att afgöra.

— Stig på du, sade Martin, och se efter hvad som fins!

— Fins den heliga skrift? frågade mannen ödmjukt.

---

* Han är en kättare den der!

** Låt honom titta (på böckerna). Det är en oförskämd och farlig karl, som man måste hålla ögonen på.

Martin gjorde stora ögon, ty bibeln var bland de förbjudna och sålunda undangömda böckerna, men det ville han icke säga, därför sade han något annat.

— Om den fins? Jaja men! Hvad skall det vara för en version? Septuaginta, vulgata, kaldaica, græca, syriaca? Säg ett ord bara!

— Jag skall vara mycket förbunden, om jag får se på græca, sade mannen.

Martin såg ut som om han fått ett slag i pannan, och renskrifveriet afstannade för ett ögonblick. Klosters, lärdomens och de hvita händernas anseende stod på spel. Martin sökte en yttersta räddning.

— He kaine diatäke? * frågade han.

— Hä kainä diatakä, svarade mannen rättande.

---

* Nya testamentet.

Nu blef den lärde brodern förlägen; han måste ljuga.

— Den är för tillfället inlåst, sade han, och gardianen har rest bort och tagit nyckeln med sig; men vill han icke se på de epistlar, som ligga framme här?

Mannen tackade och nalkades stillastigande pulpeterna, der han snart försjönk i läsning.

Martin blef dyster och grubblande och skulle snart hafva fallit i sömn igen, om han icke plötsligen blifvit uppryckt af ett skrik bortifrån fönstret, der Franciscus underhållit sig med den metande svartebrodern.

— Har ni hört? Har ni hört? väsnades denne och for upp. Har ni hört den nya uppfinningen tyskarne gjort?

Nej, det hade man inte.

— Jo, tyskarne ha funnit opp, att man inte behöfver skrifva af böcker längre. Nu bli ni väl glada? sade han och vände sig till renskrifvarne, hvilka läto pennorna falla och visade en oförstäld glädje och förvåning.

Mannen vid böckerna spetsade öronen och låtsade läsa.

— Tala om då! skreko renskrifvarne och broder Martin, hvilken förmått sig att lemna sin beqväma stol.

— Saken lär helt enkelt vara den, sade Franciscus, att man skär bokstäfverna i trä, alldeles som stämplar, och så sätter man ihop dessa till ord.

Ett utrop af missräkning och förvåning besvarade den stora nyhetens meddelande.

— Ingenting annat? Då går det

bestämmt fortare att skriva! sade Martin.

— Det beror på det, invände Franciscus. Har man skurit en gång, så kan man stämpla tio tusen gånger se'n.

Man skakade på hufvudena och visade sig klentrogen.

— Det skall man se först! Det är så mycket nyheter i luften nu för tiden!

— Ja, det må man verkligen säga, återupptog broder Franciscus. Ni ha inte hört talas om erkebiskopens sista bedrifter? Det är verkligen otroligt, men är ändå sant. Incesteri! Kan man tänka sig gamla gubbstruffen!

Ett allmänt skratt besvarade upplysningen om svenska kyrkans primas och hans små friheter.

Man skockade sig omkring broder

Franciscus för att få närmare reda på de retande omständigheterna, då en klocka hördes ringa.

— Gå och bada! skreko de tolf och lade bort pennorna.

— Läsa messan först, menade Martin och slog ett kors, som icke kom högre än framför maggropen.

— Det ge vi — — —

Martin afbröt i tid, ty främlingen vid böckerna, som man alldeles glömt bort, hostade just till i det samma, hvilket väckte Franciscus' oroliga uppmärksamhet och påkallade hans sinnens närvaro, så att han upprepade och utförde i en annan riktning sin tillämnade hädelse:

— Det ge vi oss tid till, oaktadt den förkrossande hettan.

Och nu rabblade han på stående

fot upp ett Ave Maria, som lät likt en svaltqvorn och i hvars slutrefräng *secula seculorum* alla närvarande instämde och afslöto med ett kort knäfall.

Främlingen deltog hvarken i kors-tecken eller knäfall, utan aflägsnade sig tyst och stilla.

— Hvad var det der för en djefvul? sade Franciscus vresigt, då främlingen gått.

— Det var en besökare, svarade Martin.

— Är du inte karl att hålla pöbeln på afstånd, du?

— Åhjo, sade Martin förlägen, men det var ingen pöbelman; han kunde grekiska och troligen latin också.

— Men han gjorde icke korsets tecken vid bönen! Håll ögonen på honom! Det är visserligen en kättare!

Sällskapet följdes sakta åt för att bada nere i Mälaren och sedan gå att äta sin sköna middag.

* * *

Gråmunkarne hade badat; derpå hade de gått ner i den svala matsalen och ätit en god gädda samt smultron och mjölk. Efter maten hade de yngre fått en vink om, att de kunde få fara ut på sjön, om de ville, en tillåtelse som de vexplade mot att gå ner i trädgården och sofva middag. Broder Martin, Franciscus och några af de äldre blefvo sittande vid bordet och läto bära in ett godt claret, hviket den läkekunnige brodern förklarar som ett utmärkt skyddsmedel mot de åkommor den starka hettan hade alstrat och

hvilka voro gängse ute i staden. Vinet öppnade hjertat och löste tungans band. Man var snart inbegripen i lifliga samtal om det närvarande och förflutna. Inga närgångna vittnen lade tvång på förtroligheten, och den ene visste hvad den andre tänkte, så att samqvämet blef det allra angenämaste. Man njöt som skådespelaren då föreställningen är slut, som maskeradgästen, då han får lägga af masken, som frossaren då han får lösa på bältet.

— Nog måste man medge att kyrkan är en bra föråldrad inrättning, utbrast Martin.

— Sådan den nu är beskaffad, det erkännes, svarade Franciscus; men den har haft en tanke, den också, en gång; ty likasom kejsaren skulle vaka öfver folkets verldsliga väl, skulle påf-

ven vaka öfver dess andliga, men all-
denstund det verldsliga har det mesta
för sig, så kommer kejsaren att lefva
längre än påfven.

— Nå ja, invände Martin, påfvens
dagar äro nog räknade och kyrkans
med, sedan man blottstält sig och
hvarandra som man gjort.. Påfven i
Rom sitter och bannlyser påfven i Avig-
non och tvärt om; folket tycker det är
roligt att höra oqvädinsord, och nu
tror ingen mer på påfven.

— Jag undrar, om man någonsin
trott riktigt på kyrkan och hennes
läror. Hvad skall man, anförelsevis,
tänka om dessa oanständiga framställ-
ningar, som bildhuggaren roat sig med
i de gamla kyrkorna; om munken och
nunnan i Linköping? Hvad skall man
tänka om åsnefesterna och karnevalen,

som presterskapet tillåter, då församlingen får uppträda och göra vrångbilder af gudstjensten ända framme vid högaltaret? Är detta icke ett ganska högljudt medgifvande af kyrkans skröplighet? Är icke den phallus, som lömskt smyger sig fram mellan löfverket på pelarhufvudena, det halfdolda tviflet på det heligas allenaberättigande och är det icke ett tyst erkännande att köttet skall ha sitt, då Gud skapat både köttet och anden?

— Mycket sant hvad du säger! Det är hedendomen som lefver igen! Ty det fans hos hedendomen också en tanke, en stor tanke, som aldrig kan dö: den dyrkade naturkrafterna, och de äro eviga. Kristendomen dyrkade människan, och hon är dödlig. Veta vi icke huru de första kristna i Rom

byggde om de gamla templen till kyrkor! Och hvad är väl den kristna kyrkan annat än ett grekiskt tempel med hvälfdt tak? Gjorde de icke Kristusbilder af gamla Apollotoder? Inga språng i naturen, säger den hedniske filosofen, och han har säkerligen rätt.

— Bröderna tala fullständigt som hedniska filosofer, anmärkte nu broder Antonius, en medelålders munk med energiska och liffulla drag. Om någon skulle höra oss, så hade vi icke långt till bålet, det är åtminstone visst!

— Men nu hör ingen oss, invände Martin, och hvad vi här säga är endast hvad alla tänka.

— Det var ungefär det samma Huss också tänkte, och därför kom han i elden, svarade Antonius.

— Hvem vet om inte Huss hade rätt? sade Martin.

— Ja, hvem fan vet? instämde Franciscus och höjde sin bågare, hvarpå en högljudd skrattsalva svarade och gaf eko under de målade korshvalfven.

— Verlden vill bedragas, nåväl, må hon bli bedragen, fortfor han, uppmuntrad af bifallet. Påfven i Rom har tjugo älskarinnor och erkebiskopen i Upsala har begått blodskam; men detta hindrar icke påfven och erkebiskopen att (mot erläggandet af en så och så stor summa) skänka förlåtelse för begångna synder! Det är ju ett drag af ofantlig mensklighet enligt formeln: jag förlåter mig sjelf, ergo måste jag förlåta andra.

— Men Huss förlät man inte, genmälde Antonius.

— Han ville inte ha förlåtelse, svarade Franciscus, och en gåfva kan aldrig bli gåfva, om det inte fins någon mottagare.

— Verlden vill bedragas, sade du nyss, återtog Antonius; jag undrar om inte det är en gammal osanning! Skulle man icke rättare säga så här: verlden är bedragen, alltså måste vi upplysa henne! Så mycket mer som verlden betalar oss för att vi skola upplysa henne.

— Nå, men göra vi icke det, svarade bokvårdaren Martin. Ha vi icke öppnat våra skattkammare för all verldens folk? Ha vi icke lagt fram och slagit upp våra böcker?

— Jo, invände Antonius, vi ha lagt

fram de för oss ofarliga böckerna, men vi ha låst in de farliga.

— Nå, men man ska' inte låta barn leka med knifvar.

— Barn, nej! Men det här är frågan om stora menniskor.

— Kan någon säga mig, afbröt Franciscus, som var rädd för den vändning samtalen tog, kan någon säga hvad som menas med att kunskapens träd var på godt och ondt?

— Jag tror, svarade Martin, att kunskapen gör menniskorna godt derigenom att den gör dem mäktiga, och gör ondt derigenom att den gör dem — hvad skall jag säga? — ondt!

— Jag tror, svarade Antonius, att med kunskapens träd på godt och ondt menades, att kunskapen bär både goda och onda frukter, ty hvad som är godt

för den ene, är ofta ondt för den andre. Antag att någon gick åstad och upplyste folket om, att påfven icke kan förlåta synder; den kunskapen skulle göra folket godt, men påfven skulle icke kunna intaga och plundra det sköna Sicilien, som han nu gör, ty han hade då icke fått några pengar till krigets förande. Vi skulle icke heller mått godt, som ha andel af uppboriden, men sicilianarne skulle må godt, som fingo vara i fred och slippa få sina vingårdar nedtrampade af fiendens hästar. När nu därför den påflige nuntien kommer hit om en fjorton dagar att sälja aflat för kriget mot Hussiterna, så skulle det tillhöra oss att räcka folket den kunskapens frukt på godt.

— Nej, nej, nu går Anton för långt, sade Martin, nu går du alldeles för långt.

Man ska' väl inte förråda hvarandra heller! Man ska' hålla tillsammans. Tillsammans!

— Inte ska' man binda ris åt egen rygg, inte, hjälpte Franciscus på. Är saken rутten, så ramlar den af sig sjelf, och vi behöfva inte knuffa på den.

— Det vore ju ohederligt af oss att ange våra medbrottlingar, då vi sjelfva äro brottsliga, sade Martin.

— Nå, men om andra göra det, invände Antonius.

— Det blir en annan sak, svarade Martin.

— Nå, men hvad skola vi göra med honom i så fall, återtog den frågwise Antonius.

— Vi? Vi lyda befallning, sade Martin. Det är gardianen som får bestäm-

ma hvad som skall göras. Och den som ren är, kaste första stenen!

— Skulle man vänta på en ren, då blef aldrig någon sten kastad, vidtog Antonius.

— Hvarför skall det kastas sten då? Är det så nödvändigt? Kan man inte lefva utan att kasta sten? Nog kan jag det! Men vilja bröderna som jag, så gå vi ut i trädgården och kasta klot i stället. Aftonluften är sval och litet rörelse skall lugna blodet, så att man kan sofva i natt. Är någon som har något emot det?

Det hade ingen något emot, och snart befunno sig konventets äldsta ute i den öppna kägelbanan. Kloten mullrade och käglorna ramlade så muntert.

Men ute på fjärden roddes löfklädda båtar hem från utflygter i det gröna.

Unga flickor sjöngo och unga gossar spelade fiol; gamla män och gamla qvinnor lyssnade dertill och sågo vemdiga huru aftonsolen sänkte sig till nedgång.

En båt går tätt förbi klostrets murar.

— Jag undrar hvad de helige männen göra derinne en så vacker qväll, säger en matrona.

— Det låter som de körde ved på en träbro, säger en gammal man.

— Eller som de rullade döds-kallar på ett plåttak, säger en ung man.

— Så hemskt det låter, säger en ung flicka.

— De stackarne ha inte för roligt, säger den gamla qvinnan och nickar bedyrande med hufvudet.

Nu ringer en liten klocka i Gråmunkakyrkan. De löfklädda båtarne stanna

i farten; årorna hvila; fiolerna tystna. Hufvuden blottas och böjas öfver kors-tecknade bröst. Den lilla klockan ringer så häftigt sitt bing-bing, som om hon hade brådtom, och då svarar en annan liten klocka i Svartmunka bång-bång, som om den förstod hvad gråmunkarne mena; och så tystna de på en gång och öfver gråmunkarnes höga stenmur stiger vespersången salve regina, hell himladrottning, sjungen af unga mansröster, och den far fram öfver vattnet och södra bergen gifva genljud.

Den gamla qvinnan torkar sina ögon och den gamle mannen lyfter ansigtet mot höjden, som om han ville se de underbara tonerna.

Men när sista ljudet förklingat, sänkas årorna och det börjar åter mullra och dundra inne i klostergården.

— Tänk att de måste arbeta så sent på qvällen, säger den gamla qvinnan.

— Jag tror inte att de arbeta, säger den unge mannen.

— Hvad tror du då? frågar den unga flickan.

— Jag tror att de lymlarne spela kâgel, hviskar den unge mannen till den unga flickan.

* * *

Vid Jerntorget låg, bland flere andra, ett stenhus af två fönsters bredd och fyra våningars höjd. Nedra våningen hade likväl endast ett fönster, emedan det andras plats upptogs af porten, hvilken var mycket smal och låg och öppnade inblicken i en lika smal och låg portgång. Ofvanför porten satt inmuradt ett af tålgsten uthugget djur-

hufvud, som lika väl kunde ha tillhört en drake som en vessla eller en flädermus, men som höll ögonen vidöppna, som om det spejade efter allt som hände ute på torget; och dess mun stod öppen, som om det ville tala, men icke förmodde få fram ett ord af idel förvåning. Hvad som mest tycktes ådraga sig de stirrande ögonens uppmärksamhet var kåken, som stod midt på torget; denna utgjordes af en sinnrik sammangjutning af stupan eller pallen, der mindre lagbrytare piskades; och galgen, der större sådana hängdes.

Fönstret på nedra botten var ett bodfönster med en utslagen bräda, hvilken tjenade som disk och på hvilken voro utlagda alster af den boktryckarkonst, som föregick den Gutenbergska eller den med rörliga typer.

Dess alster bestodo i abc-böcker, bibliska taflor i träsnitt med en kort text, kalendarier, kortlekar och dylikt. Alla dessa voro skurna i trätaflor och afdragna för hand utan press, och denna konst var idkad i Europa hundra år, innan Gutenberg uppträdde. Som den var dyr och besvärlig, hade den knappast kunnat täfla med afskrifvarnes arbetsfrukter och ansågs af dessa som en ganska ofarlig medtäflare. Innanför fönstret satt bodens egare, Hans, med yrkesbenämningen brefmålare, och utöfvade sin konst vid ett litet bord, der han kunde öfverskåda disken och, utan att stiga upp, betjena kunderna. Till skylt begagnade han en stång, på hvilken hvarje dag hängdes ett nytt, oftast färglagdt bildtryck, hvilket ådrog sig lärgossars och pigors dagligen förnyade

uppmärksamhet. Ibland var det syndafallet, ibland helige den och den med halstret, hjulet eller svärdet, men stundom kunde det också vara ganska verldsliga bilder öfver någon dagens händelse i utlandet, hvilken alltid mottogs af åskådarne med lifligaste nyfikenhet.

Denna morgon, några dagar efter brefmålarens ofvan omnämnda besök i klostrets bibliotek, hade han uthängt ett bildtryck, föreställande två påfvar som slogos om en stol och derunder en folksamling, ur hvilkas munnar utgingo bandremsor med påskrift Anathema, det hela sålunda framställande de båda påfvarnes strid om väldet och folket som bannlyser dem.

En borgare gick förbi boden, fick ögonen på bilden, stannade och såg. Derpå sade han till brefmålaren:

— Hvad är detta för skändligheter?

— Jo, det är sådana skändligheter, som öfvas af de heliga fäderna i Rom och Avignon, svarade Hans.

— Jag frågar hur du kan tillåta dig sådana skamligheter, sade borgaren, som att rita vrångbilder af den heliga kyrkans öfverhufvud?

— Det skall jag svara på längre fram, sade Hans.

— Akta dig, du, hotade borgaren och gick.

En stund efter kom den unge mannen, som sutit i den löfklädda båten bredvid den unga flickan. Han hette Nigels och var skrifvare i rådstugan.

— God dag, Hans, sade han, hvad har du för gubbar der? Jaså, heligheterna i Rom! Hvarför tar du icke våra heligheter här hemma?

— Derför att jag tror det skulle skada saken, om man angrep mannen.

— Hur skall du kunna komma åt saken, när det sitter en man på hvarje sak?

— Vill du inte stiga in, sade Hans, och inte stå der ute och skrika.

Nigels gick in i boden och satt snart på en pall bredvid Hans.

— Har du hört att erkebiskopen har stulit domkyrkokassan också, sade Nigels.

— Nej, det har jag inte hört, men annat otäckt har jag hört.

— Nå, tror du att saken är hjälpt med att man uttalar sig i allmänhet mot stöld, tror du att det gagnar något att läsa upp sjunde budet i detta fall? Nej! Här gäller visa folket, att hans he-

lighet, som dömer dödsstraff för kyrkostöld, sjelf är en kyrkotjuf, som folket skänker så godt som gudomlig dyrkan.

— Har han verkligen stulit?

— Ja, han har icke allenast bekänt det, utan skryter med det. Han åberopar sig på en särskild moral för de utvalda, som leda folkens öden; han påstår att de stå öfver de små borgerliga lagarne och att lagarne kunna tillfälligtvis upphävas för »högre ändamål». Vet du att gråmunkarne anlagt kägelbana, vet du att gardianen hemkommit och messat för högaltaret i öfverlastadt tillstånd, vet du att svartmunkarne ha ett underjordiskt varmbad i romersk stil och inköpt femtio fat äkta Yquem för den sista påsk-

penningen? Tala om det alltsammans, och du gör folket en tjenst, som de skola löna dig för!

— Med bålet! Nå, det gjorde mindre; men ser du, dertill skulle fordras en stor och oförvitlig man.

— För det första finnas inga stora, ty vi äro alla små, för det andra finnas inga oförvitliga, ty vi äro alla skröpliga, för det tredje är du mindre skröplig än andra. Du har rymt ur klostret i Warnhem, det gjorde du rätt i, men du har aldrig begått någon låg handling.

— Det har jag icke gjort, men jag vill icke döma för att icke sjelf bli dömd!

— Här är icke fråga om att döma, här är blott meningen att jäfva do-

marne, ty de hafva satt sig upp och dömt, icke du!

— Långa nätter har jag genomtänkt denna sak; jag hör stundom en röst, som kallar mig, men jag finner mig icke värdig att stiga upp som en profet; dertill skulle vara en helig man.

— Det fins inga heliga män! Och jag skall säga dig en annan sak: du borde känna dig brottslig, då du tiger, ty den som icke anger det brott, han är medveten om, han är saker sjelf till brottet.

— Men hvarför just jag?

— Derför att du fått gåfvorna! Tror du man fått gåfvor för sitt eget nöjes skull? Men hvad har du der?

Hans hade under hela samtalen varit sysselsatt med att såga en graverad trätafla i småbitar. —

— Det är en ny uppfinning, som troligen skall komma att gagna vår sak. Jag säger vår, Nigels, emedan jag tror på dig! — Ser du dessa små tråklossar, som jag sågat isär; när de ligga så här i en hög om hvarandra, då äro de icke farligare än en oordnad folk-massa, som kan trampas ner af några tjog ryttare; men ordnar jag dem i leder och ställer dem tillsammans som höra ihop, då blifva de fruktansvärda som en folkhär, och sätter jag så en fanbärare i spetsen med en röd och blå fana, då gå de i striden med mod och lust; och de skola alltid segra, om de ha en god anförare.

— Det är bokstäfver, tror jag?

— Det är bokstäfver; af bokstäfver bli ord, och orden tala ut tankarne.

— Så enkelt! Och ingen har hittat på detta förr!

— Man skulle ha funnit ut detta långt förut, om man behöft denna konst.

— Hvar har du lärt den? frågade Nigels, som blef eftertänksam och tummade sitt röda skägg.

— Jag har lärt den på ett ställe, der man eljest är njugg på sin visdom: i Gråmunkaklostrets boksal. Och jag hörde på samma ställe, huru glada afskrifvarne blefvo.

— Hvarför glada?

— Emedan de tro sig slippa skrifva.

— Skulle man icke behöfva skrifva mer då? Det vore härligt! Du skall gå till borgmästarn med den der uppfinningen, så slipper jag sitta och skrifva ut påbud och taxor. Det skall bli skönt!

— Det skall jag också göra, men

jag har andra syften och, som jag menar, större!

En svartemunk gick förbi boden och stannade när han fick se taflan med påfvarne. Han kastade ursinniga blickar på Hans, som denne icke märkte, rök i en handvändning ner taflan och var försvunnen.

— Du, Nigels, fortfor Hans, du är ung och troende, är du viss på att du alltid skall vara så varm och brinnande? Fruktar du icke att du skall se sakerna på ett annat sätt, när du blir gift med den rike mannens dotter?

— Jag? Aldrig! Och jag skall säga dig en sak till. I den strid, som jag manat dig att öppna mot en ruttnande kyrka, som sprider läror dem presterna icke sjelfva tro på, har du alla upplysta borgare med dig, ja, jag vet att

du har mäktiga vänner till och med i munkarnes egna leder. Jag träffar ibland en franciskan, som heter Antonius; han kan tala om saker . . . Men, det är nog; gå fram, du, och du skall se huru massorna skola ordna sig bakom dig, och främst skall du se Nigels. — Här har du min hand på det! Men nu måste jag gå, för jag ser min trolofvade komma uppe i brinken. Farväl!

Nigels gick, men när han kom ut på gatan, vände han sig om och fäste Hans' uppmärksamhet på att taflan var bortrifven. Hans blef mörk, men tog genast in stängen och hängde ut en ny tafla af samma slag.

Derpå satte han sig åter till sitt arbete och ordnade de små träklos-

sarne i rader, hvilka han lade på botten i en grund trälåda.

Bakdörren till boden öppnades och hans gamla syster, som efter hustruns död hushållade för honom och hans son, steg in.

— Har den der Nigels varit här igen? sade hon. Jag hörde hans falska röst.

— Nigels har varit här; men du skall icke vara afvog mot honom!

— Akta dig för den räfven! Ni talade så hårdt att jag hörde hvart ord! Han menar nog nu hvad han säger, men i morgon tar han alltsammans tillbaka. Den skall du inte lita på! Men, Hans, jag vet att hvad du gör är rätt; och gör du rätt, så kan du gå dina ärenden ensam. Lid för Kristi skull, men

lid icke för andras hämd och icke för en kommande seger.

— Så, så, gamla Karen, inte sådana ord; vi lida hvad våra gerningar äro värda och dermed är den saken slut. — Vill du nu vara god och sitta här, medan jag går upp till borgmästaren på en timme eller par. Och håll ett öga på stångtaflan, ty den har man ett godt öga till i dag.

Hans bytte om rock och gick upp till rådstugan, der han snart träffade borgmästaren. Denne var en välvillig man som gerna ville, men icke kunde göra något för att upplysa folket om de villfarelser, som presterskap och munkar bjöds ut såsom sanningar. Han åhörde med uppmärksamhet Hans' framställning af den nya uppfinningens fördelar, och han lofvade att genast söka

använda den för rådstugans räkning. Derpå öfvergingo de till allvarligare frågor:

— Det har försports klagomål öfver dina uthängda taflor, sade borgmästaren; du måste vara försigtig.

— Det kan jag icke.

— Dina vänner säga, att du skadar saken med dina ritningar.

— Om folket kunde läsa, skulle jag skrifva böcker; jag måste tala deras språk för att bli förstådd.

— Du skall skrifva böcker också.

— Jag skall göra det!

— Hans, vet du hvad du går att möta?

— Jag vet! Det är blott en sak jag fruktar. Min son . . .

— Min vän! Du vet det hemliga broderskapets eder att bistå hvarandra; litar du icke på dem?

— Stundom, stundom icke! Alla vilja att yxan skall gå, men ingen vill hålla i skaftet. Jag vill icke heller, men jag gör det ändå, mot min vilja. Jag känner huru de som stå bakom tränga mig fram, och jag sticker mig icke undan. Säg mig, du broder, om du anträffar en dråpare, åtnöjer du dig med att läsa upp dråpmålabalken? Tar du icke dråparen vid öronen och låter hänga honom? Eller kan du straffa dråpet på annat sätt? Fins dråp utan dråpare? Jag begär intet svar på denna fråga, ty jag ställer den egentligen till mig sjelf. — Jag tänker som så: det är i detta fall icke saken jag vill åt, ty kyrkan är i sig sjelf en gagnelig inrättning, nej, det är just mannen, det är sakens dåliga handhafvare vi skola åt. Jag vill icke säga att alla erke-

biskopar äro skurkar, ty då sade jag en lögn, utan det är förevarande erkebiskop, blodskändaren och rånaren, hvilken egnas gudomlig dyrkan, som jag vill utpeka; det är icke påfven såsom kyrkans öfverhufvud jag angriper, ty kyrkan som samfund må ega ett öfverhufvud, nej, det är Benedictus den och den, skörlefnadsmannen, våldsmannen med titeln hans helighet som skall angripas.

— Tror du att jag som domare känner mig glad, när jag dömer någon till döden; och likväl, det är icke jag som dömer; deras brott hafva dömt dem genom lagen, och jag uttalar blott domen. Bödeln, som utför dödsdomen, är ingen mördare, men hans sömn är därför icke lugn.

— Det är icke roligt att vara bödel!

— Men någon måste vara det! Hela detta samfund, som kallas den heliga kyrkan, är en hydra med hundra hufvuden, de nittionio växa igen, men blott ett af dem är dödligt; slå af det! Det sitter i toppen!

— Jag skall! Och nu farväl! Tänk på min son; jag skall tänka på dina fyra, och man må slita tungan ur min mun, förr än jag förråder någon!

— Gå i frid, broder! Hvad vi hafva lidit, som sett osanningen, men icke vågat röja den, det känna endast vi; hvad vi hafva kämpat, har endast himlen sett, och hvad vi hafva brutit, då vi förtegat sanningen, skall Gud förlåta oss. Men längre får det icke gå, ty då bli vi alla lögnare. Altaret är redt, offret är redo, folkét väntar att elden från himlen skall tända det; ryck nu

ner elden med dina händer och folket skall tro och varda frälst: Amen i Jesu namn!

— Amen! sade Hans och gick.

* * *

Man hade förgäfves väntat den påf-
liga nuntien hela hösten, men nu i No-
vember kom han. Och han kom som
en väldig herre af denna verlden och
hade ett följe på ett par hundra man
till häst och en hel svärm med mun-
kar. Stockholm hade klädt sig i fest-
skrud; ut från fönstren hängde brokiga
kläden, fanor vajade från husgaflarne.
Kyrkorna stodo öppna, klockorna ringde,
orgeln spelades, messor sjöngos och
rökelse brändes. Storkyrkan i Stockholm
var klädd i stor festskrud; ljus brunno

---

på alla altaren och det messades i alla kapell, så att det lät som i en bikupa, och röken stod så tjock som i ett pörte, att man endast såg helgonbilderna som i molnstoder. Tygblommor och granris prydde ljusstakarne och från de mörka hvalfven hängde fanor med helgonbilder; högaltaret var klädt i rött, ty det var stor jubeldag. Kyrkans portar voro försedda med kungliga vakter, hvilka skulle afhålla folket från helgedomen tills de med företrädesrättigheter begåfvade hade intagit sina platser.

Först kommo skråen med sina åldermän och fanförare; de gingo barhufvade och hade ljus i händerna; derpå kom helga lekamagille med en ofantlig monstrans; och hvarje samfund uppstälde sig framför sitt kapell;

så kommo svartebröderna eller dominkanerna från sitt kloster, bärande i spetsen en Kristus på korset i svart trä och behängd med dok, och de sågo ut som nattfjärilar med sina svarta och hvita dräkter, som fladdrade kring de gula vaxljusen; vidare gråmunkarne från Riddarholmen, gråa som malar; derpå kungliga följet i festdrägt, men kungen sjelf var borta i krig; sedan följde borgmästare och råd och till sist ändå mera vakt. När kyrkan var full, uppstämdes ett stort enstämmigt — miserere, Herre förbarma dig.

Och så trädde erkebiskopen fram för högaltaret. Det var en femtioåring med ett likhvitt ansigte; ögonen lågo inbäddade liksom i veckade svartblå hyenden och ner ifrån ögonvrån lupomörka linier; munnen var skuren som

---

med en rakknif och när den öppnades, lyste tandraderna så hvita och spetsiga som på en varg.

Sången tystnade och endast orgorna spelade ett brusande jubilate, då pukor, trummor och basuner stämde in, och från stora porten kom nu det påfliga sändebudet med sitt följe. Då steg erkebiskopen ner och gick honom till mötes på gången; och när de möttes, föllo de på knä och kysstes; och erkebiskopen reste sig först och utropade: Gören dörrarne höga och portarne vida, att ärones konung må draga härin! Välsignad vare han som kommer i Herrans namn, Hosianna!

Orgeln tystnade och erkebiskopen höll sitt helsningstal till Kristi ståthållares apostel, som nu hade lydt fräl-sarens maning och gått ut i all land

att förkunna sanningen och meddela syndernas förlåtelse. Den helige fadern i Rom hade äntligen hört det lilla folkets i nordanlanden suckar efter delaktigheten af nåden i Kristo och skickat en af sina lärjungar att gifva dem denna delaktighet. Derpå skildrade han de (inbillade) mödor och faror denne Herrans apostel haft att utstå på denna långa och farliga färd och slutade med ännu ett Hosianna.

Det påfliga sändebudet svarade derpå och kallade erkebiskopen ett sanningsvittne, icke därför att han kallat honom (nuntien) en apostel, utan därför att han (erkebiskopen) verkligen var ett sanningsvittne. Sedan utvecklade han orsaken till sitt besök. Den helige fadern och den heliga kyrkan voro angripna af antikrister, som under åtskil-

liga namn stuckit upp sina hufvuden i Tyskland, och detta oaktadt man redan för femtio år sen omkring hade bränt ett af dessa hufvuden, som bar det namnet Huss. Den helige fadern hade med sorg sett den tidens otro, som blåste lik en frostvind fram öfver hans vingård, och han hade gråtit blodstårar öfver folken, men nu hade han gripits af en helig vrede och han skulle icke längre ha rätt att fördraga det med tålmod, utan nu måste han tukta dem med ris och skorpioner och han skulle träda med sina fötter på ormens hufvud. Derfor gick nu ett upprop ut till kristenheten att stå upp som en man och lägga af sina jordiska egodelar för Kristi fötter och derigenom skaffa sig oförgängliga egodelar i himmelen.

Derefter gingo de båda presterna upp till högaltaret och stora gången blef tom, kantad på båda sidor af munkordnar och borgerskap. Nu gick priorn i Svartbrödra fram till nuntien och uppläste en helsingsskrivelse, som han sedan öfverlemnade.

Som det började bli långtrådigt, uppstodo små halflåga samtal mellan de väntande grupperna. Svartebrodern Andreas, kallad »den store fiskafångaren» och som vi lärt känna från hans morgonfiske utanför Gråbrödra, vände sig till sin granne och hviskade:

— Tycker du att erkebiskopen ser ut som ett sanningsvittne?

— Jag tycker han ser ut som en brandvakt, svarade den andre.

— Brandvakt!

— Ja, han är så svart omkring ögonen.

Nu gick gardianen i Gråbrödra fram med sin helsning. Broder Martin bokvårdare kastade en blick utåt det släta stengolfvet; lutade sitt hufvud till broder Franciscus afskrifvare och hviskade:

— Förträfflig kägelbana det här.

Derpå skulle borgmästaren fram. Han gick med darrande steg och sänkta blickar. Som han icke kunde latin, hade han låtit skriva sitt tal på tyska. Han framförde nu stadens helsning och förklarade att staden var mycket lycklig att få se en apostel, som den så länge hade väntat på, och att staden skulle göra allt hvad den kunde för att understödja sanningen i dess strid mot lögnen.

Här såg han upp, men råkade att kasta blickarne åt sidan, och der blef han bakom en pelare varse Hans, som liksom besköt honom med eldpilar ur sina ögon. Det blef en kort stund alldeles tyst i kyrkan, under det borgmästaren stod stum, men erkebiskopen kallade honom snart till mål igen medelst en torr hostning. Borgmästaren gick på. Borgerskapet, som alltid varit konungadömet's starkaste stöd, skulle också blifva kyrkans, den enda saliggörande kyrkans väktare. Längre kunde han icke läsa, ty hans syn förmörkades. Ofverlemnande skrifvelsen, bugade han och återvände till sin plats. Derpå stämde orgorna i och sången brusade igen; men det lät slappt och andaktslöst, ty man var trött och hungrig.

— Vet du hvad vi få till middag i dag? hviskade Martin till Franciscus.

— Syndernas förlåtelse, svarade Franciscus.

— Det var en hund att stå och ljuga, den der borgmästaren.

— Han var väl så tvungen.

Jubilate, recordate, et earum potestate, ljöd sången, under det kyrkotjenare buro fram den stora kistan, i hvilken församlingen skulle offra till den heliga kyrkans försvar mot sanningens fiender och därför erhålla syndernas förlåtelse. Nu slogos portarne upp och vakterna släppte in allmänheten. Slagna af den lysande prakten, döfvade af rökelseångorna, gripna af sången och orgorna och intagna af en helig skräck för Kristi apostel, som syntes vid erkebiskopens sida längst

bort i koret, föllo de ner på sina knän, jemrade och suckade och kröpo så fram hela den långa gången. Det var en rörande syn och de båda augurerna vid högaltaret syntes ett ögonblick skakade, då de sågo denna ström af människosjälur af qvinnor, gubbar och barn välta fram mot dem, der de stodo vid foten af Kristi kors med penningkistan framför sig, men deras vana vid tempeltjensten bakom förlåten satte dem snart in i stämningen, och de rätade upp sig som om de voro tvenne gudabilder för hvilka folket knäböjde och kistan vore altaret.

I tre timmar vältade strömmen fram och släpptes ut genom den lilla kordörren; nuntien och erkebiskopen voro hvita som messlinet af trötthet och hunger, så att de stundom måste luta

sig mot altarskranket för att icke falla, och de måste oupphörligt byta om fot för att folket skulle komma åt att kyssa dem.

Sångarne hade tystnat af mattighet och endast orgeln uppgaf ännu några jemrande läten. Munkarne pratade halfhögt och till och med borgarnes skrän hade tröttnat i andakten, ty de satte sig ner på trappsteg, pelarsocklar, murutsprång och hvad de kommo åt.

Slutligen hade vakten också tröttnat och portarne stängdes. Då syntes ändtligen ett slut på strömmen. Man andades åter och kistan var full, så full att en diakon måste gå fram med ett bäcken att mottaga de återstående skärfvarne.

När sista tonen af orgel och sång förklingat och nuntien och erkebiskopen

föllo på knä, för att göra den tysta bönen, just då de skulle taga upp handklädet att dölja sina ansigten, råkade de i en sådan skälfvan att de hoppade på sina knän, och de sågo den ena på den andra som om de icke trodde sina ögon. Ur deras handkläden hade på bönpallarne nedfallit tvenne pappersblad, på hvilka stod att läsa med stora bokstäfver: »Kan man köpa syndernas förlåtelse?» och derunder: »Det är lättare för en rik att komma in i himmelen än för en nål att gå igenom ett kamelöga.»

Liksom fattade af samma tanke stoppade de papperen i fickan och vände sig derefter välsignande ut mot församlingen. Men då hördes ett ljud löpa igenom hela kyrkan, som när vinden rör om i en torr löfhög; det frasade

och hviskade och hvar annan munk höll i sin hand ett papper, som han tagit upp från golvet efter den aflägsnade folkströmmen och på hvilket var tryckt: »Kan man köpa syndernas förlåtelse?» Erkebiskopen och nuntien gingo in i sakristian. Då höjdes ute i kyrkan först ett sorl, det ökades till ett gny, och snart hördes skrik.

Inom en half timme var kyrkan tom. Men golvet var hvitt af papperslappar.

* * *

När Hans kom hem om eftermiddagen, satt hans syster i sin lilla kammar och sydde. Boden var stängd i anseende till den stora aflatsfesten, luckorna voro tillslagna och en brasa brann i spiseln.

— Nigels har varit här, sade gumman.

— Såå, svarade Hans. Hvad ville han?

— Han var mycket ledsen, emedan han förlorat sin syssla.

— Har han förlorat sin syssla?

— Ja, sedan påbuden numera tryckas, hade fem skrifvare i rådstun blifvit öfverflödiga. Man hade kastat lott om hvilka som skulle gå, och lotten hade fallit på honom. Men hvad värre var, hans blifvande svärfar hade brutit trolofningen.

— Stackars gosse! Intet godt som icke för något ondt med sig. Den enes bröd den andres död.

— Ja, du har alltid varit god mot honom, och han erkände det sjelf, då han var här och lånade din trycklåda.

— Lånade? Min trycklåda?

— Ja, han sade att du gifvit honom lof.

— Jag?

Han gick hastigt ut i boden och letade. Derpå kom han in i kammaren igen.

— Jag har aldrig gifvit honom lof att låna den. Lyckligtvis tog han den mindre. Det var underligt att han kunde säga så?

— Jaja! Du skulle aldrig trott honom, det var det jag sade dig. Nå, var det vackert i kyrkan?

— Slutet var godt!

— Vi ha kanske icke sett slutet än!

— Hvar är min son?

— Han är hos grannen och leker!

— Jag längtar efter honom.

— Han skall strax vara här! Du ser så bedröfvad ut, käre broder!

— Jag är bedröfvad intill döden, ty jag fruktar bördan blir mig för tung.

— Tänk på Kristus.

— Jag gör det, men mitt hjerta krymper i bröstet, när jag tänker på mitt barn och på dig!

— Kära gossen, om din sak är rättfärdig, kan ingen dig förderfva, och jag vet den är rättfärdig. Har jag knarrat och varit svår mot dig, så har det berott på att jag varit rädd om dig. Skulle det värsta hända, nå, så har du dött för att de andras själar skulle vinna frälsning. Men Hans, var icke svag, ty menskorna äro onda; visa icke, att du darrar, ty de skola säga att du ångrar dig, och tänk på att du snart kanske skall möta ditt barns mor...

— Ja, hvad skall hon säga mig då, när hon icke finner honom?

Den gamla qvinnan reste sig och svarade med flammande blickar:

— Hon skall säga så: du gick i den bittra döden för att rädda din son och allas söner från lögnens andar och därför skall du sitta vid lammets tron! Det skall hon säga!

Hon gick ut och återkom med den åttaårige sonen, som var helt röd af leken och icke gerna ville afbryta sitt nöje för att gå hem. Han satte sig purken i ett hörn och visade ingen benägenhet att helsa fadern, och då denne strök håret ur hans panna och ville smeka honom, rök han otåligt på axlarne och vände sig bort. Ett outsägligt smärtsamt uttryck i faderns ansigte upprörde den gamla systemen, så att hon ville banna gossen, men fadern lugnade henne och sade endast

---

— Den menckliga naturen! Sådana ha vi alla varit!

Och han gick in i den lilla boden och tände sin lampa. Nu skulle det ske! Här i den trånga kammaren skulle de små tropparne ordnas och ledas ut i det stora slaget. Han kastade af sig rocken och började sätta upp, utan att hafva manuskript, ty han författade på samma gång. I går hade han angripit saken, i dag skulle han angripa dess handhafvare.

Han arbetade till långt fram på natten, utan att låta sig störas. Vid midnatt gick han ut i kammaren, der gumman och gossen gått till hvila. Der låg hans son och sof. Han drömde om sina lekar, ty han log och rörde armarne. Fadern betraktade honom. Grymma tankar, bittra förebråelser stego

upp. Han mindes hur han med en lineal slagit dessa små stackars fingrar, då de rört om på hans arbetsbord och förstört en hel natts möda. Hvad han ångrade detta nu! Han böjde sig ner och kysste den lilla handen, som tycktes rycka i några luftiga tömmar och köra ett lika luftigt spann af bevingade små rödmålade trähästar från julmarknaden öfver en äng af blåa ullgarnsblommor genom en skog af julgranar med äplen i.

Derpå stoppade han ner täcket på sidorna och lade lakanet slätt under hakan; läste en tyst bön och gick in till sitt arbete igen.

* * *

Samma nattmörker, som insvepte det gamla stenhuset vid Jerntorget, sväf-vade också omkring Gråmunkaklostret.

En kall nordvestvind från Mälaren piskade snöflingor på de långa byggningarne och kom en gammal gisten hornruta att bugta sig i ett litet fönster på den norra längan. Den lyste som ett glödande vargöga i natten, denna rödgula ruta, ty innanför brunno ljus. Och vid ljusens sken satt inne i den lilla varma kammaren Nigels skrifvare och tummade sitt röda skägg, lutad öfver Hans brefmålares lilla trycklåda. Men han var icke ensam, ty vid hans sida stodo bokvårdaren Martin och afskrifvaren Franciscus och höllo hvar sitt glas glödgadt rhenvin i händerna.

— Jag ser intet möjligt sätt att komma åt honom, sade Nigels. Han är intet helgon, men han har icke begått någon låg handling.

— Det är inte frågan om det nu,

sade Martin. Hans har folket med sig, ty han har rätt, det är inte tu tal om det; här gäller blott att beröfva honom detta anseende.

— Det är sant, sade Nigels, men äro alla medel tillåtliga?

— Alla medel äro tillåtliga.

— Men mitt samvete tillåter mig knappast, invände Nigels.

— Då är det icke långt efter aflaten, menade Franciscus.

— Åh prata, sade Martin. Tiden är långt framskriden och i morgon måste han vara störtad. Till saken alltså: hvad skall man skriva? Lefver han icke tillsammans med sin syster? Jo! Alltså skrif: han lefver tillsammans med sin syster.

— Men det är ju tvetydigt? invände Nigels.

— Jag tycker det är tillräckligt tydligt! — Vidare! Han har lemnat klostret i Warnhem, det gjorde han rätt i, förstås. Alltså skrif: han har blifvit bortkörd från klostret och nu hämnas han med nidskrifter. — Vidare, kan man inte säga att han är Hussit?

— Jo, nog har han läst Huss' skrifter, sade Nigels. Men säger man att han är Hussit, så kommer han på bålet.

— Nåväl, kalla honom Hussit; det är ett godt ord! — Men för att icke det skall se ut som vi ville hämnas på honom, måste folket uppviglas, så att de taga första steget. Skrif att han förvarar kättarskrifter i sitt hem och att han har hexeri för sig.

— Ja, men det är fult, sade Nigels

och tuggade pennan. De skola storma hans bod!

— Alldeles, ja! Hexeri alltså! Skrif!

— Ni äro sköna, ni, sade Franciscus och värmde händerna framför brasan.

Och de röda vaxljusen, dem fromma menniskor skänkt för sina själars ro, greto blodröda tårar öfver gerningen som de belyste med sitt klara sken, de lyste på de smutsiga Iskariotshänder, som skändade ett af menniskoandens vackraste fynd i bildningens stora sophögar, och det gråa rummet med dess dam och spindelnät fylldes af doften från vax och drufva; vaxet, som flitiga bin samlat på blomsterängar, drufvan, som solen pressat ur det hårda vinberget.

* * *

Novembersolen lyste på snöhöljda gator och torg, morgonen efter den stora aflatsfesten. Hans satt i sin bod som vanligt, men såg trött ut; ett hemskt lugn lyste öfver hans ansigtsdrag, liksom hos en lifdömd, som vet att han skall dö, men icke vet när. Stenhufvudet ofvanför porten var hvitt af rimfrost och istappar hängde från dess mun; kåken såg kuslig ut som vanligt; men folket som rörde sig på gatorna var lifligare än eljest. De stannade i hörnen och samlades omkring någon läskunnig, som högt föreläste ur ett pappersblad. Gruppen sorlade och upplöste sig. Det kom en ny grupp, hörde och skingrade sig. Detta hände sig icke blott på Jerntorget, utan på nästan alla öppna platser, der man också hittade tryckta plakat, än lig-

gande midt på gatan, än uppslagna på knutarne. Att uppståndelsen var stor kan man döma af plakatets titel, som hade denna lydelse: »Fullständig bevisning att 1:o erkebiskopen icke är något sanningsvittne; 2:o att påfvens sändebud icke är någon apostel; 3:o att den helige fadern icke är helig.»

Der nu Hans satt vid sitt fönster, bultades på dörren, och omedelbart derpå steg husvärden in.

— I morgon dag är du, Hans Brefmålare, härifrån med ditt och de dina!

Hans såg upp, mindre förvånad än skrämmd.

— Hvarför så, om jag får fråga?

— Derför, svarade värden och lemnade honom ett plakat med dåligt tryck, men tillräckligt tydligt att förstås. Och han läste: »En sannfärdig historia om

den erzförrädaren och Hussiten, som under det antagna namnet Hans Brefmålare lefver tillsammans med sin syster, och för att hämnas det han blifvit fördrifven ur Warnhems kloster utgifvit en kättersk nidskrift om de högsta tingen, deri han förnekat Gud och de heliga sakramenten.»

Hans drog rocken omkring sig och kände att han frös in i bröstet. Detta hade han ändock icke förutsett.

Då hörde han ett anskri inifrån kammaren, ett genomträngande skrik som när en menniska går ner sig på isen. Han sprang ut och fann sin syster liggande stel och stum på golvet och vid hennes fötter låg det ödesdigra plakatet. I ett hörn satt sonen hopkrupen på en kista och stirrade framför sig, som om han icke vågade

gråta. Hans blef stående utan att kunna förmå sig göra något till systemens vederfående, och han förbannade den stund, då han lärt henne läsa. Slutligen böjde han sig ner och lyftade på hennes hand; den var ännu varm och mjuk, men pulsen hade stannat. Hans andra tanke var: hvem skall vårda min son? Flera tankar hann han ej med, ty nu hördes ett doft sorl utifrån torgsidan. Han gick ut i boden och blef nu varse huru en stor människomassa var samlad på torget. Alla talade på en gång och hade ansigtena vända mot bodfönstret. Det såg ut som en mörk vägg med ljusa fläckar och lysande punkter. Han gick fram till fönstret, men mottogs af ett anskri; han lutade sig fram öfver disken och gjorde ett

tecken att han ville tala. Det blef ett ögonblicks tystnad.

— Hvad söken I? frågade han med skälfvande stämma.

Ett nytt anskri besvarade hans fråga. Han sökte igenkänna några af anförarne för upploppet, men det var mörker och oreda för hans öga. Plötsligen tycktes en rörelse uppstå i massan, och fram trängde sig en hop mest unga män, hvilkas ansigten han väl kände som sina vänners. Men dessa blickar, som förut mött hans med förtroende och tillgifvenhet, sprutade nu eld, och dessa händer, han så ofta tryckt som bekräftelse på gemensamma löften, lyftades nu hotande mot honom. Den yngste af dem, hvars ansigte glödde af förtrytelsens hänförelse, trädde ända

fram till disken och sade med halfhög röst:

— Förrädare, du har oskärat vår heliga sak med dina orena händer. Du gjorde oss till redskap för din hämd, munk, och du har varit en falsk profet, blodskämmare!

— Det ljuger du, svarade Hans! Jag har straffat, men icke hämnats, och försynen har icke mycket att välja på, när hon söker sina straffredskap bland svaga dödliga. Fråga himlen hvarför han icke begagnar sin eld, sin flod, sina jordstötter, när han vill väcka; det vore kanske klokare, ty då skullen I tro! Och mot dem vore lögnen och lögnens fader vanmäktige, hvilka nu hafva segrat! Trodden i Jesus Kristus, när han steg fram och avslöjade fari-seer och skrifflärde? Nej, ni hängde

honom på kors, sedan I satt lögnen till hans domare! Tron I då att Hans Brefmålare begär bättre öde än han?

Ett nytt skrik och ett enstaka utrop hördes genom skriket:

— Han liknar sig vid Kristus, den hädaren! Stena honom!

Och nu böjde sig hela den mörka massan ner mot marken som säd i åskregn, för att leta stenar, men snön hade lagt sig tjock öfver stenläggningen och folkets fötter hade trampat den hård. Men raseriet gjorde uppfinningar och nu sparkade man lös istappar från fönsterbräden och rännor, och man bröt ner diskar, skyltar, portvreden.

Hans störtade ut i kammaren och tog sin son på armen för att fly ut genom gårdsporten. Men då kom den tanken hastigt öfver honom, att om

---

han flydde skulle ingen tro på hans sak, och han skulle derigenom gifva sig sjelf orätt. Han tog sonen med sig och återvände till kammaren.

Men då erfor han i ett ögonblick en känsla, som om huset störtat in öfver honom, och genom det döfvande braket trängde ett skrik från sonen, som träffats af en istapp i ansigtet. Hans kände den späda kroppen spritta och rycka i alla leder och derefter bli stel och tung som en träbild. Fly ville han ännu icke, men han ville icke heller lemna det käraste i rövvarhänder. Han riglade dörren, tog sonen och lade honom på sin säng, packade kuddarne öfver hans ansigte och kastade sig med sin kropp öfver honom, som om han ville skydda honom mot ett ramlande tak.

Der fans han slutligen liggande, när vakten bröt upp dörren; och när dessa trädde in och Hans såg att det icke var hans vänner, tackade han Gud att han råkat i fiendehand, och bad om ett ögonblick för att taga farväl af sina käraste. Sedan han förvissat sig om att de båda han mest älskat icke hade något vidare att frukta för människors ondska, blef han lugn, och med glädje öfverlemnade han sig åt knektarne.

* * *

I slottsskrifvarstugan satt den för sina berömliga gerningar till slottsskrifvare utnämnde Nigels och renskref en stadga, utgifven af konung och råd. Stadgan innehöll ett nådigt förbud för enskild person att utan konungens särskilda

tillstånd begagna den nya uppfinning som kommit från Tyskland och om hvars nytta man tviflade, då den samma förmått gifva anledning till det grymma missbruk de senaste dagarne bevittnat (här åsyftades Hans' skrifvelse mot erkebiskopen och icke Nigels' mot Hans).

Öfverskrifvaren satt midt emot Nigels vid samma bord och såg efter att Nigels skref, och borta vid spisel'n satt öfverste-skrifvaren och såg efter att öfverskrifvaren bevakade Nigels.

— Hvar tänker du få plats? frågade öfverskrifvaren Nigels.

— Jag vet inte om jag får någon alls, svarade Nigels, men jag hade tänkt få stå mellan vakten.

— Om du vill, kan du få min vinds-lucka, sade öfverskrifvaren; der kan

du se bättre än någon, och fönsterna har jag lofvat bort, som du vet.

Nigels tackade och lofvade infinna sig i så god tid på tredjedag jul, att han vore hos öfverskrifvaren vid Jerntorget innan vakten anländt och portarne stängdes, ty det var på Jerntorget Hans Brefmålare skulle brännas.

* * *

Dagen före julafton syntes borgmästaren gå öfver Norrbro och styra sina steg åt Sankt Jakobs kyrka till. Det var mycket kallt och snön gnisslade som syrsor under hans fötter. Folk vände sig om och undrade hvart borgmästaren skulle gå. När han kom till ränniln vid slutningen af Brunkeberg, stannade han och såg sig för-

sigtigt omkring, och då han trodde sig obemärkt, gick han hastigt in på en gångväg mellan de små kålgårdarne och stannade framför en mycket prydlig rödmålad stuga som var omgifven af en liten täppa. Utanför grinden stod en stor skrindsläda lastad med björknippor och högst uppe på lasset låg en julgran.

Borgmästaren knackade på dörren och ut steg en liten torr gubbe med ett mycket välvilligt utseende.

— För all del, herr borgmästare, stig på, stig på, och stå inte derute i kylan.

Borgmästaren ryggade och ville icke gå in. Han pekade på lasset och sade: Det är således detta?

— Det är detta! Och det är riktigt rart björknippor ändå som vi hemtade i

Solna, och så tog jag den lilla granstumpen åt barnen med det samma, så den hör inte dit! Och granveden är upptagen vid hamnen nedanför jernvågen, sex quarters bryggved, efter halftannat öre famnen, torr som en spån och kransågad i höstas.

— Det är bra, sade borgmästaren. Men hör nu på hvad jag säger dig! Ved och ris brinna nog bra, men vi måste i förevarande fall och i anseende både till att det är jul och att det romerska sändebudet är här göra något utom det gamla vanliga. Det måste bli ett riktigt grant bål, något som är för ögat också och gör ett intryck.

— En riktig julbrasa, inföll den välvillige mannen och knep med ögonen

som om han ville se efter hvad borgmästaren verkligen menade.

— Som du vill kalla det. Tag alltså och laga till som jag säger. Två lass halm underst.

— Råghalm eller hvad?

— Det är likgiltigt. Vidare fem pund svafvel väl utbredt mellan halmen . . .

— Så att det inte syns! Jaha!

— Riset dernäst! Veden trafvas sedan i de fyra hörnen och mellan trafvarne sätter du två tjärtunnor på hvar sida. Sedan får du taga sex man till hjälp, så att alltsammans tändes på en gång.

— Det der låter bra, men jag tror aldrig att husen hålla ut en sådan hetta! Åtta tjärtunnor?

— Det är ju stenhus, som du mins!

— Jaja! Det är väl! Men han hinner

bestämt inte tala ett ord förrän han är qväfd och folket tycker alltid om att de tala litet förut.

— Han är just förbjuden att tala och därför ha vi halmen och svaflet. Nu gör du som jag säger och ingenting vidare. Har du förstått?

Han hade förstått.

— God jul och farväl, sade borgmästarn och gick.

Bödeln bugade och blef stående på förstuguqvisten.

* * *

Tredjedag jul gick in med stark köld och klar luft. Jerntorget hade förändrat utseende. Galgen var borttagen och i dess ställe ett ofantligt bål upprest omkring en påle. Gatumynnningarne voro besatta med vakter och alla

till torget ledande gator voro fyllda med folk. Husens portar voro stängda, men i fönsterna sutto rådets och de förnämes fruar och döttrar klädda i pelsverk, ty de med marienglas och horn försedda fönsterbågarne voro urtagna för att icke skymma. På taken sutto borgare med hustrur, barn, gesäller och pojkar, och hade matsäckar och flaskor med sig för att kunna hålla ut den långa väntan och kölden. Innanför gick bödeln med sina sex drängar, alla rödklädda och försedda med elddon och sköre.

Torget var mycket trångt, så att man kunde höra från ena sidan hvad som sades på den andra.

— Hör nu, sade en barberargesäll, som satt högst uppe på en trappgafvel och blåste i händerna, om ni inte gör

eld snart så går jag min väg, för här fryser jag fingrarna af mig. Och det skrattades på alla tak, som af en svärm skator, men fruarna i fönstren höllo sina pelsmuddar för ansigtet.

Uret i jernvågen, som låg på östra sidan af torget, slog nu tolf. Orgeln i Svartmunkeklostret i norra brinken började spela, men man hörde endast basarne för sorlets skull.

Nu öppnades en vindslucka uppe i gafveln till öfverskrifvarens hus och ut stack ett rödskäggigt hufvud, som tillhörde Nigels slottsskrifvare.

— Tänd inte eld på vindskontoret, skrek en sadelmakare från taket midtemot, anspelade på det röda skägget, och nu helsades Nigels med ett skratt och en uppmärksamhet som synbarligen retade honom, ty liksom för att

trotsa hånet kröp han ut med halfva kroppen och tittade uppåt himlen efter vackert väder. Då föllo hans ögon på en hissbjelke, hvilken var inmurad i väggen ofvanför luckan. Hans fåfänga var väckt och för att ådraga sig en mera hedrande uppmärksamhet, beslöt han göra ett vågstycke. Med en icke ovanlig vighet fattade han om bjelken och svingade sig upp, så att han blef ridande gränsle på densamma.

Ett sorl af bifall hördes från takåsarne och fruarna hviftade med näsdukarne, men detta väckte sadelmakarens afund:

* — Hör du, skall du rida trämärr i den här kylan, föll han in.

Men Nigels lade armarne öfver bröstet och lutade sig med ryggen mot väggen.

Nu öppnade vakterna spetsgården

och gråmunkarne tågade upp. Martin och Franciscus helsade uppåt fruarnas fönster.

— Det var djefvulen hvad hon är vacker, fogatens fru, sade Martin.

— Ah, det vet jag visst, det är bara pelsmössan som klär henne i dag, ty hon har ful panna, och den gömmer hon, svarade Franciscus.

— Det blir kallt att stå här, sade Martin och stoppade in händerna.

— Erkebiskopen kommer inte hit, sade Franciscus och stampade med fötterna.

— Han håller sig nog varm ändå, sade Martin.

Ljudet af trummor hördes doft från vestra allmänningsgatan. En rörelse uppstod bland knektarne, och åskådarne sträckte sina halsar för att få

se något. Ljudet kom närmare: knektarne öppnade ledet och den lifdömde syntes. Öfver hans rock hade man dragit en gul linneklädnad med påsydda röda eldslågor; på hans hufvud satt en hög mössa af pergament på hvilken var måladt med stora bokstäfver: Hereticus (kättare). Bakom honom kommo svartbröder med besløjade ansigten; de buro ljus och kors. Efter dem följde borgmästare och fogat samt knektar. När spetsgården var slut, leddes Hans upp på bålet och bands med kedjor vid pålen. Derpå framträdde fogaten och läste upp domen. Hans var mycket lugn och hans blickar voro vända inåt, så att han icke syntes tänka mera på den synliga verlden.

Trummorna rördes, bödeln och hans drängar slogo eld. I nästa ögonblick

började små blå lågor hoppa omkring den lifdömdes fötter. Han lyfte hufvudet, hostade kort, föll tillsammans och blef hängande, qväfd af svafvelångorna.

Ett sorl af ovilja och missträkning lopp igenom åskådarhoppen. Eggade af raseri och som på ett gifvet tecken kastade svartmunkarne sina brinnande ljus på bålet. Halmen flammade upp, risknipporna sprakade, tjärtunnorna fattade eld och under takbefolkningens jubel fylldes hela torget med en pelare af eld och rök. Men jubelskriet besvarades med ett förfärligt anskri från Nigels på bjelken. Vinden hade kastat lågorna åt hans sida och när han skulle rädga sig in genom vindsgluggen var den stängd; till takåsen nådde han icke och han blef hängande på armarne i

hettan; det våta skinnet på hans långa stöflar knorrade sig och klämde hans tår som i ett skrufstäd, halsspännet på hans kappa brände honom och elden pressade ögonen ut ur hans sotade ansigte; det röda skägget sveddes och naglarne lossnade; han släppte slutligen med ett anskri sitt tag och föll, törnande med hufvudet mot skyltarnes jernstänger.

Men nu hade ingen tid att tänka på honom som var död när han kom ner. Hettan hade blifvit oerhörd. Liket af den brände kättaren hängde som en svart massa i de glödande jernkedjorna, granveden hade fattat eld, vinden kom stötvis och sopade ut stora moln af gnistor och rök. Munkarne som stodo närmast ville fly, men husens innevånare hade redan störtat från fönstren och ingen

kunde öppna portarne; knektarne stodo orörligt packade af de ofantliga menskomassorna, som fyllde de tillstötande gatorna och icke kunde vika; elden blef allt starkare och nödropen ljödo högre. De närgränsande husen började kola, skyltar tändes, och uret i jernvågen, hvars linor krympt af hettan, började surra och slå timmarne som om domens dag skulle nalkas och tiden gå ut. Stenhufvudet ofvanför Hans brefmålarens port sprang sönder med en knall; taktegel sprucko och kalken lossnade från väggarne. När elden saktade och knektarne ändtligen med sina lansar stuckit sig en väg genom folkhoppen, för att rädda munkarne, var den smutsiga snön täckt med döda och döende med gråa kåpor och svarta kåpor.

* * *

Men folket som sedan samlades på krogarne för att språka om händelsen, talade hit och dit.

— Det var synd att inte erkebiskopen kom med!

— Troligen osade han brändt horn.

— Synd om gråryggarne ändå, som blefvo stekta till middan.

— Synd om dem? De tände ju sjelfva på! Nej, då var det mera synd om brefmålarn! O! sådana spelkort han gjorde. Ni skall se att ni kommer nog att sakna honom.

FÖRSTA DELENS INNEHÅLL

	SID.
ODLAD FRUKT.....	1
EN OVÄLKOMMEN	119
HÖGRE ÄNDAMÅL	172
BESKYDDARE	240
PÅ GODT OCH ONDT	313

Ytterligare ur pressens omdömen om Svenska Öden:

Då jag icke vill gå Göteborgs-Postens literära anmälare i förväg, vill jag här endast nämna, att den rikt begåfvade författarens fantasi, hans förmåga att kraftigt och stämningsfullt skildra tider och karakterer, hans poetiska återgifvande af naturen, hans satiriska lynne, här understundom paradt med en viss godmodig humor, åt början af arbetet förläna ett intresse, som hos läsaren väcker en liflig längtan efter »mera sådant».

Göteborgs-Posten.

Den alsterrike författaren har i dessa romantiserade berättelser af fäderneslandets sede- och utvecklingshistoria visat en ny sida af sin stora begåfning. I de två första häftena skildras en kamp mellan den starke och den svage under medeltiden med kraft och enkelhet samt med stor objektivitet. Stilens jämnhet framträder i intet af författarens föregående arbeten så klart som i dessa anslående teckningar.

Gotlands Allehanda.

— — — Svenska öden och äfventyr, af denne geniale författare, som hinner med allt, strör ikring sig guld och glitter, perlor och kiselstenar, allt som det faller sig. Guldets synes utgöra den öfvervägande beståndsdelen deri.

Vasabladet.

Hvad Strindberg skrifver kan icke förbigås med tystnad. Strindberg är mer än ett namn, han är representanten af en ny, friskare och djupare romantisk skola än den, som i Frankrike började på 1830-talet och sedan spridt sig öfver hela den bildade verlden. Strindberg är icke en Zola; han kan möjligen sägas gå i samma riktning som en Taine, men han är likväl framförallt svensk och en sjelfständig sådan.

Läse man hans »Odlad frukt»; något friare och mera sannt skall man söka efter; endast Cervantes kan jemföras med denna Strindbergs teckning af det öde som vanligen träffar samhällets ädlaste frukt.

II

»En ovälkommen», hvaraf slutet icke fått rum i 2 häftet, är en så frisk, hurtig och sann teckning af det svenska nationallynnet att man vid läsandet deraf tycker sig manad att lemna vårt förkonstlade samhällslif och åter börja nybyggarens romantiska tillvaro.

Fortsättning på dessa skildringar af Svenska Öden och Äfventyr, som just är hvad bäst passar Strindbergs väl skolade penna, rika fantasi och fosterländska sinne, emotse vi därför med längtan och hvarje vän af det sannt fosterländska, det fina, qvicka och humoristiska bör icke underlåta att skaffa sig detta vackra och relativt billiga arbete. *Norra Skåne.*

Hr Strindbergs utmärkta skriftställareförmåga gör sig uti detta arbete gällande på ett sätt, som man måste skänka sitt bifall och sin beundran. Med spänning emotses fortsättningen och slutet.

Arbetarebladet.

Man finner i dessa småberättelser en kraft i teckningen, en enkelhet i framställningen, som söka sin like. Man afvaktar med spänning, hvad totalbilden kommer att säga, när författaren framlagt sina fyra band fullfärdiga. *Tidning för Falu län och stad.*

Detta arbete lofvar, af begynnelsen att döma, blifva något af det yppersta Strindberg producerat. Den första novellen »Odlad frukt» är ett litet mästerstycke i stil och uppfattning. Vi återkomma härtill.

Bohusläns Tidning.

Då jag säger, att jag till alla delar gillar denne författares åsigter och orädda skrifsätt, så vet ni nog hvad han går för, och all vidare rekommendation är således öfverflödig. För öfrigt är denne författares talang och snille redan tillräckligt kända af hans uppseendeväckande arbete »Det nya riket», så att man endast behöfver veta, att han utgifvit ett nytt arbete, för att det skall köpas med storm.

Enköpings Tidning.

Förf. skildring är i korthet sagdt mästerlig och genom det hela går en frisk fläkt, som ovillkorligt ej kan annat än slå an på läsaren.

Askersunds Veckoblad.

Arbetet är af Sveriges mest spirituele och på samma gång mest produktive författare i närvarande tid, herr August Strindberg.

Den första bilden, »Odlad frukt», röjer all den originalitet och den spetsiga penna, som utmärka författarens föregående arbeten. Herr Strindberg har betraktat medeltiden från en helt ny sida. I st. för att gifva en skildring af strid och vapengny, borgfester, jagter och torneringar, lemnar herr Strindberg en liten nätt bild af en adelsyngling, som i det tysta dukar under i kampen för tillvaron. Berättelsen är rik på gripande och vackra skildringar; särskildt är skildringen af ynglingens lilla äfventyr med den vackra arbetare-dottern under festen på rådstugan tilltalande.

Tidning för Venersborgs stad och län.

Af de redan utkomna tre häftena kan man göra sig ett ungefärligt begrepp om såväl innehållet som framställningssättet, och man måste rättvist erkänna, att föreliggande arbete, hvad historisk sanning, enkelhet och på samma gång storslagenhet beträffar, söker sin like. Man har påstått, att Strindberg är ultra pessimist och att hans arbeten ständigt visa hvad andas barn författaren är. Men hr S. älskar sanning, älskar att se saker och personer sådana de äro, blottade utan en obetydlig, försvinnande, men dessförinnan ofta missledande äras omhölje. Hr S. visar ej blott förtjensten, han låter ock bristerna framträda ohöljda och ominskade. I »Svenska öden och äfventyr» kan ej heller upptäckas annat än sanning och naturtrogenhet, framställt på det sätt, hvarpå blott S. är mäktig. — Häftenas utstyrsel är vacker och hedrar den officin, hvarifrån arbetet utgått.

Motala Tidning.

Stor stilistisk förmåga, sanning och naturlighet i målningen möta oss här och göra att man med lifligt intresse och förhoppning motser följande häftena af en författare som — om man bortser från de berättigade anmärkningar som gjorts mot honom för det mången gång hänsynslösa sätt, hvarpå han hittills fört sin skarpa satiriska gissel — ovilkorligen intager ett af de förnämsta rummen bland nu lefvande svenska skriftställare.

Förposten.

IV

Här igenkänner man på hvarje blad den framstående stilisten, den intressante förtäljaren och den skarp-synte iakttagaren, väl ännu alltid realist och satiriker, men mindre hänfull och hätsk. Bliu fortsättningen början lik, har Strindberg ännu en gång häfdat sitt rykte som en af våra yppersta författare.

Barometern.

Ett arbete af Strindberg, det må tillhöra dramats, kulturskildringens eller novellens område, kräver uppmärksamhet; ty äfven om och när det framkallar motsägelse och stridiga domar erkännes det dock merendels bära snilletts prägel, och jemför man det till innehåll så väl som till form med samtida alster af svenskt författareskap på skönlitteraturens fält, finner man snart, att det i väsentlig mån skiljer sig från flertalet af dessa. Ett drag, som kännetecknar flera af S:s arbeten, är en varm medkänsla för de förtryckta, en skarp och skonslös opposition mot maktmissbruk och förtryck, vare sig dessa ha sin grund i traditionella yttre förhållanden eller i individens sjelfviskhet. Äfven här föreliggande romantiserade skildringar ur fäderneslandets sede- och kulturhistoria synas komma att bekräfta riktigheten af denna uppfattning, på samma gång de ådagalägga det formella mästerskap, som icke ens författarens motståndare kunna frånräkna honom.

Hudiksvalls-Posten.

Det synes, som om hr Strindberg i skildringen af »Svenska Öden och Äfventyr» kommit in i en lugnare stämning: efter de väldiga föreg. anloppen mot nutiden vänder han här uppmärksamheten på forntida förhållanden och visar sig mästerlig i skildringen af den tid, han målar. Man märker, att det är en forskare, som skrifvit boken, man försättes med ens långt tillbaka i tiden, då författaren låter 1400-talets svenskar stå upp ur de multnade grifter och lifs lefvande träda fram på en scen, der hvarje kuliss, hvarje den minsta möbel är tidstroget framställd. Läs blott den i 1:sta häftet intagna berättelsen: »Odlad frukt», och ni skall medgifva sanningen af mitt påstående.

Vernamo Tidning.

A N M Ä L A N.

Författarens mening är att i små romantiserade berättelser gifva skildringar ur fäderneslandets sede- och utvecklingshistoria, hvilka, ehuru hvar för sig fristående, dock genom att de äro ordnade i tidsföljd, komma att utgöra ett sammanhängande helt då arbetet föreligger afslutadt i 4 band, innefattande, 1:sta bandet: Medeltiden, 2:dra bandet: 1500-talet, 3:dje bandet: 1600-talet och 4:de bandet: 1700-talet.

Arbetet utkommer i 4 delar à 2: 50.

Förläggarne.

Pris: 2: 50.
